

Vakblad voor
museummedewerkers in
Vlaanderen en Nederland

museum peil

nummer 21

voorjaar 2004

ICT in museumland

**Cultureel erfgoed
op internet**

Portal en websites

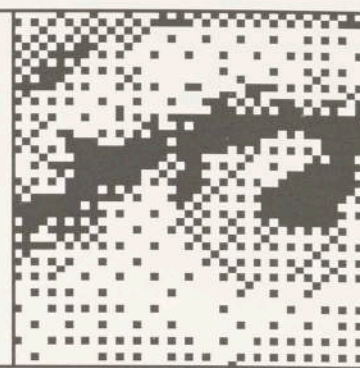
**Hightech
museumgidsen en
tijdvenstertechnologie**

**Angst voor
digitalisering?**

Modern collectiebeheer is meer dan een digitale verzameling cataloguskaarten met een afbeelding. Een up to date collectiebeheersysteem stelt de diverse afdelingen van uw museum in staat om optimaal samen te werken: beheer van de collectie, onderzoek, voorbereiden tentoonstellingen, interactieve zuilen op zaal en een volwaardige aanwezigheid op internet.

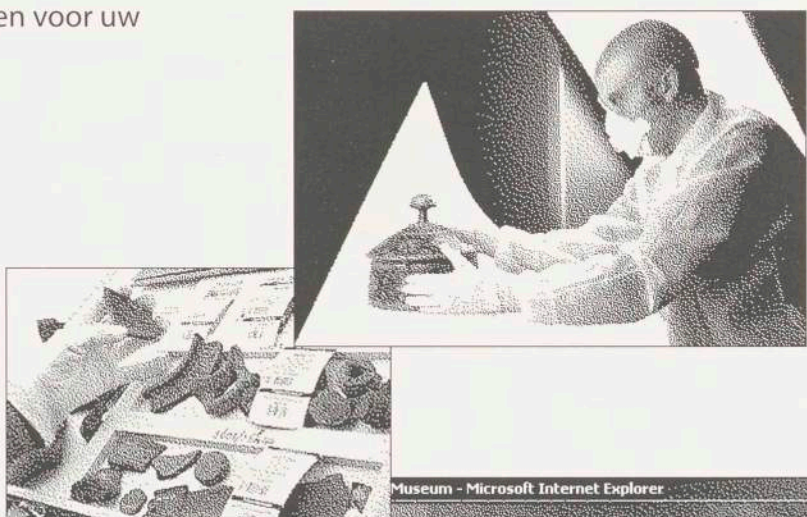
Cit levert niet alleen de zeer gebruiksvriendelijke componenten voor zo'n geïntegreerde aanpak, maar helpt ook graag bij de implementatie ervan. Bijvoorbeeld het ontwikkelen van een plan van aanpak; het fotograferen/digitaliseren van uw collectie; ontwerp en realisatie van informatiesystemen voor bezoekers (zuilen, websites).

Cit
collections
information
technology

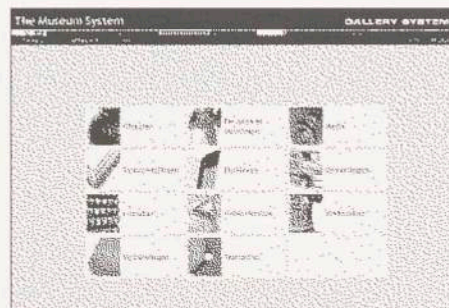
Advies/plan van aanpak

Cit adviseert u graag welke aanpak voor uw museum het beste is. We kunnen uw situatie analyseren en aanbevelingen doen. We kunnen bijvoorbeeld workshops organiseren om alle aspecten van het collectiebeheer door te nemen en samen tot specifieke oplossingen voor uw situatie te komen.

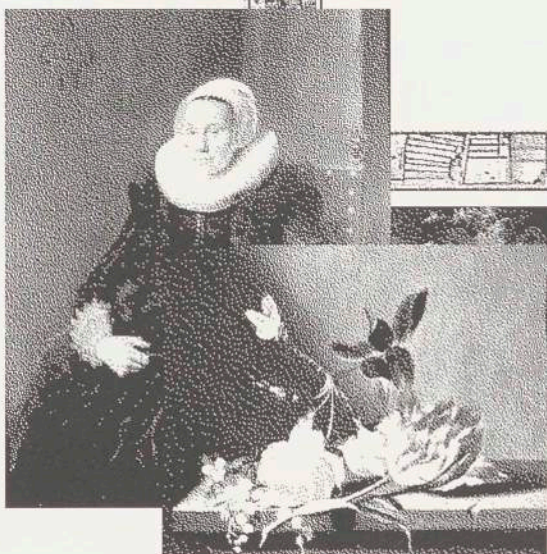
Collectiebeheer: The Museum System

Geen enkel ander systeem biedt zoveel mogelijkheden, gemak en gebruikersvriendelijkheid. Elk object, voorwerp en bijbehorend detail kan in verschillende formaten en vanuit elke invalshoek met een onbeperkte hoeveelheid afbeeldingen, videobeelden en geluiden worden ingevoerd. Het systeem kan meerdere taalversies bevatten. Vele handige zoek- en helpfuncties zijn standaard in het systeem ingebouwd.

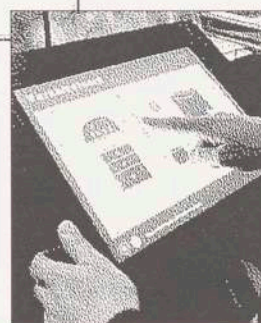
Informatiezuilen

Bezoekers verwachten uitgebreide informatie bij de door u uitgestalde objecten. Met behulp van CollectionConnection kunt u delen van de informatie uit uw collectiebeheersysteem in een aantrekkelijke vormgeving aanbieden.

Digitaliseren/fotograferen

Wij kunnen uw medewerkers bij de data-invoer begeleiden of deze geheel voor u verzorgen. Zelf de collectie fotograferen ten behoeve van een collectiebeheersysteem kan echter veel geld kosten. Cit heeft een zeer snelle en kwalitatief hoogwaardige methode ontwikkeld, waardoor er maar liefst 1.000 foto's per week haalbaar zijn. U kunt kiezen tussen neutrale (technische) fotografie of een meer artistieke stijl. Of iedere gewenste combinatie van beide.

Website

Als u de bezoekers van uw website een goede indruk van uw collectie, informatie en tentoonstellingen wilt geven, biedt CollectionConnection u de mogelijkheid om dat zonder veel extra werk te doen. Wellicht dat aan de vormgeving specifieke aandacht besteed moet worden en dat bijvoorbeeld meer thematische ingangen gewenst zijn. De informatie zelf koppelt u via CollectionConnection direct aan uw collectiebeheersysteem.

Ontsluiting: CollectionConnection.

Met behulp van CollectionConnection kunnen, delen van, collecties via informatiezuilen in het museum zelf of wereldwijd via Internet worden getoond. Daarbij wordt optimaal gebruik gemaakt van de meest recente informatie in The Museum System zonder dat kwaadwillenden het systeem zelf kunnen benaderen.

De afgelopen tijd hebben wij The Museum System en CollectionConnection geïmplementeerd bij vele musea en andere instellingen in Nederland en daarbuiten. Zo ook bij het Frans Halsmuseum. Enkele voorbeelden die u hier ziet zijn daarvan afkomstig: efficiënt beheer, digitaliseren/fotograferen, een uitgebreide internationale website.

Voor meer informatie over ons bedrijf en haar diensten zie WWW.GO2CIT.NL

Deltaplan digitalisering

ICT vormt een verborgen gebrek binnen de museale sector. Gebleken is dat het grootste gedeelte van de musea de collectieregistratie absoluut niet op orde heeft. In een groot aantal musea ontbreekt kennis en kunde op het gebied van registratie. De blik is te veel gericht op de presentatie. Wordt hier te weinig aandacht aan besteed, dan blijft er in de toekomst weinig te presenteren over.

De aard en kwaliteit van de collectieregistratie verschilt nogal per museum. Er zijn grote musea en een enkele kleine koploper die alles geregistreerd en presentaties op internet verzorgd hebben. Aan de andere kant zijn er musea die slechts een handmatige inventarisatie hebben die niet voldoet aan de basiseisen van collectieregistratie. Overigens ontkomen de meeste internetpresentaties niet aan het karakter van een digitale kaartenbak. Veelal ontbreekt contextinformatie en wordt de vraag of alles wel op internet geplaatst moet worden, te weinig gesteld. Daarbij speelt ook nog de vraag voor welke doelgroep dit

interessant zou kunnen zijn. Collectieregistratiesystemen zouden uit moeten groeien tot collectieinformatie-systemen.

Het inlopen van achterstanden op het gebied van digitalisering moet krachtig gestimuleerd worden. Willen de musea tegemoet kunnen komen aan de wens van internetpresentaties dan zal er eerst een inhoudelijke en technische inhaalslag gemaakt moeten worden en moeten musea over het nodige gereedschap kunnen beschikken. Een Deltaplan digitalisering is daarvoor een vereiste. Een dergelijk plan zou in twee fases uitgevoerd kunnen worden. Fase een: digitaliseren van materiaal. Fase twee: het initiëren van projecten waarbij het gedigitaliseerde materiaal in samenhang wordt gebracht.

Uit de reactie van het LCM op het vooradvies 'Cultuur meer dan ooit' voor de cultuurplanperiode 2005-2008 van de Raad voor Cultuur.

Inhoud

<p>4 Museumpeil nu Vlaams-Nederlands
<i>Pim Witteveen, Leon Smets en Anne Milkers</i></p> <p>5 Digitaal Erfgoed Nederland
Naar een duurzame infrastructuur
<i>Janneke van Kersen</i></p> <p>8 Cultuur op internet
Provinciale portals in Erfgoedland
<i>Maria Baarspul en Willemke Landman</i></p> <p>11 MovE - Musea Oost-Vlaanderen in Evolutie
Geautomatiseerde informatieontsluiting
<i>Rosemie Callewaert</i></p> <p>14 MUSIP
Museum Inventarisatie Project onderweg
<i>Annette Gaalman en Saskia van de Wiel</i></p> <p>17 ICT-gebruik in musea
Waar op het web zijn die museale collectiecatalogi?
<i>Lucas Veeger</i></p> <p>19 IGEM, een Gelderse bron
Gelderse musea via internet ontsloten
<i>Marieke de Jongh en Arno Stam</i></p> <p>21 Virtueel gevleugeld
Websites van Vlaamse kunstmusea kritisch
doorgelicht
<i>Hildegard Van Genechten</i></p> | <p>25 Images ordenen en vinden
Aanpak in Visserijmuseum Vlaardingen
<i>Jan van de Voort</i></p> <p>29 Van Griffel naar PC
Onze automatisering begon uit pure armoede
<i>Walter Lodewijk</i></p> <p>32 Inhaalslag bij collectieregistratie
Vliegende start bij Stadsmuseum Antwerpen
<i>Jef Vrelust</i></p> <p>34 Hightech-museumgidsen
Cultureel erfgoed wordt een belevenis
<i>Girbe Buist</i></p> <p>36 Ename
Archeologisch park met (tijdvenster)technologie
<i>Marie-Claire Van der Danck</i></p> <p>38 Educatieve programma's
Cultureel erfgoed via internet de klas in
<i>Elisabeth Wiessner</i></p> <p>41 Prins Bernhard Cultuurfonds goes digital
De culturele omwenteling van een vechtfonds
<i>Astrid Waltmans</i></p> <p>42 Adressen</p> |
|--|---|

Colofon

Museumpeil nummer 21, voorjaar 2004

Museumpeil informeert museummedewerkers in Nederland en Vlaanderen over landelijke en provinciale ontwikkelingen in de museumsector vanuit een praktijkgericht perspectief. Museumpeil is een gezamenlijke uitgave van de bureaus van de provinciale museumconsulenten en verschijnt tweemaal per jaar. Museumpeil wordt gratis verspreid onder de relaties van museumconsulenten.

Redactie

Nina Duggen
Marjelle van Hoorn
Anneke Lippens
Marianne de Rijke
Leon Smets
Jacobus Trijsburg
Herro Brinks (eindredac.)

Redactieadres

Stichting Landelijk
Contact van
Museum-consulenten
Postbus 2975
1000 CZ Amsterdam
T (+31) 020 551 29 17
F (+31) 020 551 29 01
E lcm@museumvereniging.nl

Abonnementen

Een jaarabonnement kost € 12,-. Opgave bij het redactieadres.
Abonnementen lopen per kalenderjaar en dienen voor het eind van het jaar te worden opgezegd.

Losse nummers

Losse nummers kosten € 7,- (excl. verzendkosten).

Advertenties

Van Kruijsbergen Project
Media v.o.f.
Will A.G. van Kruijsbergen
Anna Blamanlaan 4
6532 SP Nijmegen
T (+31) 024 350 22 27
F (+31) 024 350 22 29
E wakruijs@worldonline.nl

Vormgeving en drukwerk

Drukkerij Olijdam
Enschede

Oplage

2600 exemplaren
ISSN 1381-1088

Afbeeldingen

Foto omslag:
Een van de vormen van ict-gebruik in de vaste presentatie van het Nederlands Watermuseum te Arnhem. Het onlangs geopende museum is geheel onder de grond in het Sonsbeekpark gebouwd, naast de Begijnenmolen en het gebouw 'aquarium', drie Rijksmonumenten.

© Museumpeil

Amsterdam 2004

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de schade, van welke aard ook, die het direct of indirect gevolg is van handelingen of beslissingen die gebaseerd zijn op informatie uit dit blad.

Museumpeil nu Vlaams-Nederlands

Museumpeil, tien jaar geleden een initiatief van enkele consulentschappen en al geruime tijd een uitgave van het Landelijk Contact van Museumconsulenten, ondergaat een verandering. Uit jarenlange contacten en veelvuldig overleg tussen Nederlandse en Vlaamse consulenten bleek duide-

lijk de overeenkomst in het werk aan weerszijden van de grens. Een logische volgende stap was het uitbreiden van de redactie met Vlaamse redacteurs en de verspreiding van het blad onder Vlaamse musea. Met genoeg constateer ik dat dit met ingang van dit nummer gebeurt. Als fees-

telijk resultaat is dit nummer bovendien extra dik. Jaren geleden verscheen onze Nederlandse beginselverklaring, nu is de beurt aan Vlaanderen.

Pim Witteveen, voorzitter LCM

'Ons staat een blad voor ogen...

- dat inhoudelijk en professioneel is. De artikelen zijn zeer op de dagelijkse museumpraktijk toegespitst en spelen zoveel mogelijk in op de behoeften van de musea. Wij citeren uit het voorwoord van het eerste nummer van Museumpeil, het 'collegiaal informatieblad voor musea' dat in juli 1994 in Nederland verscheen. In dat jaar was er in Vlaanderen – en wel in Oost-Vlaanderen – welgeteld één museumconsulent actief en hield 'Museumleven', het jaarboek van de Vlaamse Museumvereniging, na 20 afleveringen op te bestaan. Het nijvere museumlandschap in Vlaanderen bleef verweesd achter. In 1997 kreeg Vlaanderen met het 'Decreet tot erkenning en subsidiëring van musea', zoals in Nederland, museumconsulenten, provinciale consulenten als generalisten op diverse terreinen, die musea binnen de eigen provincie ondersteunen. Hun collega's van de Vlaamse Gemeenschap (sinds 2003 ondergebracht in het steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen, vzw) zijn gespecialiseerd en ondersteunen de volledige erfgoedsector. Dit beleidsinstrument kwam niet te vroeg omdat musea hun beleidsplannen op papier begonnen te zetten en hun aanvragen voor erkenning samen te stellen. Het streven naar professionalisering en kwaliteitsverbetering deed de vraag naar informatie en vorming toenemen. Van hun kant trachtten de consulenten zo goed mogelijk op de vragen uit het museumveld in te spelen door advies te verlenen, te bemiddelen en te begeleiden, en vorming en instrumenten aan te bieden. En zoals vaker het geval is, komt soms het voordeel van de achterstand van pas.

- Door jarenlang de noordburen te volgen en door collegiale contacten, konden de consulenten in Vlaanderen de ervaring en beproefde werkvormen van de Nederlanders in het zuiden toepassen. Uit die prille, eerste contacten ontwikkelden zich gesprekken over gemeenschappelijke interesses.
- Dit is het verhaal van hoe de Vlaamse en de Nederlandse museumsector en de consulentschappen uit beide gemeenschappen naar elkaar zijn toegegroeid. Van sporadische contacten en samenwerkingsvormen tussen individuele musea of tussen provincies – zoals de beide Limburgen of Oost-Vlaanderen en Zeeland – tot meer duurzame relaties en gezamenlijke initiatieven. Aanvan-

kelijk losse contacten evolueerden tot het halfjaarlijkse Vlaams-Nederlandse consulentenoverleg en het taakveldoverleg tussen de thematisch gespecialiseerde consulenten. Nu en dan worden gemeenschappelijke studiedagen ingericht. De formule van tweedaagse werkbezoeken aan Vlaamse en Zuid-Nederlandse musea kende inmiddels drie uitgaven.

De laatste jaren werd in Museumpeil al eens in zuidelijke richting gekeken. Zo verhaalde het najaarsnummer 2001 over recente museumpresentaties in Vlaanderen en Zuid-Nederland, en bracht het najaarsnummer 2002 de bijdrage 'Over de muur. Tiendaagse wakkert erfgoedbewustzijn in Vlaanderen aan'. In het najaar van 2003 stelde de Stichting Landelijk Contact Museumconsulenten voor te onderzoeken of Museumpeil tot een gemeenschappelijke publicatie van de Nederlandse én Vlaamse consulenten omgesmeed kon worden. Het halfjaarlijkse blad kon een belangrijke leemte opvullen in het Vlaamse museumland waar weliswaar vanuit diverse organisaties en diensten op de museum- of erfgoedsector gerichte nieuwsbrieven worden verspreid, maar een duidelijk gemis bestaat aan een praktijkgericht vakblad voor museummedewerkers. Museumpeil zou hiervan de invulling moeten zijn. Wij geloven sterk in het product, en wie het blad kent, zal het met ons eens zijn dat de redactie steeds haar doelstelling op een boeiende en inspirerende manier nakomt: museummedewerkers informeren over landelijke en provinciale ontwikkelingen in de museumsector, vanuit een praktijkgericht perspectief.

Zowel de toetredende redactieleden uit Vlaanderen als hun Nederlandse collega's hebben voortaan de taak Museumpeil tot het vakblad voor museummedewerkers uit het gehele Nederlandse taalgebied te maken. Dit betekent dat de aandacht voor het eigene in het museumveld, de lezerskring aan de andere zijde evenzeer moet aanspreken.

Alleszins: ons staat een blad voor ogen dat inhoudelijk en professioneel, en bovenal een collegiaal informatieblad voor musea wil zijn. Wij hopen dat vanaf dit nummer aan uw verwachtingen wordt voldaan.

*Leon Smets, consulent behoud en beheer en musea, CBV
en Anne Milkens, provinciaal museumconsulent Limburg*

Digitaal Erfgoed Nederland

Naar een duurzame infrastructuur

Wat begon als een rapport over het digitaliseren van het Nederlands cultureel erfgoed en de toegang tot dat erfgoed, bleek de basis voor de start van de digitalisering in Nederland te zijn. Vanuit verschillende scenario's zou het mogelijk moeten zijn om binnen een afzienbare tijd een hoeveelheid erfgoedmateriaal gedigitaliseerd en ontsloten te hebben. En dat materiaal moest voor iedereen beschikbaar zijn.

Janneke van Kersen,
Digitaal Erfgoed
Nederland

Nederland kent al enkele voorbeelden van digitalisering, zoals het Geheugen van Nederland, de Kleur van Nederland, en op provinciaal niveau de 'Deventer Geschiedenis' of het internetproject van de Gelderse musea en de Cultuurwijzer¹. Het zijn voorbeelden van de toegevoegde waarde die digitale ontsluiting van cultureel erfgoed voor het brede publiek kan hebben.

Rapporten

Het begon allemaal met het rapport 'Alles uit de kast'². Vervolgens werd in de cultuurnota 2001-2004 het project 'Erfgoed Bereikbaar' genoemd: in samenwerking met de provincies moet de toegankelijkheid voor het publiek vergroot worden. Het gaat om een landelijk infrastructuureel programma in aanvulling op de stedelijke en provinciale programma's Cultuurbereik. Afspraken hierover zijn in cultuurconvenanten vastgelegd. Zowel in het nationale als de provinciale en stedelijke programma's is de samenwerking tussen de erfgoedsectoren (archeologie, monumentenzorg, musea en archieven) belangrijk³.

Een nadere invulling op beleidsniveau kwam in 2002 met de presentatie van de beleidsbrief eCultuur met als strekking dat de gedigitaliseerde informatie voor hergebruik geschikt moet zijn en blijven. Toegankelijkheid voor iedereen is alleen mogelijk als goed nagedacht wordt over de manier waarop dit erfgoed beschikbaar kan blijven.

In de beleidsbrief Cultuur 2004-2007 'Meer dan de som' wordt het belang van de blijvende toegankelijkheid van het erfgoed nog eens aangescherpt door sterk de nadruk te leggen op de duurzame beschikbaarheid van gedigitaliseerd erfgoed. Daarbij is kwaliteit van groot belang. Erfgoedbeherende instellingen wordt gemaand vooral het initiatief aan zichzelf te houden.

Kwaliteit van digitale informatie

Binnen de beleidskaders is de afgelopen jaren aan digitalisering gewerkt. De Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland is opgericht om de helpende hand te bieden bij het ontwikkelen van een duurzame infrastructuur. Instellingen worden zo in staat gesteld een goed ict-beleid op te stellen en samen te werken, zodat de erf-

goedinformatie voor iedereen toegankelijk is. Daarvoor is belangrijk dat begrippen als duurzaamheid, interoperabiliteit en toegankelijkheid gemeengoed zijn. Dit zijn zowel letterlijk als figuurlijk dure woorden.

Binnen organisaties moet volgens transparante, voor eenieder heldere, procedures worden gewerkt en er wordt nagedacht over hergebruik van het materiaal. Dat betekent dat bijvoorbeeld niet alleen aandacht wordt besteed aan een goede beschrijving van het cultureel erfgoed, maar ook dat de gekozen softwareoplossing hergebruik door anderen mogelijk maakt. Ideaal zou zijn als het informatiesysteem voor verschillende museale taken gebruikt kan worden. Dus zowel voor registratie als voor het werk van de conservator, maar ook een afdeling educatie, communicatie en bijvoorbeeld presentatie zouden ermee uit de voeten moeten kunnen. Bij het opzetten en aanschaffen van een informatiesysteem en de verdere implementatie ervan moet met al deze verschillende functies rekening gehouden worden. De geregistreerde informatie over de collectie moet niet alleen intern, maar ook extern met anderen gedeeld kunnen worden. Dit zou betekenen dat gebruikersvriendelijke interfaces het publiek toegang tot de informatie zouden moeten bieden. Uiteindelijk willen we dat alle erfgoedinformatie in Nederland voor iedereen toegankelijk is en op een heldere manier online geraadpleegd kan worden.

Voor de samenwerking met andere instellingen moet nagedacht worden over partners waarmee men gegevens wil kunnen delen. Dat geldt ook voor de wijze waarop de eigen gegevens aangeboden worden, zodat anderen er gebruik van kunnen maken. Wil de instelling bijvoorbeeld gebruik kunnen maken van nieuwe technieken als pda's⁴, of de informatie kunnen delen met onderwijsinstellingen of met gebruikersgemeenschappen die bijvoorbeeld sterk in een aspect van de informatie geïnteresseerd zijn (zoals historici, deskundigen op gebied van restauratie of vriendenkringen van het museum)? Vertaald naar de praktijk wordt al snel duidelijk dat aandacht voor standaarden en gestandaardiseerde werkwijzen van groot belang is. Zowel syntactisch, dus de wijze

• waarop bestanden naar de vorm beschreven worden, als
 • semantisch (eenvormigheid in de beschrijving van de
 • inhoud) moet gestreefd worden naar gebruik van
 • dezelfde beschrijvingsmodellen. Zo kunnen we herge-
 • bruik van data ondersteunen. Uitwisseling van gegevens
 • wordt daardoor mogelijk. Dan kan er sprake zijn van
 • gemeenschappelijke of geïntegreerde ontsluiting van
 • het cultureel erfgoed. Uiteindelijk willen we met stan-
 • daardisering bereiken dat het publiek (van weten-
 • schappers tot het algemene publiek) toegang krijgt tot
 • het erfgoed. En dat deze toegang gegarandeerd is en
 • blijft voor de toekomst. De informatie over erfgoed-
 • bronnen, de zogeheten metadata, opgeslagen in de
 • informatiesystemen van erfgoedinstellingen, moet
 • gedeeld kunnen worden. De mogelijkheid tot uitwis-
 • seling vereist dat metadata toegankelijk en bruikbaar
 • moeten zijn voor andere systemen. Metadata kunnen
 • betrekking hebben op de beschrijving van elke vorm van
 • digitale bestanden, maar ook op de beschrijving van
 • databases en applicaties⁵.

• **Duurzaamheid**

• Informatie mag niet verloren gaan en de inhoud mag
 • niet onbedoeld veranderen. Bovendien moeten de digi-
 • tale gegevens, in verband met het behoud van de oor-
 • spronkelijke bron, een juiste indruk geven van het origi-
 • neel. Het begrip duurzaamheid betreft ook standaarden
 • voor opslag, toekomstig hergebruik en informatietech-
 • nologie. We hebben het over de blijvende toegankelijk-
 • heid van opslagmedia, maar ook over een gegarandeer-
 • de toegang tot de inhoud van de opgeslagen data. Dit
 • betekent een keuze voor de gegevensopslag⁶ die con-
 • versie en emulatie (het omzetten naar een ander gege-
 • vensformaat en het toegankelijk maken van de informa-
 • tie via een ander systeem) niet in de weg staat. Ook de
 • inhoudelijke ontsluiting moet voor de toekomst gega-
 • randeerd zijn. Naast de problematiek van de toeganke-
 • lijkheid van de digitale drager kent bijna iedereen het
 • probleem van verouderde databestanden die niet gele-
 • zen kunnen worden door een nieuwer of ander systeem.

• Om nog maar te zwijgen van de inhoudelijke problemen
 • die men tegen kan komen als men zorgvuldig bewerkte
 • gegevensbestanden in een nieuw systeem probeert op
 • te nemen. Bijna altijd blijken er onbedoelde wijzigingen
 • op te treden in oorspronkelijke bestanden of gaat infor-
 • matie verloren. Er wordt zowel in de industrie als in
 • het erfgoedveld hard gewerkt aan een oplossing voor
 • deze problematiek. In ieder geval vindt men op dit
 • moment dat men zorgvuldig moet omgaan met de
 • opslagmedia en moet worden gekozen voor gestandaar-
 • diseerde gegevensopslag. XML, een taal om digitale
 • informatie mee te beschrijven en op te slaan, speelt in
 • dit proces een belangrijke rol. Het beschrijvingsmodel
 • van de gegevens wordt dan los van de gegevens opge-
 • slagen. En de manier waarop de gegevens getoond wor-
 • den, wordt los van het beschrijvingsmodel bewaard. Dit
 • maakt het mogelijk om de gegevens onafhankelijk van
 • het gebruikte systeem en de gebruikte computer op te
 • slaan. Bij een systeemkeuze is het goed om te letten

op de mogelijkheid van het informatiesysteem om data
 in XML op te slaan.⁷

Duurzaamheid gaat ook over authenticiteit. Als de
 informatie door anderen gebruikt wordt, moeten zij er
 zeker van kunnen zijn dat het om de oorspronkelijke
 gegevens gaat. Digitale gegevens kunnen nu eenmaal
 makkelijk door anderen gewijzigd worden. Dus moet er
 ook nagedacht worden over versiebeheer en beveiliging
 (denk hierbij bijvoorbeeld ook aan digitale handtekenin-
 gen).⁸

Samengevat: wij denken dus na over de wijze waarop
 we informatie beschrijven en de informatie opslaan. Er
 moet rekening gehouden worden met standaarden voor
 het aanbod van informatie⁹, voor de opslag van infor-
 matie en voor de toegang tot informatie. Digitaal Erf-
 goed Nederland probeert instellingen door advies hier-
 mee te helpen. Binnenkort zal ook een publicatie
 beschikbaar zijn waarin het hele traject van de digitali-
 sering globaal belicht wordt¹⁰.

Interoperabiliteit

Eigenlijk is dit het dure woord voor het technisch
 mogelijk maken van de samenwerking tussen instellin-
 gen¹¹. Bij interoperabiliteit gaat het eigenlijk over de
 uitwisseling van de gegevens die afkomstig zijn uit de
 verschillende informatiesystemen van musea en andere
 culturele instellingen.

Voor interoperabiliteit moeten binnen een organisatie
 vanzelfsprekend op beleidsmatig en organisatorisch
 niveau afspraken gemaakt worden. Als we het hebben
 over de technische mogelijkheden, gaat het over
 gestandaardiseerde gegevensbeschrijving en ontsluiting
 en de online toegang tot deze gegevens.

Een goed voorbeeld van gestandaardiseerde gegevens-
 beschrijving is de historisch-voorwerpkaart. Met het
 toegenomen aantal wensen waaraan een informatie-
 systeem moet kunnen voldoen, is deze voorwerpkaart
 meestal niet meer voldoende. Om iedereen in het muse-
 um te kunnen bedienen, moet vaak meer vastgelegd
 worden. Er moet voldaan worden aan de vraag van ver-
 schillende afdelingen, zoals de conservator, die een
 bestandscatalogus wil aanleggen, of een educatief
 medewerker, die lesprogramma's wil maken. Bovendien
 stelt de opname van digitaal beeldmateriaal eisen aan
 de beschrijving. Als er bijvoorbeeld meerdere afbeeldin-
 gen opgenomen worden, is het praktisch om aan te
 geven welk doel die afbeeldingen dienen. Zoals bijvoor-
 beeld een opname van de achterkant van een schilderij
 om voor restauratie of educatie te gebruiken of in een
 presentatie. De Nederlandse overheid streeft ernaar het
 erfgoed ook digitaal voor iedereen toegankelijk te krij-
 gen. Dat betekent dat het gebruikte informatiesysteem
 niet alleen vanuit het oogpunt van behoud en beheer
 en de museale taken ingevuld moet worden. Bij het vul-
 len van het systeem moet ook rekening gehouden wor-
 den met het algemene publiek als toekomstig gebruiker.
 Dat betekent dat bijvoorbeeld over een publieksvriende-
 lijke beschrijving nagedacht moet worden. Zo worden
 bijvoorbeeld eisen gesteld aan de invulling van het

titelveld. Voor sommige problemen biedt een oriëntatie op het Engelse handboek voor verschillende aspecten van het museale werk, Spectrum¹², een oplossing. Maar dat is lang niet altijd het geval. Vaak moet opnieuw nagedacht worden over de velden waarmee de objecten beschreven worden. Vanuit het oogpunt van samenwerking is het dan handig om naar bestaande voorbeelden of internationale standaarden te kijken. Ook kan er samenwerking met vergelijkbare instellingen gezocht worden om tot afspraken te komen.

Het is geen verrassing dat ook voor de beschrijving van de inhoud afspraken gemaakt moeten worden. Gestandaardiseerde regels hiervoor worden bijvoorbeeld vastgelegd in gestructureerde woordenlijsten, classificaties en thesauri. Voor een goede samenwerking moeten de partners afspreken om van dezelfde woordenlijsten of beschrijvingssystemen gebruik te maken. Het meest bekende voorbeeld van een thesaurus voor de erfgoedsector is de Art and Architecture thesaurus (AAT) waarvan de Nederlandse vertaling via de RKD ter beschikking wordt gesteld¹³.

Een goed informatiesysteem voorziet erin dat met dergelijke wordsystemen automatisch gewerkt kan worden. Voor de meeste onderwerpsgebieden zijn echter geen gestandaardiseerde lijsten beschikbaar. Daar is dus nog veel werk aan de winkel. En dan te bedenken dat een archivaris op een andere manier beschrijft dan een museummedewerker en dat er per vakgebied en zelfs binnen vakgebieden verschillende inzichten bestaan over de inhoudelijke definitie van bijvoorbeeld een periode. We kennen allemaal de discussie over de vraag wanneer de Middeleeuwen begonnen. Sommigen gebruiken bijvoorbeeld 'Tachtigjarige Oorlog' als tijdsaanduiding, terwijl anderen gebruik maken van jaartallen in hun systeem.

Het streven naar gemeenschappelijk gebruik van dezelfde inhoudelijk beschrijvende standaarden binnen een bepaalde sector of in een samenwerkingstraject, is voorlopig de hoogst mogelijk definieerbare graad van inhoudelijke samenwerking of semantische interoperabiliteit. Bij het samenwerken met andere instellingen uit dezelfde of andere sectoren moeten afspraken gemaakt worden over de manier waarop informatie uitgewisseld kan worden.

Het is inmiddels gemeengoed dat men informatie kan uitwisselen door gebruik te maken van het Dublin Core-format. Dit is een beschrijvingsformat waarin internationaal 15 basisvelden zijn vastgelegd, waarmee erfgoedinformatie beschreven kan worden.¹⁴ Het handwerk dat nodig is om de informatie uit verschillende systemen naar deze 15 velden te vertalen, staat bekend als 'mapping'. Als er gebruik gemaakt wordt van gestandaardiseerde beschrijvingsschema's, zijn er op internet verschillende voorbeelden te vinden hoe dit gedaan kan worden¹⁵.

Toegankelijkheid

Hoe kunnen anderen gebruik maken van mijn data en hoe kan met anderen nu en in de toekomst samenge-

werkt worden? We hebben het hierboven gehad over duurzaamheid en interoperabiliteit. De derde belangrijke voorwaarde of stap bij de digitalisering is de toegankelijkheid. Men kan zelf een database on line zetten door een informatiesysteem aan te schaffen waar een dergelijke component in zit. Het is natuurlijk ook mogelijk specifiek iets laten programmeren, of bijvoorbeeld samen te werken met anderen, waarbij de data bij de ander op de server komen en zo online toegankelijk worden.

Voor de erfgoedwereld geldt op dit moment dat de meeste instellingen bestaande systemen hebben die lang niet altijd gebaseerd zijn op (open) standaarden. Het streven van Digitaal Erfgoed Nederland is in eerste instantie gericht op het voor iedereen toegankelijk te krijgen van de informatie uit deze systemen. Er zijn sets afspraken die regelen hoe dit op gestandaardiseerde wijze gedaan kan worden. Het Open Archives Initiative (OAI) is een voorbeeld van zo'n set afspraken¹⁶.

Instellingen moeten niet alleen hun informatie kunnen behouden en met een informatiesysteem beheren, maar ook vrij zijn in het hergebruik van deze gegevens binnen ieder willekeurig samenwerkingsverband. Voor Digitaal Erfgoed Nederland betekent de toepassing van OAI dat er gewerkt wordt aan het streven dat erfgoedinstellingen hun eigen systeem kunnen beheren. Het OAI is een set afspraken, een protocol, waarmee vastgelegd wordt welke data on line te vinden zijn, welk format hiervoor gebruikt wordt (bijvoorbeeld Dublin Core) en welke taal er gesproken wordt (en dat is verplicht XML). Instellingen worden hiermee leveranciers van data en ze kunnen zelf kiezen wie ze willen bedienen. We hebben het over gedistribueerde gegevensopslag. De data staan bij de instellingen zelf en zij beslissen door wie ze bevraagd mogen worden.

Als we samen werken aan gestandaardiseerde gegevensopslag, beschrijving en verspreiding, moet het mogelijk zijn om een nationale infrastructuur aan te leggen. Zo kunnen we ons voorbereiden op de kennismaatschappij van de toekomst. Wij moeten goed gebruik maken van de bestaande kaders. En dan nog die praktische bezwaren. Ja, die beperking in mankracht en het probleem om kennis te vergaren en de middelen te verkrijgen om goed mee te kunnen doen, die zijn er, maar de afgelopen jaren laten zien dat we ook al veel goede stappen gezet hebben. Duurzaamheid, interoperabiliteit en toegankelijkheid mogen figuurlijk dure woorden zijn; het is echter wel zeker dat er ook nog veel werk verzet moet worden en dat begint binnen bij de instelling zelf. De e-cultuur brief stelde al: gedegen handwerk ligt ten grondslag aan digitale innovatie. Flexibiliteit is noodzakelijk om toekomstige technologische ontwikkelingen te kunnen ondersteunen vandaar dat een open toegang tot informatie en de daarbij behorende standaarden en software van belang zijn voor de ontwikkeling van digitaal cultureel erfgoed. Dan kan het op internet nog eens een mooi huwelijk worden tussen al dat erfgoed.

Zie verder pagina 28.

Cultuur op internet

Provinciale portals in Erfgoedland

Willemke Landman,
projectmedewerker
'Erfgoed Utrecht Online',
Marie Baarspul,
projectmedewerker
'Collectie Utrecht'
beiden verbonden aan
het Erfgoedhuis Utrecht

Onder de noemer 'erfgoedportal' treft men op internet een breed scala aan websites aan. Qua opzet en functionaliteit voor de bezoeker kunnen deze flink uiteenlopen. Musea, zowel grote als kleine, nemen bij zulke portals vaak een prominente plaats in. Wat is een erfgoedportal nu precies en waar ligt de waarde van dit webfenomeen voor musea?

Erfgoed + portal = samenwerking

Het voor publiek ontsluiten van erfgoedbronnen – van een geboorteakte tot een kasteel en van een vuistbijl tot een landkaart – is zeer actueel. Er is een toenemende samenwerking op het gebied van publiek en presentatie tussen verschillende erfgoedinstellingen. Musea, archeologische instellingen en monumentenstichtingen slaan de handen ineen en proberen hun collecties samen te presenteren. Dit gebeurt zowel bij de instellingen zelf als op internet. Bij internet neemt die samenwerking steeds vaker de vorm aan van een portal. Zo'n 'portaal' laat zich omschrijven als een hal met verschillende deuren. De bezoeker maakt zelf een keuze uit de deuren waarachter zich, op internet, de meest uiteenlopende informatie kan bevinden.

Zoals ook bij echte portalen kan voorkomen, hoeven bewoners elkaar nauwelijks te kennen. In het geval van een website verwijst deze de bezoekers dan hooguit naar verschillende deelnemers. Goede voorbeelden hiervan zijn de Startpagina's en museum portals, zoals museum.nl.

Het andere uiterste is de community: een portal waarbij deelnemers zo intensief samenwerken dat er sprake is van een volledig gestroomlijnd en geïntegreerd informatieaanbod. Kennisnet, portal voor het onderwijs, benadert dit idee enigszins op internet.

De meeste erfgoedportals bewegen zich tussen beide polen. Ze combineren het principe van de Startpagina met de gezamenlijke presentatie van erfgoedbronnen en bieden zo (een selectie uit) de gedigitaliseerde collecties van de deelnemende instellingen, ontsloten door een gemeenschappelijk zoekstelsel.

Thematische en geografische erfgoedportals

Een erfgoedportal is een website waarop sector- en instellingsoverstijgende informatie van en over cultureel erfgoed wordt gepresenteerd. Hoewel er ook andere samenwerkingsverbanden bestaan, richten wij ons vooral op de geclusterde erfgoedportals. Dat betekent dat de deelnemers van een zeer verschillend kaliber kunnen zijn. Opvallend is dat elke provincie, al naar gelang de historisch gegroeide verhoudingen tussen erfgoedsectoren en -instellingen, zijn eigen organisatorische vorm

kent. In sommige provincies nemen grote instellingen het voortouw, in andere gevallen ligt het initiatief bij de Erfgoedhuizen of consultants. Zo bouwen in Utrecht het Erfgoedhuis Utrecht en in Gelderland de Stichting Gelders Erfgoed de bestaande websites tot erfgoedportal uit. In Drenthe en Zeeland vormt het provinciaal archief de kern van zo'n portal. In Flevoland werken provincie, gemeenten en erfgoedinstellingen samen, terwijl in Overijssel de samenwerking tussen de erfgoedinstellingen zich uit in diverse afzonderlijke projecten, die uiteindelijk moeten leiden tot een Virtueel Overijssels Erfgoedhuis.

Variatie in functionaliteit

Ook in de geboden functionaliteit bestaat per portal een grote variatie. Momenteel zijn eigenlijk alleen de provincies Friesland en Flevoland met een erfgoedportal gekomen die een combinatie biedt van startpagina en gekoppelde collectiedatabases.

Noord-Holland presenteert digitale erfgoedbronnen op de Beeldbank Noord-Holland, terwijl de Geschiedenissbank Noord-Holland als startpagina plaats biedt aan de historische verenigingen van de provincie. Zuid-Holland heeft de links naar de erfgoedinstellingen verzameld op de site van het Erfgoedhuis, maar hier staan geen digitale collecties op het net. De Drentse instellingen op het gebied van cultureel erfgoed zijn via links op het provinciale Portaal Drenthe bereikbaar, maar zonder toegang tot hun collectiedatabases. Het Drents Fotoarchief biedt toegang tot het gedigitaliseerde historische fotomateriaal van verschillende erfgoedinstellingen. Ook in Zeeland is iets dergelijks het geval: de website van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) verwijst naar een deel van de erfgoedinstellingen, zonder toegang tot hun collectiedatabases: het Zeeuws archief biedt een selectie uit fotocollecties in het Zeeuwse.

Portals die digitale erfgoedbronnen aanbieden, variëren onderling dus aanzienlijk in uitgebreidheid en mogelijkheden. De objectbeschrijvingen uit de databases die via deze portals toegankelijk zijn gemaakt, zijn vaak summier en voor de gemiddelde bezoeker helaas lang niet altijd informatief. In de meeste gevallen bestaat het bronmateriaal uit data die in een vroeger stadium zijn

gedigitaliseerd en als administratie voor de erfgoedinstellingen zelf zijn ingevoerd. De neiging om deze gegevens zonder meer op internet te plaatsen, is begrijpelijk, gezien de moeite die het kost om de materie opnieuw te bewerken: een bekend probleem in de museumwereld. Maar een educatieve vertaalslag is niettemin wenselijk om een extern publiek te kunnen boeien.

De weerbarstige praktijk van samenwerking

Portals zijn enerzijds opgezet om de in erfgoed geïnteresseerde bezoeker beter te kunnen bedienen. In eenvoudige vorm krijgt deze verwijzigingen naar erfgoedinstellingen rond een bepaald onderwerp of gebied, tegelijk aangeboden. Met een toegang tot collectiedatabases kan de (be)zoeker via de portal in de onderliggende databases op zoek gaan. Anderzijds biedt de portal voordelen voor de erfgoedinstellingen. Kleinere instellingen kunnen door deelname aan een portal, de stap naar internet gemakkelijker zetten, mits ze de mogelijkheid hebben zelf informatie toe te voegen. Voor alle deelnemende instellingen is door de portal het vinden van hun collectie verbeterd. Portals bieden tevens de mogelijkheid om nieuw publiek aan te trekken.

Inhoudelijke samenwerking

Het samen maken én in stand houden van een erfgoedportal is echter een proces van lange adem. Het is noodzakelijk dat de deelnemers hetzelfde doel voor ogen hebben en bij sectoroverschrijdende samenwerking moeten ze hun gegevens inhoudelijk op elkaar afstemmen. Een gemeenschappelijke thesaurus als standaard kan dan uitkomst bieden. Op dit moment is er echter geen thesaurus voorhanden die informatie uit alle erfgoedsectoren op bevredigende wijze ontsluit. En dan is er de vraag hoe de objectgegevens op het web worden aangeboden: 'kaal', of voorzien van contextinformatie die de objecten betekenis geeft.

Technische samenwerking

Op technisch vlak vereist de koppeling van databases – interoperabiliteit – dat er standaarden en een methodologie geselecteerd worden. De Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland (DEN), die de provinciale portals hierin adviseert, beveelt het Open Archive Initiative (OAI) als samenwerkingsprotocol aan. Het OAI omvat regels, die bepalen hoe gegevens on line benaderd en doorzocht kunnen worden. Daarnaast moeten instellingen de metadataset bepalen: afspraken over de manier waarop informatie beschreven en aangeleverd moet worden.

DEN heeft voorlopig vastgesteld dat het Dublin Core format voor de uitwisseling van erfgoed informatie gebruikt kan worden. De simpele versie van Dublin Core bevat 15 basiselementen, waaronder de bekende velden 'titel', 'auteur', 'onderwerp', en 'datum', waarmee elk object beschreven kan worden. In Noord-Brabant en Utrecht zullen het Open Archive Initiative en Dublin Core gebruikt worden.

Organisatorische samenwerking

Voor het slagen van een portal moeten de deelnemers ook organisatorisch met elkaar samenwerken. Met de ervaringen in het project 'Fries Verleden' is, onder auspiciën van de erfgoedkoepels en DEN, het 'generiek model' opgesteld. Dit model biedt richtlijnen voor het samenbrengen van erfgoedinstellingen bij het digitaal bewerken en ontsluiten van bronmateriaal. Maar met of zonder generiek plan, samenwerking kost de erfgoedinstellingen in de praktijk vaak veel hoofdbrekens.

Een erfgoedportal kan alleen succesvol zijn, als er sprake is van een zekere continuïteit. Veel culturele instellingen hebben in een tijd van bezuinigingen al moeite genoeg het hoofd boven water te houden. Een extra organisatorische inspanning kan hen zwaar vallen, zeker als die voor langere tijd gevraagd wordt. Dit geldt zeker voor de vele kleine musea. Daarnaast willen instellingen controle houden over de rechten van de 'eigen' objecten, en er kan bezorgdheid over bestaan dat samenwerking die rechten in gevaar kan brengen.

En last but not least gaat de erfgoedsector nog steeds gebukt onder wat eens een 'historisch gegroeide eiland-automatisering' is genoemd.¹ Voor erfgoedinstellingen die gewend zijn op ict-gebied hun eigen gang te gaan, is het wennen om rekening te moeten houden met anderen, zeker als die afkomstig zijn uit een andere erfgoedsector en dus ook nog eens een andere 'taal' spreken.

Niet alleen van erfgoedinstellingen, ook van bezoekers wordt het een en ander gevraagd. Portals zijn meer vraaggericht dan de klassieke website en maken een actievere opstelling van gebruikers mogelijk en noodzakelijk. Of bezoekers die aanpak waarderen en of ze uit de voeten kunnen met de zoekfunctionaliteit, is een groot vraagteken. Degelijk evaluerend onderzoek naar gebruikerservaringen met erfgoedportals is helaas nog nergens van de grond gekomen.

Welke steun kunnen deelnemers aan een portal van de overheid verwachten? Zoals de afgelopen jaren is geble-

Voor wie een kijkje wil nemen op de provinciale erfgoedwebsites:

www.friesverleden.nl
www.drentsfotoarchief.nl
www.geschiedenisoverijssel.nl
www.overijsselkaart.nl

www.flevolandbovenwater.nl
www.geschiedenisgelderland.nl
www.erfgoed-utrecht.nl
www.collectieutrecht.nl

(vanaf 1 oktober 2004)

www.beeldbank-nh.nl
www.geschiedenisbank-nh.nl
www.erfgoedhuis-zh.nl

www.zeeuwsarchief.nl
www.erfgoedbrabant.nl
www.monumentenhuis.nl

Voor een becommentarieerd overzicht van provinciale erfgoedsites verwijzen wij naar de website van SIMIN:
<http://www.simin.nl/cms/artikel>

ken, hecht de politiek veel belang aan de toepassingen van ict voor cultuur. Sinds het uitkomen van 'Alles uit de Kast'² en de beleidsbrief 'e-Cultuur in Beeld'³ van voormalig staatssecretaris Van der Ploeg, is van overheidswege gehamerd op het belang van een vraaggericht, efficiënt en dus sectoroverschrijdend aanbod van cultureel erfgoed op internet. Ook is het belang onderstreept van normering, duurzaamheid, hergebruik van gegevens, en een breed gedragen kennisinfrastructuur, waarin zowel grote als kleinere instellingen kunnen participeren.⁴ Alleen zo wordt samenhang in het gedigitaliseerde aanbod mogelijk geacht. Helaas wordt de vertaling van die uitgangspunten in de praktijk grotendeels aan de instellingen zelf overgelaten. Anders dan in landen als Frankrijk en Groot-Brittannië vindt centrale sturing op het gebied van standaardisering en samenwerking in Nederland amper plaats. Het moge duidelijk zijn dat initiatieven rond erfgoedportals hierdoor geremd worden. Wel heeft sinds 2001 landelijk overleg plaats tussen de provinciale projectgroepen en de Vereniging DEN in het IPEO (Inter Provinciaal Erfgoed Overleg). Het overleg staat open voor iedereen die zich bezighoudt met provinciale erfgoedportals.

Portal als vorm van e-cultuur

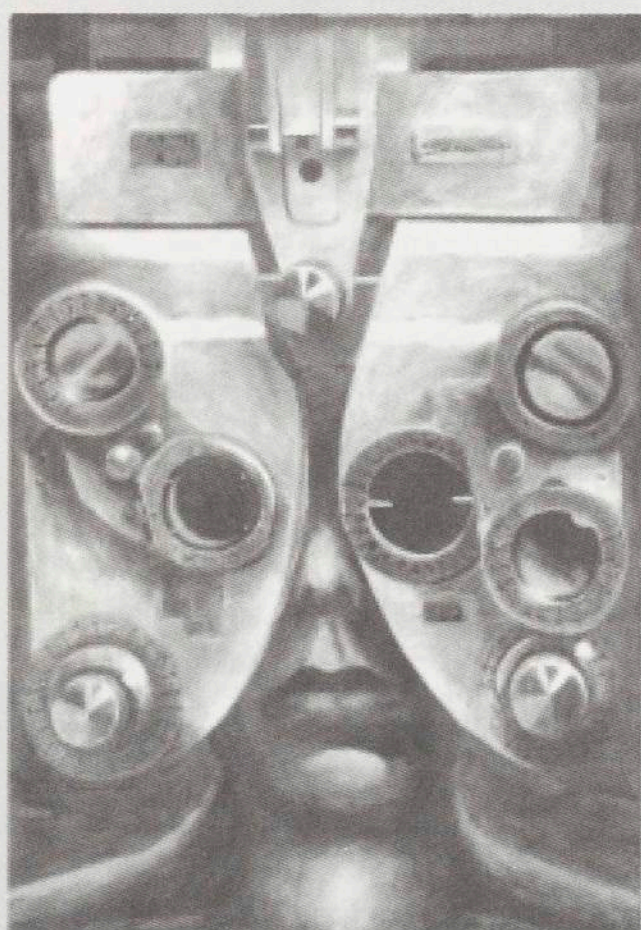
De erfgoedportals in ontwikkeling bieden – zij het in embryonale vorm – de mogelijkheid om te experimenteren met nieuwe gemeenschapsvormen. Daarin ligt ook een potentieel belang voor de museumwereld. Musea worstelen volop met de implicaties van e-cultuur. Ze

worden in hun praktijk op allerlei manieren geconfronteerd met ontwikkelingen op het gebied van internet en ict. Hierdoor komt het museum als louter fysiek instituut steeds meer onder druk te staan. Duidelijk is dat een 'museum zonder muren' een andere verhouding met het publiek moet ontwikkelen. Portals kunnen bij dit transformatieproces een rol spelen. Musea die samen met andere erfgoedinstellingen hun collecties via een portal openstellen voor het publiek, kunnen met nieuwe vormen van samenwerking experimenteren en een samenwerking met publieksgroepen aangaan. Want behalve het aanbod vanuit het museum van kennis over de collectie, in de vorm van gedigitaliseerd materiaal, educatieve teksten en onderzoekspublicaties biedt een erfgoedportal de mogelijkheid om het publiek via fora of direct contact met het museum te laten reageren. Daarnaast is er de optie verbanden te leggen met collecties en informatie van andere erfgoedcentra. Rondom portals kunnen zich gemeenschappen vormen van geïnteresseerden in een creatief gebruik en hergebruik van erfgoed. Daarom vormen erfgoedportals, ondanks de fikse investering in tijd en menskracht die geleverd wordt, een veelbelovende stap in de richting van een (museale) eCultuur.

- 1 Inventarisatie Infrastructuur Digitaal Erfgoed, een onderzoek naar visies, belemmeringen en oplossingen. Telematica instituut, oktober 2002, blz. 27.
- 2 Alles uit de kast – Op weg naar een nationaal investeringsprogramma digitale infrastructuur cultureel erfgoed. WTR SURF, 1998.
- 3 e-Cultuur in Beeld, Brief aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 22 april 2002.
- 4 De Raad van Cultuur pleit hier ondermeer voor in 'Cultuur meer dan ooit', Cultuurnota advisering 2005-2008.

Non-destructief onderzoek met multispectraal technieken
verkrijg feitelijke informatie over uw kunstbezit

ArtSpect

Werkwijze, aanwezige ondertekening, overschildering en
retouche opmerken, herkennen en documenteren

www.artspect.nl

info@artspect.nl

DocumentenWacht

calamiteitenservice en schade preventie

Steeds meer instellingen gebruiken een abonnement op
DocumentenWacht als basis voor hun interne calamiteitenplan

- 24-uur calamiteiten service
- Collectie- en depot inspecties
- Schimmels, insecten, stof verwijdering
- Massa ontzuring archieven en boeken
- Restauratieplannen vervaardigen
- Schade rapporten opmaken
- Tentoonstelling service
- Archief- en bibliotheek verhuizingen
- Etc. etc.

Voor € 28,75 per jaar heeft u een jaarabonnement met o.a.
gratis voorrijkosten, inpakmaterialen, 1 maand invriezen minus
30 graden, 16 uur deskundige beredderingshulp, etc.

Meer info en voorwaarden gratis per post of op www.cultuurbewoud.nl
DocumentenWacht, antwoordnummer 893, 7300 WB Apeldoorn

Postzegel is niet nodig

DocumentenWacht is een initiatief van Restauratie atelier Sterken BV,
De Cloese 7 – 9, 7339 CM Ugchelen (Apeldoorn) T. 055 – 542 31 47
F. 055 – 543 06 14, Internet: www.cultuurbewoud.nl, www.sterken.nl,
info@sterken.nl

MovE - Musea Oost-Vlaanderen in Evolutie

Geautomatiseerde informatieontsluiting

MovE staat voor een project waarin geautomatiseerde informatie-ontsluiting in de musea gestimuleerd en ondersteund wordt. Resultaten hiervan moeten bijdragen aan professionalisering van diverse taakaspecten in het museum en zullen voor het publiek een virtuele toegang tot de museumobjecten mogelijk maken.

Rosemie Callewaert,
Provincie
Oost-Vlaanderen

MovE is een initiatief van het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen en wordt ondersteund met projectsubsidie van de Vlaamse Gemeenschap. Om de drempel naar geautomatiseerde objectinventarisatie te verlagen en om objectregistratie te professionaliseren, worden ondersteunende middelen en diensten aan alle Oost-Vlaamse musea ter beschikking gesteld. Er zijn themagericht overleg in werkgroepverband en een stuurgroep die inhoudelijke prioriteiten bepaalt en de Bestendige Deputatie inzake het project adviseert. De stuurgroep is samengesteld uit museummedewerkers, projectmedewerkers van MovE en de museumconsulenten van Oost-Vlaanderen.

Deelnemers

Alle musea binnen Oost-Vlaanderen kunnen deelnemen. Het is de bedoeling dat tegen maart 2006 alle musea op het MovE-informatienetwerk aangesloten worden. In 2003 is gestart met een groep van twaalf musea. Een meerderheid van deze musea bezit een ruime ervaring op gebied van geautomatiseerde objectregistratie. Hun ervaringen vormden de basis voor de uitwerking van de projectdoelstellingen. In de tweede fase kunnen ook musea aansluiten die nog moeten starten met een geautomatiseerd systeem. Het informatienetwerk kan hen helpen om vanaf het begin gestructureerd en uniform te werken.

Projectdoelstellingen

Door een samenwerking met zoveel mogelijk actoren wil MovE, met het oog op internet ontsluiting, komen tot uniforme objectregistratie. De objectcatalogi van de deelnemende musea zullen afzonderlijk of samen geraadpleegd kunnen worden, waardoor voor elk deelnemend museum informatie tot op objectniveau zichtbaar wordt. Daarnaast wordt gewerkt aan een portaalsite 'Musea Oost-Vlaanderen' waar per museum ook meer algemene informatie (zoals toegang en tentoonstellingen) samengebracht wordt.

Inhoudelijke werking

Omdat automatiseren meer is dan alleen een systeem in gebruik nemen, wordt veel aandacht besteed aan overleg en ervaringsuitwisseling. Standaardisering bij de portaal-

site van Oost-Vlaanderen overstijgt regionale belangen. Er wordt niet alleen overlegd tussen projectpartners, maar ook met museummedewerkers en -specialisten uit gans Vlaanderen. Er is samenwerking met het Vlaams steunpunt voor musea, met de ADLiB-gebruikersgroep en in de toekomst mogelijk nog met andere organisaties. Ook contacten met Nederland zijn belangrijk om te leren van wat daar al gerealiseerd is in gelijkaardige projecten. Binnen MovE is alleen de stuurgroep beperkt tot projectpartners uit Oost-Vlaanderen. In de werkgroepen is er overleg met iedereen die ervaring wil inbrengen, waardoor er vanaf het begin betrokkenheid is van een zo groot en divers mogelijke groep.

De werkgroep 'invalboek' heeft gewerkt aan het opstellen van een registratiehandleiding die voor elk museum bruikbaar moet zijn. In de werkgroep 'thesaurus' wordt gewerkt aan gestandaardiseerde termenlijsten voor gecontroleerde velden zoals techniek, materiaal of de naam van een object. Op die manier moet een uniform termgebruik voor ontsluiting van heel diverse objecten ontstaan. Alleen als er afspraken over schrijfwijze en detailniveau van ontsluiting gemaakt worden, zal een gezamenlijke catalogus objecten uit verschillende musea virtueel samenbrengen op basis van hun inhoudelijke verbanden. Naast deze vaste werkgroepen waren in een vroeger stadium ook werkgroepen met een afgebakende opdracht, actief, zoals de werkgroep 'velden en lay-out' die een overzicht opstelde van velden die informatie voor een ruim publiek kunnen bevatten. Dit betekent ook dat er gekozen is om 'private informatie' over een object niet te publiceren op internet.

Voor het verzamelen van algemene museuminformatie is er samenwerking met de Culturele Biografie Vlaanderen vzw die samen met de erfgoedcellen een systeem voor opslag van museuminformatie (exclusief objectinformatie) heeft laten ontwikkelen. Met MovE is geopteerd om aan te sluiten op hun systeem omdat hierdoor dubbel werk vermeden wordt voor het ontwikkelen van een systeem en voor het registreren en actualiseren van informatie over musea en hun activiteiten.

Projectdoelstellingen

Het verzamelen van informatie voor MovE verloopt via twee kanalen: informatie uit de Erfgoedwijzer-databank (Erfgoednet) en informatie uit ADLiB-databanken (MovE-extranet). De presentatie op de portaalsite 'Musea Oost-Vlaanderen' zal zorgen voor een virtueel geheel van gegevens die betrokken worden uit de verschillende systemen.

Registratie museuminformatie

De Erfgoedwijzer-databank kan via het extranet 'Erfgoednet' worden aangevuld of gewijzigd. Elk museum in Vlaanderen kan hierdoor zelf informatie en activiteiten op een eenvoudige manier doorgeven en bijwerken.

Presentatie museuminformatie

De informatie van Oost-Vlaamse musea in de databank van Erfgoedwijzer, zal gepresenteerd worden op de portaalsite 'Musea Oost-Vlaanderen'. De museuminformatie zal op deze website aangevuld worden met de objectcatalogi van de respectievelijke musea.

Registratie objectinformatie

Voor registratie van objectinformatie wordt gewerkt met ADLiB Museum Plus-software van ADLiB Information Systems. Het pakket is ruim verspreid in de sector, laat een uitgebreide of beperkte registratie toe en beschikt over een internet server-module voor presentatie van de gegevens in een webomgeving. Databanken die lokaal (in het museum) gewijzigd worden, zullen op geregelde tijdstippen doorgestuurd worden aan het centrale platform voor presentatie via internet. Musea die de wijzigingen real-time op internet zichtbaar willen maken, moeten hun ADLiB-databank op een centraal systeem aanvullen. Deze laatste werkmethode heeft als voordeel dat investeringen in hard- en software voor het museum beperkt blijven tot (een) pc(s) met internetverbinding. Systeemonderhoud wordt in dit model gecentraliseerd bij de provincie, waardoor garanties op uniformiteit verhoogd worden, omdat alle deelnemers met dezelfde softwareversie op hetzelfde platform werken. De helpdesk wordt transparanter en upgrading en back-ups worden maar op één plaats, door één persoon of organisatie uitgevoerd. Hiermee voorziet het project in ondersteuning aan musea die niet de middelen hebben om zelf in (extra) informaticapersoneel of uitgebreide investeringen in hardware te voorzien. Musea die op het centrale platform invoeren, kunnen één ADLiB Museum Plus licentie gratis gebruiken. Op het centrale hardwareplatform zullen evenveel ADLiB-databanken bestaan als er deelnemende musea zijn. Een museum heeft enkel toegang tot de eigen databank. Eén bestand, de centrale thesaurus, zal toegankelijk zijn voor alle musea die op het informatienetwerk aangesloten zijn. Het is de bedoeling om alleen leden van de werkgroep 'thesaurus' schrijftoegang te geven tot de centrale thesaurus. Andere musea zullen het centrale bestand kunnen raadplegen en gecontroleerde termen naar hun eigen databank kunnen kopiëren. Deze methode heeft als voornaamste doel een uniform termgebruik te bewaken, zodat inhoudelijke verbanden tussen gelijkaardige objecten niet verloren gaan.

Presentatie objectinformatie

Niet alle informatie over een museumobject is voor iedereen even interessant. Meer nog, niet alle informatie van een object is publieke informatie. De tijdelijke werkgroep 'velden en lay-out' heeft drie doelgroepgerichte presentatieprofielen voor objectbeschrijvingen uitgewerkt:

Publiek – internet

Voor het grote publiek zal via internet beperkte informatie over alle geregistreerde objecten opvraagbaar zijn: objectnaam, titel, korte omschrijving, vervaardiger, datering, periode en andere inhoudelijke toevoegingen.

Door ontsluiting via internet kunnen musea het publiek informeren over al hun objecten, in plaats van enkel over de tentoongestelde werken. Via deze communicatievorm kan het publiek ook informatie over gegevens die onvolledig of foutief kunnen zijn, naar een museum zenden.

Sector – extranet

Een ruimere veldselectie van de objectbeschrijving zal zichtbaar zijn via het extranet (een met paswoord beveiligde internetlocatie) voor museummedewerkers uit Oost-Vlaanderen. Het betreft hier minimaal de veldinhoud uit de internetpresentatie met toevoeging van formele informatie zoals gewicht en afmeting van een object.

De communicatie die hierdoor zal ontstaan, is gericht op (nieuwe) samenwerkingsmogelijkheden. Intermuseaal leenverkeer kan verbeterd worden, omdat ook objecten uit depots zichtbaar worden. Hierdoor kunnen beslissingen en actie sneller op elkaar volgen.

Interne medewerkers – intranet

Webpresentatie van de volledige objectbeschrijving is belangrijk om zoveel mogelijk medewerkers binnen één museum toegang te geven tot alle informatie over een object. Hierdoor blijft leestoeegang tot de objectcatalogus niet beperkt tot medewerkers die toegang hebben tot de beheersmodule van ADLiB Museum.

Als de weg van een object (zoals binnenkomst, verplaatsing, bruikleen of transport) volledig in de catalogus opgenomen wordt, is het belangrijk dat alle betrokkenen op een eenvoudige wijze, in dit geval via internet, toegang hebben tot deze informatie.

Koppeling van informatie

Op de portaalsite 'Musea Oost-Vlaanderen' zal objectinformatie uit ADLiB Museum via een uniek instellingsnummer gekoppeld worden met museuminformatie uit de Erfgoedwijzer. Het resultaat zal een website zijn met gedetailleerde en ook zo compleet mogelijke informatie van en over Oost-Vlaamse musea.

Praktische uitwerking en nieuwe dynamieken

Het overleg in werkgroepen en de concrete voorbereiding op de presentatie van museumobjecten op internet, waren stimulansen om de objectregistratie met nieuwe dynamiek aan te pakken. In enkele musea van het project werd extra personeel voor werkzaamheden die met dit project te maken hebben ingezet.

Stand van zaken

Tien van de twaalf musea gebruikten ADLiB Museum al bij de start van het MovE-project. Hun bestanden zijn door de aard van de collecties zeer divers. Ook binnen de bestanden waren, door het ontbreken van afspraken, grote verschillen merkbaar tussen de objectbeschrijvingen in één bestand. In het voorbije jaar is, naast de geregelde invoer, gewerkt aan correcties in de retrobestanden. De aanpassingen gebeurden op basis van de afspraken die gemaakt zijn in de werkgroepen 'invulboek' en 'thesaurus'. De tien bestanden zijn door ADLiB Information Systems overgezet of geconverteerd naar een nieuwe versie van ADLiB Museum Plus. Twee musea die met een ander softwarepakket werkten, hebben hun data beschikbaar gesteld voor conversie naar ADLiB Museum. Vanaf maart 2003 werken de twaalf musea van de pilotstudy

op hetzelfde spoor (ADLiB Museum Plus 2.1) verder. De internet server-module die voor het MovE-project ontwikkeld wordt, zal ervoor zorgen dat één zoekvraag antwoorden uit de verschillende databanken geïntegreerd presenteert. Vanaf dan zullen we kunnen spreken van een virtuele centrale catalogus met nieuwe inhoudelijke verbanden tussen objecten uit Oost-Vlaamse musea.

Meer informatie over het MovE-project kan je vinden op:

www.musea.oost-vlaanderen.be

De portaalsite 'Musea Oost-Vlaanderen' en de centrale objectcatalogus zullen na de pilootfase ook gepubliceerd worden op www.musea.oost-vlaanderen.be

Oost-Vlaamse musea die zich kandidaat willen stellen om deel te nemen aan het project, kunnen zich wenden tot:

Provincie Oost-Vlaanderen

Egov - MovE

Gouvernementstraat 1

9000 Gent

(09) 267 82 79

move@oost-vlaanderen.be

Priatnov

consult & training

Raad en daad op maat
met veel gevoel voor kleine musea

Priatnov is er voor praktische, concrete hulp en advies bij:

- veranderingen
- het maken van beleidsplannen, collectieplannen, marketingplannen
- personeelsproblemen
- kwaliteitszorg

Voor:

- het voorzitten van lastige vergaderingen
- vervanging ad interim
- individuele coaching

Contact: poradce@priatnov.nl

Priatnov is de onderneming van Kees Plaisier

www.priatnov.nl

Museum Magazijn

Uw partner voor de museumwinkel

Assortiments- en inrichtingsadvies

Custommade producten in kleine aantallen

Museale producten uit binnen- en buitenland, zoals: Replica glas, tinnen replica's, historisch speelgoed en koelkastmagneten met afbeeldingen van kunst

Zie ook onze site op internet:

www.museumbv.nl

E-mail info@museumbv.nl

Of bezoek ons kantoor/showroom:

Hendrik Jacobszstraat 14

1075 PD Amsterdam (nabij Vondelpark)

tel. 020 4711 723 fax 020 4713 455

MUSIP

Museum Inventarisatie Project onderweg

Annette Gaalman,
consulent registratie
en documentatie
Brabantse
Museumstichting,
projectleider MUSIP
in Noord-Brabant
en
Saskia van de Wiel
projectmedewerker
MUSIP Noord-
Brabant

Op dit moment zijn in acht van de twaalf provincies projectmedewerkers aan de slag om MUSIP uit te voeren. Dit betekent dat zij musea bezoeken en in elk museum gegevens over deelcollecties vastleggen in een speciaal daarvoor ontwikkelde database. Daarmee wordt bereikt dat we over niet al te lange tijd een overzicht hebben van de deelcollecties in een groot aantal musea in Nederland.

In Museumpeil is meermalen bericht over het Museum Inventarisatie Project dat tussen 1997 en 2000 door de Stichting Ondersteuning Musea in de provincie Utrecht is uitgevoerd. Vanwege de goede resultaten van dit project besloot het Interprovinciaal Overleg (IPO) in samenwerking met het Ministerie van OCenW en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) het project ook in de andere provincies te gaan uitvoeren. De gezamenlijke afspraken en beschikbare financiële middelen werden in juli 2001 vastgesteld in een door de genoemde partners ondertekend Plan van Aanpak. Als uitvoerders van het project werden de provinciale consulentenschappen aangewezen. Inmiddels zijn we een aantal jaren verder en is het project in volle gang. Tijd dus voor een overzicht van de huidige stand van zaken en een blik op de toekomst.

Het Utrechts consulentenschap nam het initiatief in 1997 om daarmee 'een nieuwe methode voor collectiebeheer en een basis voor een selectief collectiebeleid' te introduceren. MUSIP gaf de Utrechtse musea de kans om met hulp van de projectmedewerkers die MUSIP uitvoerden, snel inzicht te krijgen in inhoud, omvang, behoud- en beheersituatie alsmede waarde en betekenis van hun deelcollecties. Deze kennis was op de eerste plaats voor de musea zelf relevant. MUSIP was voor veel musea een eerste stap naar een verantwoord collectiebeheer. Bovendien kwam de deelcollectie-informatie van collega-instellingen voor hen beschikbaar, hetgeen het inzicht in elkaars collecties (en daarmee de uitwisseling) aanzienlijk bevorderde. Tenslotte kon ook het publiek zijn voordeel doen met deze informatie via bovengenoemde website.

Utrecht had daarmee een vooruitziende blik: men realiseerde zich al vroeg dat het nog vele jaren, zo niet decennia zou duren voordat alle musea hun collecties op objectniveau geautomatiseerd beschreven zouden hebben. In plaats van daarop te wachten koos men voor de tussenweg: in ieder geval de deelcollecties als geheel beschrijven en toegankelijk maken. Inmiddels is dit een weg die in vele andere landen ook bewandeld wordt en heeft de zogenaamde 'collection level description' een prominente plaats ingenomen in museale databases op internet.

In MUSIP verzamelde gegevens

De gegevens die voor de landelijke uitvoering van MUSIP per deelcollectie worden verzameld, komen grotendeels overeen met de in het Utrechtse project opgenomen gegevens. Hier en daar zijn kleine aanpassingen gedaan, mede op voorstel van de Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland (DEN). Van elke deelcollectie worden naam, trefwoorden, datering en een beschrijving opgenomen, alsmede een overzicht van de typen objecten, onder andere op basis van hoofdrubrieken uit de Art & Architecture Thesaurus (AAT). Ook voor de toegekende trefwoorden wordt steeds gebruik gemaakt van de Nederlandse vertaling van de AAT. Hiermee wordt niet alleen bereikt dat het trefwoordgebruik landelijk eenduidig is, maar ook dat – straks via internet – met Engelstalige trefwoorden gezocht kan worden in de database. Het overzicht van typen objecten (b.v. kleding, dierlijk materiaal) in de deelcollectie is gekoppeld aan een telling, zodat ook inzicht verkregen wordt in de totale omvang van de deelcollectie. Daarnaast worden gegevens opgenomen over de mate waarin en de wijze waarop de deelcollectie geregistreerd en gedigitaliseerd is, evenals een globale indicatie van toestand en bewaaramstandigheden. Tenslotte wordt vastgesteld of (en zo ja, in welke mate) de deelcollectie verbonden is met de plaats of regio waar het museum zich bevindt en welke waarde de deelcollectie voor het museum zelf heeft.

In dit laatste schuilt een verschil met de uitvoering in Utrecht. Destijds werd in overleg met het Instituut Collectie Nederland (ICN) besloten om per deelcollectie een waardering volgens de Deltaplancategorieën toe te passen. Nieuw overleg met het ICN in de eerste fase van de landelijke uitvoering leidde echter tot een bijstelling op dit punt. Het toekennen van Deltaplancategorieën zou binnen de kaders van het project van de projectmedewerkers te veel gevraagd zijn. Daarom leek het zinniger een waardering per deelcollectie op te nemen die niet gebaseerd is op een landelijke standaard, maar op de opvattingen van het museum zelf. Zo onderscheiden we nu vier 'MUSIP-categorieën': tot categorie 1 behoren de topstukken van het museum, categorie 2 zijn de objecten die uitstekend passen binnen de doelstelling van het museum en van grote aanvullende betekenis zijn voor de

presentatie van collecties in het museum, categorie 3 zijn de objecten die wel passen binnen de doelstelling, maar minder belangrijk geacht worden en tot categorie 4 behoren de objecten die niet passen binnen de doelstelling van het museum. Per deelcollectie wordt dus aangegeven hoeveel objecten tot categorie 1, 2, 3 dan wel 4 behoren.

Behalve gegevens over deelcollecties worden in MUSIP ook (summier) gegevens over elk museum als geheel vastgelegd: behalve de adresgegevens ook het type museum en doelstelling en karakteristiek van het museum. Tenslotte kunnen zowel bij de deelcollecties als bij de beschrijvingen van de musea als geheel afbeeldingen worden toegevoegd.

Werkwijze

Nadat in het Plan van Aanpak was vastgesteld dat de uitvoering van MUSIP in handen zou komen te liggen van de provinciale consulentschappen, besloten die samen te werken om tot een zo efficiënt mogelijke, en tevens consistente uitvoering te komen en vormde men de LCM-MUSIP-werkgroep. Zo werd in opdracht van het LCM (en op advies van DEN) de invoerdatabase ontwikkeld door Adlib Information Systems. En vanaf het moment dat de eerste projectmedewerkers aan de slag gingen, zijn regelmatig bijeenkomsten georganiseerd om te zorgen dat men op één lijn zou blijven bij de invulling van gegevens.

Vanaf 2002 zijn Friesland, Groningen, Overijssel, Flevoland, Limburg, Noord-Brabant, Zuid-Holland en Noord-Holland begonnen met de inventarisatie van deelcollecties. Zeeland en Gelderland volgen later dit jaar. Drenthe is nog in een voorbereidende fase, evenals de steden Rotterdam, Den Haag en Amsterdam. De provincie Utrecht begint komend najaar de MUSIP-gegevens te actualiseren. Uitgangspunt is dat tijdens de projectperiode van tenminste de geregistreerde en de voorlopig geregistreerde musea de deelcollecties in kaart zullen worden gebracht. De meeste provincies komen gelukkig echter wat verder dan dat en slagen er in ook deelcollecties van musea op te nemen, die weliswaar niet geregistreerd zijn (b.v. omdat men daar nog niet klaar voor is, of omdat er andere belemmeringen zijn om geregistreerd te worden, b.v. de institutionele basis of de openstelling), maar die wel belangwekkende collecties hebben. Het doel van MUSIP is immers het in kaart brengen van de 'Collectie Nederland' en dus is het zinvol zoveel mogelijk musea mee te nemen.

Hoe gaat het inventariseren van deelcollecties in zijn werk? In elke provincie is begonnen met een voorlichtingsbijeenkomst. Vervolgens nemen de MUSIP-medewerkers telefonisch contact op met de musea en leggen hen de vraag voor of ze willen deelnemen aan MUSIP.

Als men dat inderdaad wil, wordt nadere informatie gegeven en een afspraak gemaakt voor een bezoek. Ter voorbereiding van dat bezoek worden doorgaans al wat vragen voorgelegd aan het museum. De MUSIP-medewerkers bezoeken dan het museum en voeren de gegevens ter plekke in de database, die zij op een laptop bij zich hebben, in. Zo'n bezoek kan een dag duren, maar

ook drie of vier dagen, afhankelijk van de beschikbaarheid van de benodigde gegevens. Wanneer musea zelf al een deelcollectie-indeling hanteren, hun collectie al geautomatiseerd hebben geregistreerd en per object ook hebben vastgelegd tot welke deelcollectie het behoort, is de klus heel snel geklaard. Deze situatie komt echter niet zo heel veel voor. Veel vaker zijn delen van de collectie goed geregistreerd en ontsloten en andere delen minder of nog niet. Ook komt het soms voor dat musea nog heel weinig geregistreerd hebben. In zo'n geval kan het drie tot vier dagen duren voordat de MUSIP-medewerker in samenwerking met het museum de deelcollecties in kaart heeft gebracht. Nadat de inventarisatie gemaakt is verzorgt de MUSIP-medewerker een rapportage, waarin de bevindingen worden weergegeven. Deze rapportage wordt naar het betreffende museum gestuurd zodat men de gegevens nog eens kan controleren. Als men geen onjuistheden aantreft, eindigt het traject voor het museum (voorlopig) met het ondertekenen van de akkoordverklaring.

Bevindingen

Zo halverwege het project kunnen we natuurlijk nog geen conclusies trekken, maar er zijn zeker enkele zaken het vermelden waard. Ten eerste reageren veel musea positief op de komst van de MUSIP-medewerkers, ondanks het feit dat van de musea zelf een inspanning en een tijdsinvestering wordt gevraagd, terwijl men het doorgaans al heel erg druk heeft. Weliswaar kunnen we de musea in het vooruitzicht stellen dat zij op termijn ook zelf wat aan de database met museale deelcollecties zullen hebben, toch zijn we verrast over het enthousiasme waarmee veel musea hun medewerking verlenen. Vaak geven musea ook aan al direct profijt van MUSIP te hebben, namelijk door nu eens echt goed de tijd ervoor te moeten nemen om na te denken over de deelcollectie-indeling en de betekenis van de verschillende collecties. Soms leveren ook de tellingen die voor MUSIP gedaan moeten worden het museum onmiddellijk al nieuwe inzichten op.

Ten tweede blijkt het heel zinvol te zijn dat alle musea die bezocht worden in het kader van MUSIP ook (vaak hernieuwd) kennis maken met het consulentschap en de ondersteuning die van daar uit geboden kan worden. Het is een goede gelegenheid om nog eens toe te lichten voor welke zaken men een beroep kan doen op het consulentschap en om gelijk concrete afspraken te maken. Vaak komen uit het bezoek van de MUSIP-medewerker contacten voort met de consulenten, b.v. over automatisering of digitalisering van de collectieregistratie, over verbetering van depotomstandigheden, over het aanvragen van subsidies of het schrijven van plannen.

Gebruik van de MUSIP-gegevens

Als MUSIP landelijk is voltooid, hebben we de beschikking over een centrale database met gegevens over museale deelcollecties in heel Nederland. De openbare gegevens uit deze database zullen voor zowel de museummedewerkers als voor het brede publiek doorzoekbaar worden gemaakt. De privacy-gevoelige gegevens (b.v. de

gegevens over toestand en bewaaromstandigheden) blijven vanzelfsprekend alleen ter beschikking van het consulentenschap.

MUSIP biedt het grote voordeel dat men snel een overzicht heeft van de typen museale collecties die zich in Nederland bevinden. De musea zelf kunnen deze informatie b.v. benutten voor het samenstellen van tentoonstellingen: men kan snel gegevens vinden over collecties in collega-instellingen en daardoor loont het de moeite gebruik te maken van deze nieuwe mogelijkheid. Daarnaast kan MUSIP een instrument zijn voor collectiemobiliteit (selectie en afstoting). ICN heeft al aangegeven geïnteresseerd te zijn in het gebruik van de MUSIP-gegevens voor hun afstotingsdatabase. Om dit project nader vorm te geven, zullen LCM en ICN op korte termijn een proefproject starten waarbij enkele musea betrokken zijn die (delen van) deelcollecties willen afstoten.

De MUSIP-gegevens zijn voor het brede publiek interessant omdat ze antwoord kunnen geven op vragen als "Waar in Nederland bevinden zich collecties Aziatica?", "Waar vind ik collecties over de Tweede Wereldoorlog?" en "Welk museum heeft een collectie op het terrein van sport?". Op deze vragen is op dit moment met behulp van internet geen bevredigend antwoord te krijgen. De geboden informatie is in vrijwel alle gevallen te algemeen, slecht vindbaar en verre van compleet. MUSIP kan hier uitkomst bieden. Het vormt een betere toegang tot vrij specifieke, inhoudelijke informatie over de meeste Nederlandse musea en hun collecties.

Daarnaast kan MUSIP een andere rol op internet vervullen. Naarmate de beschikbare informatie op objectniveau toeneemt, doordat steeds meer musea (delen van) hun collectieregistratie met objectbeschrijvingen op internet publiceren, zal de behoefte aan een goede infrastructuur voor deze gegevens toenemen. De beschrijvingen op collectieniveau die in MUSIP zijn opgenomen kunnen een belangrijke rol spelen bij het goed doorzoekbaar maken van de grote hoeveelheden meer specifieke informatie. De eerste stap voor het ter beschikking stellen van

MUSIP-gegevens aan een breed publiek is de opname ervan -conform de afspraak in het Plan van Aanpak - in de Cultuurwijzer van DEN. Naast het algemene publiek zouden ook meer specifieke doelgroepen aangesproken kunnen worden, zoals het onderwijs en onderzoek. Door de MUSIP-database niet alleen via de Cultuurwijzer, maar ook via andere portals te presenteren, zou dit bereikt kunnen worden. Te denken valt daarbij aan de provinciale portals, vakspecifieke portals en internationale portals. Het goed inkaderen van MUSIP in educatieve projecten en lesprogramma's, vereist nog de nodige inspanning. De ontwikkeling van vervolgtrajecten ligt voor de hand.

De provinciale consulentenschappen zullen de uit MUSIP verkregen informatie natuurlijk benutten voor het uitzetten van lijnen voor de toekomst. Preciezer dan men dat voorheen kon, zal men kunnen vaststellen op welke terreinen knelpunten liggen en welke zaken het meest dringend aangepakt zouden moeten worden, zodat men hier projecten voor kan ontwikkelen en meer gericht samenwerking tussen musea kan initiëren.

Om MUSIP onder de aandacht te brengen en de mogelijkheden van MUSIP voor de toekomst verder te verkennen zal in 2005 een landelijk symposium worden georganiseerd.

Actualisering gegevens

Wanneer het MUSIP-project is afgerond, is het natuurlijk zaak de gegevens actueel te houden en de landelijke database goed te beheren en onderhouden. Bovendien zal er gelegenheid moeten zijn om MUSIP uit te breiden met nieuwe musea en deelcollecties. Het LCM is dan ook in gesprek met de samenstellers van het Plan van Aanpak om te bekijken hoe dit het best gerealiseerd zal kunnen worden.

Voor meer informatie:
www.erfgoed.utrecht.nl/ondersteuning/musea/musip.php

ICT-gebruik in musea

Waar op het web zijn toch die museale collectiecatalogi?

Het lijkt haast vanzelfsprekend dat musea hun collectiecatalogus op internet aanbieden en dat gemakshalve maar meteen met elkaar doen. Twee recent verschenen rapporten doen echter het tegendeel vermoeden. Maken musea werkelijk niet veel haast met het via internet toegankelijk maken van hun collectiecatalogus?

De Internationale ICT-toets 2002 stelde in het hoofdstuk over ICT-gebruik in musea: 'Er wordt in Nederland nauwelijks via de bestaande ICT-infrastructuur samengewerkt, bijvoorbeeld voor het tot stand brengen van gemeenschappelijke digitale bronnen of voor het aanbieden van netwerkdiensten aan het onderwijs.' Bij een inventarisatie van de infrastructuur binnen de cultureel erfgoedsector, komt het Telematica Instituut eveneens tot een duidelijk oordeel: 'Er wordt behoudend omgegaan met nieuwe media, samenwerking wordt nauwelijks gezocht, omdat men bang is voor verlies van autonomie en identiteit'

Museale collectiecatalogi op internet

Is het werkelijk zo erg gesteld als bovenstaande citaten doen vermoeden? Bij een recente inventarisatie kwam ik uit op bijna 70 instellingen die alleen of in samenwerking (een deel van) de collectie in een database aanbieden. Daarbij valt op dat zeker niet alleen de grote musea hun collectiecatalogus digitaal toegankelijk hebben gemaakt. Ook kleinere musea zijn met de catalogus op internet te vinden, al doen ze dat vaak in een samenwerkingsverband. Dit betekent helaas niet dat de hierboven geciteerde rapporten de plank volledig hebben misgeslagen. Als je bedenkt dat er momenteel 425 musea zijn aangesloten bij de Nederlandse Museumvereniging, dan heeft ongeveer 15 procent de collectiecatalogus op internet geplaatst. Dat is geen bijzonder hoge score, waarbij bovendien ook geen rekening is gehouden met de vele musea die geen lid zijn van de NMV...

Wij gaan het web niet op, want...

Wat houdt musea tegen? Veelgehoorde argumenten zijn:

De catalogus is geen speerpunt in ons internetbeleid. Het museum plaatst liever context, achtergrond of educatief materiaal op de website en de collectiecatalogus op internet is, gezien de beperkte middelen, nog een brug te ver. Dat is een keuze waar je op zichzelf niet tegen kunt zijn. Maar dan vind ik dat een museum wel verplicht is te zorgen dat de collectiecatalogus op een andere manier voor iedereen toegankelijk is. Gebeurt dit niet, dan is het visueel minder aantrekkelijke deel van de collectie tot een onzichtbaar en onvindbaar bestaan veroordeeld. Een conservator of museumdirecteur die zeggenschap heeft over welke objecten wij mogen zien, is zoiets als de bibliothecaris die bepaalt welke boeken wij mogen lezen.

Internet zou wel eens geen blijvertje kunnen zijn.

Het is niet aantrekkelijk veel tijd en geld te investeren in een activiteit die eindig is of in een techniek die binnen een paar jaar aan vervanging toe is. Wat het internet betreft: de wereldwijde koppeling van computers en computernetwerken zal zeker wel blijven bestaan. Onze hele manier van doen en ook denken is inmiddels zo vervlochten met deze netwerken, dat het ondenkbaar is dat deze netwerken verdwijnen anders dan door een grote ramp of wereldwijde crisis. Als zoiets gebeurt, heeft u allemaal wel wat anders aan uw hoofd om zich nog druk te maken over een verloren investering.

Internet heeft wel de vervelende eigenschap dat techniek, programmatuur en apparatuur snel achterhaald zijn. Een museum moet zich hier niet door laten ontmoedigen, want dit probleem kan ten dele worden opgelost door zoveel mogelijk te investeren in de inhoud van de catalogus en zo min mogelijk in de techniek. Investeren in de inhoud doen de musea al dagelijks door registreren, documenteren en presenteren. Schrikt u op dit moment van alle technische zaken, laat ik u dan het volgende advies geven: ga samenwerken, deel de kosten van de technische investeringen en laat iemand die er voor heeft doorgeleerd, zich het hoofd breken over de techniek.

Het is veel te ingewikkeld en te duur voor onze (kleine) organisatie.

Het valt niet te ontkennen dat het bouwen en onderhouden van een internetcatalogus om een andere deskundigheid vraagt dan de gemiddelde museummedewerker over het algemeen in huis heeft. Ik kan hier mijn bovenstaande advies daarom alleen maar herhalen: ga samenwerken want dan kan je zowel de kosten als de deskundigheid delen.

De internetcatalogus kost geld en levert niets op.

Na de internetgekte van een paar jaar geleden beseffen we dat het niet eenvoudig is om geld te verdienen met het internet. Dit gaat ook op voor musea. Misschien dat er nog wat inkomsten kunnen worden gegenereerd met bijvoorbeeld de verkoop van foto's, maar ik denk niet dat veel musea hier erg rijk van zullen worden. De internetcatalogus kost dus inderdaad geld zonder dat daar in financiële zin direct veel tastbaars tegenover staat. Wat de internetcatalogus oplevert, ligt dus in meer kwalitatieve grootheden zoals bredere bekendheid van museum en collectie,

Lucas Veeger,
coördinator MUSIP-
Gelderland,
oud-voorzitter
SIMIN,
werkte voorheen bij
het Nederlands
Scheepvaartmuseum
te Amsterdam.

meer openheid, of aansluiting blijven behouden bij de samenleving die verandert. Keer de vraag daarom maar eens om: wat kost het als we niet meedoen met de collectiecatalogus? Het antwoord zou wel eens kunnen zijn, dat het museum in de marge van de samenleving komt te staan en zelf een museumstuk wordt.

Internet kost ons bezoekers.

Een veelgehoord argument waar ik verder nog nooit enig bewijs voor heb gezien. Ik vraag me ook af of het waar is. Neem de Nachtwacht van Rembrandt of de Zonnebloemen van Van Gogh. Iedereen heeft daar wel eens een plaatje van gezien. Het bezoek aan Rijksmuseum en Van Gogh Museum loopt daardoor zeker niet dramatisch terug. Maar we maken ook een denkfout als we verwachten dat met de catalogus op internet opeens het publiek in rijen dik voor de deur staat. Je vergelijkt dan appels met peren. Iemand die op het internet een catalogus raadpleegt, heeft een vraag en is op zoek naar een antwoord. Iemand die een museum bezoekt, komt om te worden vermaakt door mooie objecten in een interessante context in een aangename ambiance. Internet en tentoonstelling bijten elkaar niet, maar vullen elkaar juist aan.

Alles wordt veel te bekend: je trekt aandacht.

Bekend maakt in dit geval misschien bemind, ook bij allerlei sinistere en kwaadwillende personen. Misschien gaat iedereen wel opeens van alles in bruikleen vragen, foto's bestellen of bellen, schrijven of mailtjes sturen met allerlei lastige vragen. Dat moet je als museum aankunnen of willen opvangen. Helemaal onredelijk is deze zorg niet. Je moet daarom goed nadenken over de inrichting van je zogeheten 'backoffice' als je met je catalogus het web op gaat, zodat vragen niet blijven liggen. Dat er meer vraag naar en over uw collectie gaat komen, staat wel vast. Maar daar doen wij museummensen het toch allemaal voor? Een museum dat midden in de samenleving staat, kan en mag zijn schatten toch niet verborgen houden?

We durven onze beschrijvingen niet openbaar te maken.

Het museum wacht liever tot alle achterstanden zijn weggevoerd, alles netjes op orde is en elke objectbeschrijving tot in de puntjes gecontroleerd. Zeker bij een wat kleinere collectie is dit een redelijke en ook haalbare benadering. Bij grote collecties is het daarentegen de garantie dat de eerste jaren geheel niets te bekijken valt. Je kunt grote hoeveelheden objecten echter opdelen in kleinere, afgeronde deelcollecties en daarmee het web opgaan. Ook moet een museum zich afvragen welke gegevens eigenlijk voor het publiek beschikbaar moeten zijn. Dat zijn er namelijk helemaal niet zo heel veel en veel minder dan bij de gemiddelde objectbeschrijving worden vastgelegd. Met een kleine 10 tot 15 velden redt u het meestal wel om het publiek een adequate catalogus aan te kunnen bieden. Concentreer uw werkzaamheden op deze velden en u bent een stuk eerder klaar. Helemaal gewaagd is het als u kiest om ook onvolmaakte en minder perfecte gegevens aan te bieden. Dat is een gok, want te veel fouten kan ten koste gaan van uw goede naam. Een paar foutjes zullen u echt wel vergeven worden.

Straks gaan ze er met onze plaatjes en kennis vandoor.

Deze angst kan ik billijken, maar met een paar simpele ingrepen is dit grotendeels te ondervangen. Meest voor de hand liggend is het aanbieden van plaatjes in een kwaliteit die op het scherm wel leuk oogt, maar er op papier niet uitziet. Zichtbare en/of onzichtbare watermerken kunnen worden toegevoegd om oneigenlijk gebruik te ontmoedigen of op te sporen. Kwaadwillenden kunnen deze watermerken natuurlijk wegpoetsen, maar zijn dan wel in overtreding van de wet op het auteursrecht en dus strafbaar. Als je wilt, kun je een overtreder daarna bij wijze van spreken failliet procederen. Serieuze afnemers van uw plaatjes en kennis, zoals uitgevers, vormgevers en reclamebureaus, zullen zelden of nooit uw rechten met voeten treden.

Copyright-claims: onverwachte kosten

Een terecht voorbehoud, maar het is verstandig te accepteren dat kosten voor copyright er nu eenmaal bij horen. De acties die je kunt ondernemen om je risico in te perken (rechthebbenden opsporen, auteursrecht schriftelijk laten overdragen, onderhandelen met de Stichting Beeldrecht of contact opnemen met de Stichting FotoAnoniem), kun je dan het beste met elkaar doen.

Redenen om het wel te doen...

Waarom zou je eigenlijk met je catalogus het internet opgaan? Het antwoord op deze vraag is eerder al gegeven. Een bredere bekendheid van museum en collectie, meer openheid, en aansluiting blijven behouden bij de samenleving die verandert. Een meer opportunistische reden is dat de samenleving en met name de geldverstrekkers het steeds vaker van de musea verwachten. Ik wil ook nog een allesbehalve zakelijk argument voorleggen, namelijk het gevoel van trots als je het mooie resultaat van je inspanningen aan de hele wereld kunt tonen.

Hoe dan ook, als een museum met de collectiecatalogus het internet opgaat, is het verstandig om de angst voor het verlies van autonomie en identiteit opzij te zetten en serieus na te denken over samenwerking. Kosten voor apparatuur en programmatuur kun je delen, je kunt bij elkaar te rade gaan, elkaar steunen en stimuleren, of door discussie tot nieuwe en waardevolle inzichten komen. Bovendien is aandacht een schaars goed in een omgeving waar al gauw zo'n 3 miljard webpagina's te vinden zijn. Ieder voor zich kan leiden tot onvindbaarheid en onzichtbaarheid van de zo noest en nijver gemaakte collectiecatalogus.

De collectie op internet. En dan...

Hoe leuk we de museale collectiecatalogus ook vinden, het blijft desondanks slechts een middel om een doel te bereiken. De collectiecatalogus is een halfproduct, hoe belangrijk het ook is om er een te hebben, maar boven alles een solide en noodzakelijke basis om verder op te bouwen. Zonder deze basis heb je aan al die mooie contextuele informatie ook niet zo veel, want context zonder onderbouwing door bronnen (waaronder dus museale objecten vallen) is als een huis zonder fundering.

Zie verder pagina 28

IGEM, een Gelderse bron

Gelderse musea via internet ontsloten

Kunt u mij 25 objecten noemen uit de collectie van Museum Het Valkhof in Nijmegen? Tien tegen één dat het niet lukt, al komt u regelmatig in dit museum. Het is niet erg, want om erachter te komen wat musea in hun schatkamers hebben, kun je een handig hulpmiddel inzetten: internet. Gelders Erfgoed, toen nog Gelders Oudheidkundig Contact geheten, startte in november 2001 het IGEM-project: Internet Gelderse Musea.

www.igem.nl is een gezamenlijke internetdatabase voor museumobjecten in Gelderland. Musea kunnen zo via internet hun collectie toegankelijk te maken. Gelderland telt ongeveer 1 miljoen museumobjecten. Het is natuurlijk onmogelijk en zelfs niet wenselijk om al deze objecten in een opstelling aan het publiek te tonen. Ruimtegebrek, kwetsbaarheid en studiecollecties zijn enkele aspecten die maken dat het merendeel van de objecten zich in een depot bevindt. Die onzichtbaarheid is jammer, want ook die objecten zijn de moeite van het ontdekken waard.

Uitgangspunten

IGEM biedt musea de mogelijkheid samen te werken op verschillende terreinen. Zoals collectieregistratie, het gebruik van de Nederlandstalige AAT (Art and Architecture Thesaurus), ICT en het maken van digitale afbeeldingen van objecten. Om IGEM goed doorzoekbaar te maken, wordt volgens verschillende standaarden gewerkt. Zo wordt voor het veld 'objectnaam' de AAT gebruikt en waar mogelijk bij 'vervaardiger' RKD Artist toegepast. Door zoveel mogelijk museumobjecten in de database te verzamelen, wordt inzicht te verkrijgen in de 'Collectie Gelderland'. Het is ook een manier om de collectieregistratie van de musea op een hoger niveau te brengen. Om het predikaat 'Geregistreerd Museum' te krijgen, moeten enkele velden van de collectieregistratie zijn vastgelegd. Voor IGEM komt daar een aantal elementen en een digitale foto bij.

Een stukje techniek

De onderliggende techniek is gebaseerd op standaarden. Het is mogelijk om de IGEM-gegevens als Dublin Core elementen te exporteren en de database is geschikt voor het 'oogsten' (harvesten) van data via het OAI-protocol (Open Archives Initiative).

De ADLiB Internet Server voor IGEM is gebaseerd op een structuur in drie lagen. De onderste laag wordt gevormd door de ADLiB database. De middelste laag is de scripting laag, geprogrammeerd in ASP (Active Server Pages) van Microsoft, waarmee dynamische webpagina's gemaakt kunnen worden. De communicatie tussen de databaselaag en de scripting laag verloopt via het door ADLiB ontwikkel-

de programma wwwopac.exe die zoekvragen doorgeeft aan de databaselaag. Het resultaat van de zoekactie wordt door wwwopac.exe teruggegeven aan de scripting laag. Dit gebeurt in de vorm van XML (eXtensible Markup Language) een universeel formaat, bedoeld om informatie gestructureerd op te slaan of te transporteren. De bovenste laag is de presentatielaag. Dit is de laag die de gebruiker te zien krijgt. Om deze records aan de gebruiker te presenteren, wordt de XML met behulp van XSLT (eXtensible Stylesheet Language and Transformations, de opmaaktaal voor XML documenten) omgevormd tot html-pagina's.

Rol van het museum

Musea verzamelen ook de informatie over hun objecten. Dat gebeurt steeds meer in een standaarddatabase voor collectieregistratie. Soms is het op basaal niveau, soms is er al veel meer. Struikelblokken in het traject zijn gebrek aan personeel (het vastleggen van metadata is arbeidsintensief), gebrek aan kennis (hoe moet je die AAT gebruiken en hoe zet je gegevens in de standaarddatabase) en financiën om bijvoorbeeld goede digitale opnames te (laten) maken. IGEM probeert daarbij ondersteuning te bieden. De start van het project werd gefinancierd door bijdragen van de provincie Gelderland, de musea zelf en sponsors. Dankzij een bijdrage voor de Gelderse Erfgoedsite kon voor 2003 en 2004 een projectmedewerker aangesteld worden. Er is een AAT-cursus georganiseerd, de projectmedewerker helpt musea bij het aanleveren van records voor IGEM en er zijn mogelijkheden om digitale opnames door een vakfotograaf te laten maken. Voor deelname aan IGEM tekenen de musea een convenant met Gelders Erfgoed, waarin de samenwerking binnen het project wordt geregeld. Zo blijven de kosten voor de musea beperkt: een eenmalige investering van 400 euro om een pagina voor het museum te maken, en een bijdrage per maand van 25 euro voor gezamenlijke hosting en onderhoud van de database. IGEM is een 'bottom-up' project: laat maar zien wat je hebt, zodra je de informatie kunt leveren. Anderzijds kan IGEM een bijdrage leveren aan verwerking van informatie. Een registrator kan bijvoorbeeld via internet een beschrijving

Marieke de Jongh,
projectmedewerker
IGEM
en
Arno Stam,
Consulent
documentatie,
Gelders Erfgoed

zoeken van een object dat hij of zij moet registreren. Bij het groeien van de informatiebron zal ongetwijfeld de discussie over verzamelbeleid, afstemming en collectiemobiliteit groeien. Dat is pure winst.

Door en voor wie?

- IGEM begon met vijf musea. Nu zijn tien musea actief en de belangstelling neemt alleen maar toe. Alle musea die (een gedeelte van) hun museumcollectie in een standaard database geregistreerd hebben, kunnen meedoen.
- De Collectie Gelderland online is niet alleen aantrekkelijk voor musea, maar voor tal van andere instellingen en personen. Zo'n gezamenlijke database die elk uur van de dag via internet te bezoeken is, is voor velen bruikbaar. De site moet je zien als een bron van informatie. Voor musea onderling, maar ook voor het publiek. Bewust worden niet alleen topstukken aangeboden, maar ook objecten van andere 'waarde'. Zo moet het mogelijk zijn om iets te vinden dat te maken heeft met je eigen woonplaats, of objecten die zijn gebruikt in 'grootmoeders tijd'. IGEM heeft een flexibele opzet want informatie wordt vanuit de eigen museumdatabase als kopie aangeleverd en afhankelijk van de vraag kunnen records worden toegevoegd. IGEM kan als bron gebruikt worden voor bijvoorbeeld educatieve internetprojecten of als eerste ingang voor onderzoek. IGEM speelt nu al een rol op het terrein van cultuureducatie. Zo bleek het in de praktijk lastig om objecten voor het project 'Aanraken mag' voor de leerlingen klaar te zetten in musea. Leerlingen kunnen nu alvast informatie over thema's als hygiëne en voedselbereiding op internet opzoeken, als voorbereiding op het museumbezoek, door informatie over die objecten virtueel te bekijken.

- Dit raakt een belangrijk aspect van het IGEM-idee: voortdurend wordt in museale databases informatie toegevoegd. Door te werken via een regelmatige update kan, in het eigen tempo van het museum, binnen IGEM steeds meer informatie worden aangeboden en een stuk 'Collectie Gelderland' zichtbaar gemaakt. Hoe werkt dat? Musea leveren nu vier keer per jaar informatie aan Gelders Erfgoed, rechtstreeks vanuit hun eigen database. Wij voegen de informatie samen en zetten dat, samen met foto's, op de site. Door in te spelen op concrete vragen, wordt in een eerstvolgende update informatie over de gewenste objecten zichtbaar gemaakt. Achter de schermen is veel meer informatie beschikbaar (verwervingsgegevens, verzekeringswaarde), maar alleen het gedeelte dat vrij op internet beschikbaar kan komen, wordt zichtbaar gemaakt.

Belangstelling

- Het is leuk om een database op internet te zetten, maar wat doet men daar nu mee? Laten we eerst vertellen dat we nog heel weinig hebben gedaan om de site bekend te maken. Belangrijkste overweging daarbij was dat er nog niet zo vreselijk veel te zien is, het is immers een bouw-
werkje waaraan steeds meer toegevoegd kan worden. Dus waarom zou je veel geld en energie stoppen in het promoten van een site die relatief gezien nog niet zo vreselijk veel biedt? De bezoekcijfers van de site laten echter zien dat de site wel degelijk vindbaar is. In 2002 telde IGEM 196

bezoekers per maand, in 2003 gemiddeld 458. De eerste maanden van 2004 kenden gemiddeld 1166 bezoekers per maand.

Wat zoek je?

Bezoekers tellen is aardig, maar interessanter is het om te weten wat men op de site zoekt. Tot februari 2004 zijn ruim 16.000 zoekvragen geteld. Soms gaat het om eenvoudige zoekvragen zoals 'wat heeft het Nederlands Bakkerijmuseum in de database?' Soms zijn er ingewikkelder zoekvragen: 'geef mij alle werken op papier van kunstenaar Springer, maar het mogen geen prenten zijn'. Er wordt veel gezocht op inventarisnummers, museumnaam, plaatsnaam en soort object (beeldhouwwerk, prent, portret) en er is een opvallende belangstelling voor 'schilderij'. Anderen zoeken ook op termen als konijn, lam, paard en windhoos, om over geïnteresseerden in 'naakt' en dergelijke maar niet te spreken, waarmee duidelijk wordt dat de site in diverse behoeften voorziet. Geregeld wordt op associatieve gegevens gezocht zoals 'Eerste Wereldoorlog', maar vaker op vervaardiger/kunstenaar en geografische aanduidingen. De iconografische zoekmogelijkheid (object met afbeelding van...) scoorde hoog. Het zoeken op trefwoord was behoorlijk favoriet, maar ook zoeken op materiaal of op een woord(deel) uit de titel van een object, scoorden hoog. En vond iedereen iets? Van de ruim 16.000 geregistreerde vragen leverde slechts 10% geen resultaat op. Daaruit zou je kunnen afleiden dat de gebruikers van IGEM slim omgaan met de nu beschikbare gegevens. Van de resultaten kreeg 57% 1 record als antwoord, 14% 1 tot 19 records en bij 19% was het resultaat 20 records of meer.

Het aantal e-mailtjes naar IGEM vertoont ook een stijgende lijn. In de sinds april 2004 vernieuwde IGEM-site kan men op objectniveau direct commentaar leveren per e-mail. Zo komen er vragen binnen of we in Gelderland nog meer objecten op een bepaald verzamelgebied weten. Aanvragen van foto's van objecten voor publicatie sturen we door naar het betreffende museum. En we krijgen, opvallend, e-mails van mensen die op zoek zijn naar werk in het museumveld.

Toekomst

Informatie op internet is leuk, maar het wordt pas echt leuk als je met die informatie iets concreets kunt doen. Daarom is in maart de oude IGEM-website vervangen door een nieuwe versie. De oude website was geschikt voor zoekdoeleinden. Naast de zoekfunctie kan IGEM nu ook in bijbehorende achtergrondverhalen voorzien. Een kronieken-database zal helpen om de verhalen achter de objecten door te geven. Op thematisch niveau worden objecten uit de IGEM-database zo in een context geplaatst. Op deze manier is het ook mogelijk om educatieve projecten aansluiting te laten vinden bij IGEM. Ook zal de website fungeren als archiefkast voor de museumstukken van de maand, waarin een interessant achtergrondverhaal over een museumobject wordt gepresenteerd. 'Collectie Gelderland' zorgt ervoor dat de IGEM-bron nooit hoeft op te drogen.

IGEM is onderdeel van de Gelderse Erfgoedsite www.geschiedenisgelderland.nl en is vanuit de sector musea een belangrijke bijdrage aan die site. Via de button 'Museumstuk van de maand' op die portalsite kan men direct in IGEM terecht komen. Ook is IGEM opgenomen in het onderdeel collecties van de landelijke Cultuurwijzer: www.cultuurwijzer.nl.

Virtueel gevleugeld

Websites van Vlaamse kunstmusea kritisch doorgelicht

Hoe is het met het digitale museumlandschap in Vlaanderen gesteld? Laten musea zich graag verleiden door virtuele snufjes of blijven ze eerder argwanend aan de zijlijn staan? Dit artikel focust op de mogelijkheden en beperkingen van internet, en hoe de Vlaamse kunstmusea er precies mee omgaan.

Hildegarde
Van Genechten,
Consulent publieks-
werking, Culturele
Biografie Vlaanderen
vzw

De 21ste eeuw kondigde een hele rits maatschappelijke trends aan. De verregaande digitalisering en het massale gebruik van informatie- en communicatietechnologieën (ict) zijn de meest zichtbare en dwingende. We zijn in een internationale arena beland waarin snelle informatiestromen de norm zijn. Ook van musea wordt verwacht dat ze zich aanpassen aan de toenemende culturele complexiteit. Maar willen musea dit wel? Het antwoord schuilt voor een deel in hun websites. Bij de websites van erkende Vlaamse en Brusselse kunstmusea blijkt al snel dat deze musea op hun minst bereid zijn om op deze ontwikkelingen in te spelen. Het aantal websites is veelbetekenend en de vormgeving en functionaliteit zit meestal goed. Maar inhoudelijk kan nog flink wat worden verbeterd.

Virtuele armslag

Websites openen ook perspectieven voor musea. Iedere traditionele museumfunctie kan namelijk worden uitgebreid naar het web. De potentie van het medium is aanzienlijk; zeker voor musea die publieksgerichtheid hoog in het vaandel dragen. De virtuele vleugel herbergt immers heel wat speelruimte op het vlak van presentatie, informatie en communicatie.

Een greep uit deze virtuele waaier aan mogelijkheden leert ons dat het web een ideale aanvulling kan zijn voor het presenteren van (een deel van) de gehele collectie. Deze virtuele presentatie fungeert niet alleen als smaakmaker (de surfer moet uiteindelijk een bezoekje aan het museum brengen), maar geeft ook een uitstekende gelegenheid om extra informatie omtrent de collectie aan te bieden. Die informatie wordt het best gelaagd weergegeven, zodat de virtuele gast zelf kan kiezen naar welke 'verdieping' hij zich begeeft. Daarnaast heeft de virtuele presentatie nog een andere meerwaarde ten opzichte van de fysieke presentatie, deze wordt immers bepaald door de visie van de curator die de informatie filtert en interpreteert. De bezoeker kan niet anders dan deze persoonlijke beschouwing passief 'ondergaan'. Het web kan de tentoonstelling hiervan 'bevrijden' door virtuele presentaties te larder met links of bijkomende informatie. Door de site van documentatie te voorzien, vangt men voor een deel ook

het probleem op van het leesgedrag van museumbezoekers: gemiste informatie kan achteraf gemakkelijk in de digitale bron worden opgesnord. Een virtuele rondleiding - waarbij het museum een vast parcours door de collectie uitstippelt - is dan weer een interessante optie voor onervaren museumbezoekers. En waarom niet de mogelijkheid integreren om met verschillende mensen samen een virtueel museumbezoek af te leggen, want zo'n bezoek is immers een individuele en eenzame aangelegenheid. Samen met gelijkgestemden haalt de bezoeker er misschien wel veel méér uit.

Virtuele presentatie is ook digitale archivering. Het Fine Arts Museum of San Francisco ontsluit bijvoorbeeld meer dan 82.000 beelden. Op het internet kunnen objecten niet alleen worden afgebeeld (eventueel 3D), maar ook begeleid door videobeelden, animatie, geluiden of muziek. Dit moet alles uiteraard evenwichtig en functioneel worden geïntegreerd. Een website heeft

- immers alleen zin als kwaliteit wordt gegarandeerd, afbeeldingen worden getoond of naar bepaalde hyperlinks kan worden geschakeld.
- Museumwebsites maken de collectie toegankelijk voor mensen die door een handicap geen fysiek bezoekje kunnen brengen. Door bijvoorbeeld een webcam te installeren op een leuke plaats in het museum – denk wel aan de privacy – kunnen deze mensen zelfs permanent de sfeer opsnuiven... Musea mogen hun publiek overigens in geen geval als een homogene groep benaderen. Het komt erop aan de websites – waar het kan – naar doelgroep te differentiëren. Men zou aparte museumpagina's voor kinderen en jongeren, of voor bezoekers die zich als 'toerist' of 'expert' beschouwen, kunnen voorzien. Ook studenten en leerkrachten vormen vaak een aparte groep met specifieke informatiebehoeftes. Lespakketten kunnen daarbij helpen. Om tegemoet te komen aan senioren zou het lettertype van de site kunnen worden aangepast.

- Een museumwebsite bevat bovendien heel wat potentieel op het vlak van promotie en marketing. Het is een middel dat dankbaar kan worden aangewend om bezoekers te leren kennen en te binden. Ook het geven van praktische informatie (openingsuren, tickets, bereikbaarheid) en het aankondigen van activiteiten vallen hieronder. Promotie is vaak zelfs de belangrijkste reden voor een museum om een website te bouwen. Een website heeft wat dit betreft overigens een streepje voor op andere communicatiemiddelen. De interactie van het medium – denk aan e-mails en forums – leveren het museum immers een sterke troef op. Deze mogelijkheid tot 'input' door het publiek ondersteunt trouwens het draagvlak van het museum en verleent haar eveneens bestaansrecht. Dergelijke interactie kan zelfs een voorwaardenscheppende factor zijn voor de internaut om het museum daadwerkelijk te bezoeken.

Virtuele beperkingen

- Iedere technologie heeft zijn voor- en tegenstanders. Ook het internet ontsnapt niet aan deze regel. In de publieke opinie zijn twee tegengestelde tendensen herkenbaar. Luchtfietsers en fantasten richten zich tot het wereldwijde web als een Mekka van maatschappelijk en cultureel potentieel. Doemdenkers traceren enkel zwarte gaten in de cyberspace en vrezen voor platte commercialiteit. Dergelijk radicalisme wuiven we liever weg. De realiteit ligt tussen deze twee polen in. Internet schept, zoals vermeld, heel wat perspectieven. Toch zijn er een aantal aandachtspunten waaraan het museum niet zomaar voorbij kan gaan. Zo is de kostprijs van het ontwikkelen van een professionele website, een heikel punt. Het museum komt voor een belangrijke beslissing te staan: is het bereid in een website te investeren en, zo ja, hoeveel zal het hier verhoudingsgewijs aan besteden? En ontwikkelt het museum de site zelf of wordt dit uitbesteed? In beide gevallen moeten er ettelijke duizenden euro's worden gereserveerd. Vervolgens is er de problematiek van het auteursrecht. Ook moeten de rechten van het museum zelf gerespecteerd worden. Internauten

'knippen' en 'plakken' immers met het grootste gemak. Om misbruiken te vermijden, kunnen musea afbeeldingen in lage resolutie of relatief kleine illustraties tonen. Bij het downloaden, printen of uitvergroten krijgt men dan een weinig kwaliteitsvol resultaat. Of men zou gebruik kunnen maken van wachtwoorden, versleuteling of digitale watermerken. Uiteraard zijn ook deze toepassingen niet goedkoop. En tot slot, hoe nauwgezet het museum haar doelpubliek ook omschrijft, de hamvraag blijft of dit beoogde publiek wel degelijk toegang heeft tot het web. Want hoe zit het eigenlijk met het publieke karakter van de digitale ruimte? Wie heeft er precies toegang tot het web? Is er sprake van een digitale informatiekloof? In Vlaanderen blijkt dat het internetgebruik bij Vlamingen ouder dan 55 jaar en bij lager opgeleiden nog ver onder het gemiddelde van de Vlaamse bevolking ligt. Hoe veelbelovend een digitale museumwerking ook lijkt, ze is enkel optimaal als ze haar doelpubliek daadwerkelijk bereikt.

Vlaamse kunstmusea gescand

Musea blijken zich niet blind te staren op voornoemde beperkingen. Een kritische inventarisatie van de websites van erkende Vlaamse kunstmusea leert ons immers dat deze musea wel degelijk aansluiting zoeken bij de tendens om te digitaliseren. Van de 22 doorgelichte kunstmusea beschikken 21 over een website. Deze museum-sites dienen bovendien veel meer en andere functies dan louter aanwezigheid op het web. Ze worden aangewend voor doelgerichte, maar gebruiksvriendelijke communicatie. Dat blijkt onder andere uit de structuur van de sites, die meestal overzichtelijk en transparant is opgesteld. De navigatie wordt sterk gevisualiseerd en site maps en interne zoekmachines zetten de cybernauten meer dan eens op het juiste spoor. Er wordt daarnaast veel aandacht besteed aan de teksten: ze zijn niet alleen letterlijk en figuurlijk duidelijk leesbaar, maar ze worden ook aangepast aan de vormvereisten die schermen nu eenmaal opleggen. Hyperlinks verwijzen op de meeste websites naar juiste informatie. En hoewel sommige afbeeldingen nog lang op zich laten wachten wanneer men ze wil bekijken, zijn ze kwalitatief gezien vrij goed. Maar vooral; de meeste websites (op het moment van de studie 16 van de 22) hebben het enorme voordeel helemaal up-to-date te zijn.

Het gros van de bestudeerde sites telt meer dan 20 pagina's en daardoor het stadium van virtueel visitekaartje zeker ontgroeid. Maar vanuit het oogpunt van de collectie vallen veel van de digitale musea tamelijk povertjes uit en blijven mogelijkheden onderbenut. De collectie wordt vaak wel aantrekkelijk gepresenteerd, maar dit gebeurt te beknopt. Daarbij komt dat illustraties slechts mondjesmaat worden opgenomen. Virtuele tentoonstellingen zijn zelfs een regelrechte zeldzaamheid. Differentiëren volgens doelpubliek is eveneens taboe. En net datgene waarin het internet uitblinkt ten opzichte van andere media, namelijk door de interactiemogelijkheden, wordt nauwelijks uitgespeeld. Iedere website bouwt weliswaar de mogelijkheid tot e-mailen

in, maar aan gesprekken of discussies in de virtuele openbaarheid waagt niemand zich. Het staat vast dat de websites vooral worden aangewend voor promotie, zoals praktische informatie over toegang en activiteiten. Maar soms verwacht de bezoeker wel iets meer (internet is ook een belangrijke leeromgeving), en net dan schieten deze museumwebsites te kort. Een allesomvattende museumwerking op het web is deze musea voorlopig dus niet gegund.

We zouden hieruit kunnen concluderen dat de Vlaamse digitale kunstmusea wel degelijk in de startblokken staan, maar dat het echte werk nu pas begint. Uiteraard vergt dit de nodige inspanningen, niet alleen financieel, maar ook op het gebied van tijd en mankracht. Door museumoverschrijdende samenwerking en overleg kan

het werk echter aanzienlijk worden verlicht. Het uitwisselen van ervaringen en knowhow is in dat opzicht zeker een must.

- 1 Fine Arts Museum of San Francisco, www.thinker.org
- 2 Ministerie van de Vlaamse Gemeenschappen. VRIND 2001. Vlaamse Regionale Indicatoren
<http://aps.vlaanderen.be/publicaties/pdf/VRIND/vrind2001/ICT.pdf>
Steyaert, J, K. Gutschoven en K. Beullens: De adoptie van nieuwe media door de Vlaamse bevolking. De grens bijna bereikt?
<http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/pdf/survey/gepeild2003/media.pdf>
- 3 Van Genechten, H: Musea aan het begin van het nieuwe millennium: een weerspiegeling van de tijdsgeest? Een kritische doorlichting van omvang en verschijningsvorm van het ICT-gebruik van erkende Vlaamse en Brusselse kunstmusea: een kritische inventaris van hun websites. Eindverslag Vakgroep Communicatiewetenschappen, VUB, 2003.

De websites van Vlaamse musea zijn te raadplegen via www.tento.be. Meer gegevens over het onderzoek en de resultaten, vindt u terug in het CBV-cahier via www.culturelebiografie.be.

Cultureel erfgoed digitaal: leidraad bij projecten

Informatie- en communicatietechnologie worden steeds belangrijker, ook voor het cultureel erfgoed. Het toepassen van ict voor cultureel erfgoed is sinds 1999 gestimuleerd met de regeling voor publieksgerichte digitaliseringsprojecten bij erfgoedinstellingen. De Vereniging DEN

heeft de Mondriaan Stichting geadviseerd bij het uitvoeren van deze regeling. Uit de aanvragen bleek dat veel instellingen behoefte hebben aan een overzicht van wat er allemaal komt kijken bij het digitaliseren van culturele collecties. De publicatie 'Cultureel erfgoed digitaal: leidraad bij projecten' wil aan deze behoefte tegemoet komen. De leidraad is mede gebaseerd op prak-

tijkervaring uit projecten die met steun van de Mondriaan Stichting zijn gerealiseerd.

Cultureel erfgoed digitaal: leidraad bij projecten, Vereniging DEN en Mondriaan Stichting (2004)
ISBN 90-9017753-1

De publicatie is gratis te bestellen bij de Mondriaan Stichting, Jacob Obrechtstraat 56, 1071 KN Amsterdam, tel. 020-6762032, e-mail info@mondriaanfoundation.nl. De inhoud is ook digitaal te raadplegen op www.den.nl

- Stoffering van wanden en plafonds, voor kussens, gordijnen, verduistering, spandoeken en ga zo maar door. In legio kwaliteiten. In alle kleuren van het spectrum, op alle locaties in binnen- en buitenland. Voor feesten en evenementen, tentoonstellingen en beurzen.
- Banieren onder andere van Drop-/Signpaper inclusief bedrukking
- Alle gewenste atelierwerkzaamheden
- Textielgroothandel
- Het brandwerend impregneren van textiel
- Full colour groot formaat bedrukking tot 5 meter breedte, naadloos

**experts •
met optimale
mogelijkheden •
en maximale
ervaring •**

TETOS BV

Tentoonstellingsstofferingen
Sterrebaan 4, 3542 DK Utrecht
Tel. 030-2414122, Fax 030-2411724
E-mail info@tetos.nl
Website www.tetos.nl

collecties digitaal

digitalisering

- foto's
los, op kartonnen opgezet, in passe-partouts
- glasnegatieven
gehele negatieven zodat ook eventuele randschriften mee opgenomen worden
- negatieven
zwart/wit en kleur
- dia's
van kleinbeeld tot 8x10"
- prenten, schilderijen en voorwerpen
direct digitaal of via dia-/negatieffilm
- technische tekeningen
van schets tot A00
- pagina's en illustraties uit boeken
boeken hoeven niet verder dan 90° geopend te worden (in ontwikkeling)
- video- en audiobanden
op DVD of digitale video

nummering

- inventarisnummer = bestandsnaam
wanneer de objecten al genummerd zijn
- aanpassing van bestandsnamen
bijvoorbeeld voorloopnullen of collectiecodes toevoegen
- maken van concordantietabellen
oude nummering vervangen door nieuwe

resolutie

- resoluties in overleg
aangepast aan doel en toepassing

in huis

- digitalisering ter plaatse
wanneer de collectie de deur niet uit mag

d/arch

D I G I T A A L E N A N A L O O G A R C H I V E R E N

- **d/arch** is een service van kappelhof & fermont

adres

- coolhaven 148-c 3024 al rotterdam

telefoon en fax

- tel (010) 425 71 81 fax (010) 425 76 47

e-mail

- darch@kapfer.nl

Images ordenen en vinden

Aanpak in Visserijmuseum Vlaardingen

Nu er steeds meer gedigitaliseerd wordt en musea straks over duizenden images (gedigitaliseerde plaatjes) beschikken, is het van belang op tijd de ordening en naamgeving van die plaatjes te regelen. De vraag naar images zal steeds intensiever worden, zowel vanuit het museum zelf als van buitenaf. Denk daarbij aan de eigen website en aan publicaties, voorlichtingsmateriaal, restauratie en educatieve activiteiten. En men verlangt een snelle levering, liefst vrij van copyright.

Verschillende functies

Voor publicatie in boeken, tijdschriften en voorlichtingsmateriaal heeft men images in groot formaat en een hoge resolutie nodig. Voor presentatie op Internet en op het scherm van de computer is een lage resolutie voldoende. Dit laatste neemt ook veel minder ruimte in beslag en daardoor zal ook het schermbeeld sneller opgebouwd worden.

Images met hoge resolutie zijn dikwijls in het formaat tif of bmp. Ze kunnen 10 Mb of meer groot zijn. Behandel ze als 'originelen', sla ze onbewerkt op en breng ze periodiek over naar een extern 'archief' van cd-roms of dvd's. Daarmee voorkomt men dat het eigen systeem overbelast wordt. Koppel dergelijke grote plaatjes niet aan een record in het collectieregistratiesysteem, want dat vertraagt in hoge mate de selectie van records.

Alvorens deze grote images te archiveren, moet men er een gecomprimeerd derivaat (afgeleid image) van maken. Dan kan door zo'n image te openen en het vervolgens in een ander formaat, bij voorkeur jpg, vast te leggen. Daarbij kan men de map kiezen waarin het image in jpg wordt opgeslagen. Men dient een standaard af te spreken, bijv. voor publicatiedoeleinden altijd scannen of fotograferen in tif-formaat en daarbij steeds uitgaan van 18x13 cm en 300 dpi. Het derivaat hiervan voor beeldscherm en internet is in jpg-formaat en bijv. 800 pixels breed en 72 dpi.

Ontsluiten van images

Naast deze technische aspecten speelt ook een documentair probleem: hoe ordenen we al die duizenden images en hoe vinden we een gewenst image snel terug? Er bestaan speciale databaseprogramma's om grote hoeveelheden images te beheren. Meestal staat er op de computer al een standaard 'viewer' om images te openen en te bekijken. Soms hebben die programma's al wat meer functies, waaronder het bewerken van images. Ze bevatten technische gegevens zoals grootte, resolutie, formaat, opnamedatum en soms ook gegevens over het type camera. Daarnaast kan men ook inhoudelijke

gegevens vastleggen, als titel, onderwerp, auteur en trefwoorden, door met de rechter muisknop er op te klikken en dan via 'Eigenschappen' bij 'Samenvatting' te kijken.

De meeste musea beschikken echter over een collectie-managementsysteem dat ook images kan koppelen. Een voorbeeld hiervan is ADLiB of The Museum System. Het is dan dubbel op om veel inhoudelijke gegevens in het image zelf op te slaan of om nog een databaseprogramma speciaal voor imagebeheer aan te schaffen, tenzij daarvoor bijzondere functies zijn. Een praktische oplossing past het Visserijmuseum in Vlaardingen toe.

Aanpak bij het Visserijmuseum

Men slaat de jpg-images op in mappen die elk een bepaalde categorie materiaal vertegenwoordigen, zoals archeologie, boekvormen, gereedschap, kleding en modellen (zie kadertekst). De images die hierin ondergebracht zijn, dienen wel een redelijke kwaliteit te hebben (bijvoorbeeld geen flitslichteffect) en dus bruikbaar te zijn. Wanneer er images gemaakt worden met een digitale camera of scanner, dienen deze eerst 'geparkeerd' te worden in een map (parkeerplaats digitale beelden) en op kwaliteit te worden bekeken. De images van voldoende kwaliteit brengt men over naar de definitieve categoriemap. Dat wordt letterlijk zo bedoeld, want men moet de images niet dubbel bewaren. Dat kost te veel ruimte en zoektijd.

De naam van een image bevat een typeaanduiding die tot de categoriemap behoort (verkort), een indicatie van het voorwerp of de afbeelding, een volgnummer en de extensie jpg. Wanneer een image aan een item in het bewaard in de map 'Reclame' in de directory 'Afbeeldin-

Tif of tiff:	Tagged Image File Format;
Bmp:	Bit-mapped image.
Jpg of jpeg:	Joint Photographic Experts Group.
Dpi:	dots per inch.
Pixel:	picture element.

Jan van de Voort,
voormalig
medewerker
Rijksdienst
Beeldende Kunst

A en B afbeeldingen: de onderverdeling in het Marinemuseum

Het Marinemuseum gebruikt geen aparte mappen voor afbeeldingen, voor andere doeleinden dan om afbeeldingen voor collectieregistratie in te plaatsen. Dit museum hanteert het uitgangspunt dat er twee soorten digitale foto's zijn, namelijk A: foto's van objecten en B: digitale foto's als museaal object 'an sich'. Het eerste type omvat een digitale plaat van bijvoorbeeld een scheepsmodel, het tweede type een digitale foto van een kinderfeestje in het museum. De A-types worden als digitaal derivaat aan de betreffende objectbeschrijving gekoppeld, terwijl de B-types behandeld worden als museale objecten. Zij krijgen een inventarisnummer (hetgeen betekent dat de bestaande naam van de foto, die hoogstwaarschijnlijk niet overeen zal komen met het inventarisnummer, ook omgezet moet worden) en wor-

den verder beschreven en ontsloten middels de objectmodule van het collectieregistratiesysteem, uiteraard met een gekoppeld derivaat in de vorm van een 72 dpi jpg-bestand. Zowel de foto's van type A als B, worden als hogeresolutie tif-bestanden in de daarvoor bestemde directory opgeslagen. Met behulp van batchverwerking worden de derivaten gecreëerd die in een kopie van de tif-directorystructuur geplaatst worden.

Ondanks het feit dat het om bestanden van soms meer dan 10Mb gaat, blijven de tif's gewoon op de harde schijf staan. De opslagcapaciteit van de huidige generatie harde schijven is ruimschoots voldoende om voor relatief weinig geld meer dan 20000 van dit soort afbeeldingen te huisvesten. Als in de toekomst de hoeveelheid beeldmateriaal verder toeneemt, zal ook de opslagcapaciteit verder zijn toegenomen. Denk eraan dat we 10 jaar geleden een harde

schijf van 200 Mb een enorm geval vonden! De voordelen zijn evident. Een tif-afbeelding op harde schijf is sneller gevonden dan een plaatje op een losse dvd. Bovendien hoeft er in de objectbeschrijving geen verwijzing naar een losse dvd te worden aangelegd. Op de 20 tot 50 interne en externe aanvragen voor beeldmateriaal die het Marinemuseum te verwerken per week krijgt, scheelt dat een aanzienlijke hoeveelheid zoektijd. Uiteraard wordt van de tif-directory regelmatig een back-up op dvd gemaakt.

Uiteindelijk is het de bedoeling dat het collectieregistratiesysteem ook de Afdeling Communicatie & Publiek van het museum van informatie over beschikbare afbeeldingen voorziet. Onnodig om te zeggen dat dit voor de collega's op die afdeling van het Marinemuseum even wennen zal worden.

Jan van de Voort, Marinemuseum

gen' op de virtuele S-schijf. Daar bevindt zich ook nog dezelfde afbeelding, maar dan in tif-formaat; die zal later met andere tif-images worden gearchiveerd op een cd-rom of dvd. Omdat er meer images in jpg van deze haringkroon bestaan of verwacht worden, is in de naam van dit image het volgnummer 01 opgenomen. Inmiddels is dit image overgebracht in de 'image'-map van het collectieregistratiesysteem en gekoppeld aan het object haringkroon, dat inventarisnummer 2361 heeft. De verkorte aanduiding van de categoriemap is daarbij weggelaten, om zo kort mogelijke referenties te krijgen.

De registratie van bijvoorbeeld onze bekende haringkroon wordt dan:

voor koppeling: s:\Afbeeldingen\reclame\haringkroon-01.jpg
na koppeling: p:\Adlib\images\vismus\haringkroon-2361-01.jpg

In moderne collectieregistratiesystemen zijn er faciliteiten om hele reeksen images in één keer om te zetten van bijv. tif naar jpg en ook om ze te koppelen aan records in het collectieregistratiesysteem. Voorwaarde is dan wel, dat er in de naam van het image en het record

waaraan het gekoppeld moet worden, een overeenkomstige 'string' geïdentificeerd kan worden, bijvoorbeeld een inventarisnummer. Ook kan men tegenwoordig de gegevens van images die in de digitale camera zitten (type camera, resolutie, datum etc.), desgewenst in het collectieregistratiesysteem overnemen.

Via het collectieregistratiesysteem heeft men natuurlijk veel meer mogelijkheden om plaatjes te zoeken, althans gekoppelde plaatjes, dan in de categoriemappen met images. In het beschrijvende gedeelte van het imagerecord kan men de technische gegevens uit de digitale camera vastleggen, maar bijvoorbeeld ook het identificatienummer van de cd-rom of dvd waarop het overeenkomstige tif-image is gearchiveerd. Om die manier kan men ook via het collectiemanagementsysteem snel images voor bijvoorbeeld publicatiedoeleinden zoeken.

Zie ook: Cees de Jonge, 'Het digitaliseren van beelden', in: Jan van der Starre (red.), Beelddigitalisering in musea, 's-Gravenhage: RKD, 1999 (= SIMIN-bundel nr 18), p.15-21.

Met het gratis Engelstalige programma irfanview kan men digitale afbeeldingen vanaf scanner of digitale camera binnen te halen en te bewerken.

Men kan ook de afbeeldingen via batchverwerking omzetten naar andere afmetingen en formaten, bijv. van tif naar jpg.

Zie www.irfanview.com

Schadeatlas van het middeleeuwse verluchte handschrift

Het gebruik van digitaal beeldmateriaal kan een belangrijk hulpmiddel zijn bij het onderzoek naar de bewarings-toestand en de conservering van collecties. Het helpt de collectiebeheerder inzicht te verwerven in de materiële staat van objecten en bij het opmaken van een conservatie survey. Weldra zal men gebruik kunnen maken van een digitale schade-atlas bij het beschrijven van verluchte handschriften.

De Schadeatlas voor middeleeuwse manuscripten wordt sedert 2002 ontwikkeld door het Studiecentrum Vlaamse Miniaturisten en de Dienst Informatieverwerking Faculteit Letteren (beide K.U.Leuven), als een referentieinstrument voor de materiële zorg van het verluchte handschrift. Het project is structureel verbonden met het Inventarisatieproject Middeleeuwse Verluchte Handschriften 'Collectie Vlaanderen'. Dit onderzoek realiseert de kunsthistorische registratie van alle verluchte middeleeuwse handschriften in een tachtigtal bibliotheken, musea en kloosterverzamelingen in het huidige geografische gebied Vlaanderen. Het volledige bestand omvat ongeveer 1500 manuscripten. Het onderzoeksproject ontvangt sedert 2002 jaarlijks een toelage van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (Archiefdecreet), omvat een brede beschrijvende registratie van het middeleeuwse handschriftenbestand en wordt uitgevoerd door

een team van kunsthistorici van de K.U.Leuven.

Uit het handschriftenbestand werd voor de samenstelling van de Schadeatlas in de eerste fase een selectie gemaakt van relevante manuscripten en miniaturen. De registratie in een Access database omschrijft het verval en de schadebeelden van het fragiele perkamenten en papieren erfgoed, voorafgegaan door een gedetailleerde beschrijving in records van de technische en materiële kenmerken en de historische gegevens van het manuscript. Op die wijze wordt de status opgemaakt van zowel de vormelijke kenmerken, als van de technische conditie.

Na een jaar voorstudie en ontwikkeling van de software, werd in de loop van 2003 een vijftigtal handschriften van de 9de tot de 16de eeuw in de collecties van de Universiteitsbibliotheek van Gent, het Historisch Fonds van de Stad Brugge en de Stadsbibliotheek Kortrijk technisch gescreend en beschreven. De gegevens die van elk handschrift worden geregistreerd, zijn de technische en de materiële beschrijving van de boekband met een evaluatie van de conditie en een omschrijving van de urgentiegraad voor een eventuele conservatiebehandeling. Hierna volgt een technische en materiële beschrijving van de drager (papier of perkament) en vervolgens worden inkten, metaalfolies en picturale lagen van de verluchting onder de loep genomen. De huidige bewaaromgeving en boxing worden geëvalueerd en een verwijzing naar relevante literatuur en analoge cases

sluit de notitie af.

De verzamelde records, waarin zoveel mogelijk diverse schadebeelden worden opgenomen, dienen als basis voor een gebruiksvriendelijke visuele database. Digitale micro- en macro-opnames van de technische kenmerken van boekbanden, miniaturen en duidelijke schadebeelden worden ter plaatse in de collecties opgenomen. Het schadebeeld wordt op een systematische wijze geïdentificeerd en in afzonderlijke velden beschreven. Telkens worden handschriftkundige informatie, kunsthistorische en schildertechnische documentatie en kenmerken die de condities en de restauratiehistorie illustreren, gefotografeerd. Ook de fysische, chemische en biologische degradatie van het manuscript wordt vastgelegd. De fotografische documentatie wordt beheerd in een databank met CUMULUS software, een programma dat sinds 2002 door het departement Archeologie, Kunstwetenschap en Musicologie van de K.U.Leuven wordt gebruikt voor de digitale fotoarchivering van grote beeldbestanden. De Schadeatlas is bijgevolg een combinatie van een collectie en een conservatie survey, waarbij wordt gestreefd om zowel de kunsthistoricus als de collectiebeheerder een inzicht te geven in de materiële staat van het globale verluchte handschriftenpatrimonium. Het is eveneens een werkinstrument bij de evaluatie van de algemene collectieconditie en bij de vastlegging van conservatieprioriteiten van individuele handschriften. Om de database om te vormen naar een gebruiksvriendelijk werkinstrument voor het erfgoedbeleid, zal in de komende jaren enerzijds worden geopteerd voor een publicatie in boekvorm, anderzijds zullen de gegevens door het Studiecentrum Vlaamse Miniaturisten ook on line ter beschikking worden gesteld.

Prof. Jan Van der Stock
Directeur Studiecentrum Vlaamse Miniaturisten
(K.U.Leuven)
jan.vanderstock@arts.kuleuven.ac.be
Dra. Lieve Watteuw
Wetenschappelijk medewerker

Op donderdagnamiddag 18 november 2004
wordt de schadeatlas voorgesteld tijdens een
werksessie in Leuven (meer hierover op de website van CBV: www.culturelebiografie.be)

Vitae Sanctorum
Universiteits-
bibliotheek Gent,
Ms 488

Vervolg van pagina 7

1. <http://www.geheugenvannederland.nl>,
<http://www.kleurvannederland.nl>,
<http://www.deventergeschiedenis.nl>, <http://www.igem.nl>
2. Alles uit de kast, WTR Surf, 1998
3. In het vaandel van de Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland staat dan ook dat sector- en instellingsoverstijgende samenwerking bevorderd moet worden.
4. zie artikel elders in dit nummer
5. Het gaat in feite om 'preservation description information' waar over bijvoorbeeld bij Cornell University informatie gevonden kan worden: <http://www.library.cornell.edu>
6. Zie voor digitale drager problematiek kaderartikel elders in dit nummer
7. Voor een vergelijking van informatiesystemen kan men goed kijken bij CHIN
8. Voor meer informatie over Digitale Duurzaamheid:
<http://www.digitaleduurzaamheid.nl/home.cfm>
<http://www.knaw.nl/ecpa/>
<http://www.unesco.org>
<http://www.erapanet.org>
9. Als instellingen nieuwe systemen kiezen dan zou het verstandig zijn als er gelet werd op de verschillende aspecten die kleven aan open source software. Kijk eens op de Nederlands startpagina voor open source. pen source software: <http://www.w3.org/Status>, nederlandse pagina: <http://opensource.pagina.nl/>, handvest: <http://www.opensource.org/docs/definition.php>
10. Deze handleiding verschijnt officieel eind april. De publicatie kwam tot stand in samenwerking met de Mondriaanstichting.
11. Hierboven werd al duidelijk dat deze samenwerking tussen instellingen uit de dezelfde sector, maar nog liever uit verschillende erfgoed sectoren ondersteund wordt door het nationale en provinciale beleid.
12. Meer informatie over Spectrum: <http://www.mda.org>

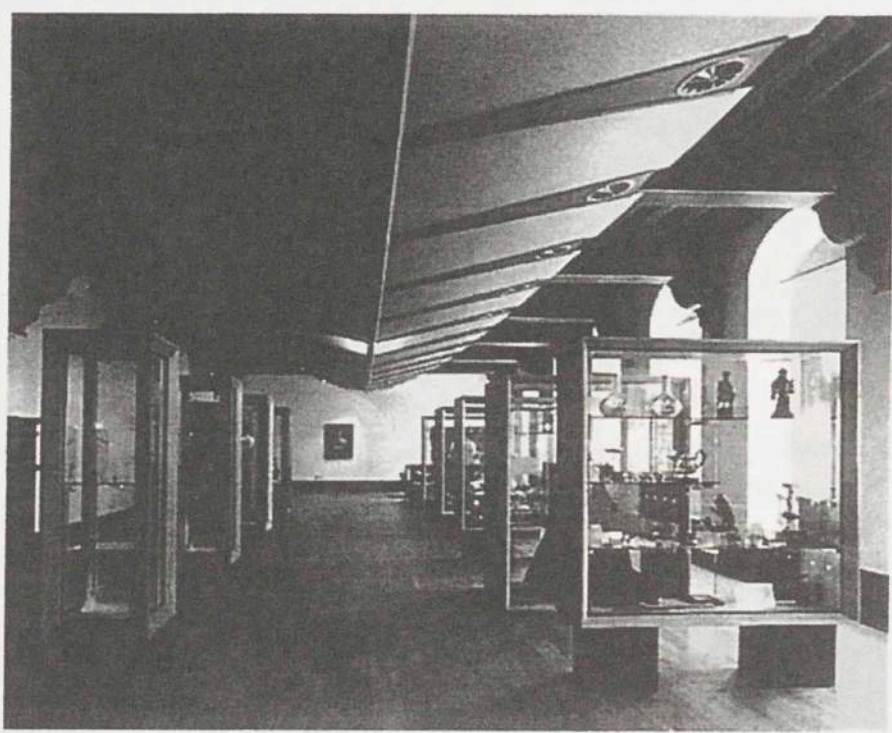
13. <http://www.rkd.org>. Kijk als je deze website bezoekt ook eens naar RKDartist
14. De Dublin Core werd eerst gebruikt om 'metadata' aan HTML pagina's toe te voegen. Pas later werden deze velden gebruikt om ook informatie-uitwisseling tussen systemen mogelijk te maken. In Nederland werd in het Deventergeschiedenis project in Overijssel gebruik gemaakt van Dublin Core om een gemeenschappelijke website tot stand te brengen. In het project Flevolandbovenwater werd een Dublin Core database aangelegd om in een sectoroverstijgend samenwerkingsproject tot een gemeenschappelijk basisset van gegevens te komen.
15. Op de DONOR website van de KB kan je in ieder geval informatie vinden over de betekenis van deze elementen en ook bij DEN <http://www.den.nl> vind je hier informatie over. De Dublin Core website zelf vind je op <http://www.dublincore.org>
16. Meer informatie: <http://www.den.nl>
17. De keuze bij een systeem van gedistribueerde gegevensopslag is data laten oogsten of harvesten danwel centraal laten indexeren.

Vervolg van pagina 18

1. Internationale ICT-toets 2002: de meso-toets. - Ministeries van Economische Zaken, van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, maart 2003, p.61 (zie: <http://www.ez.nl/upload/docs/Kamerbrieven/PDF-Documenten/3002953-bijlage.pdf> of <http://www.ez.nl/publicaties/pdfs/0312.pdf>)
2. Inventarisatie Infrastructuur Digitaal Erfgoed : een onderzoek naar visies, belemmeringen en oplossingen / Daan Velthaus, Eelco Bruinsma, Enschede : Telematica Instituut, 2002, p. 27 (zie: <http://www.minocw.nl/cultuurict/doc/2002/rapportIDE.PDF>)

MAATMEUBILAIR EN VITRINEBOUW VOOR MUSEA

FRIES MUSEUM - LEEUWARDEN

KWADRANT
INTERIEURBOUW

STAVANGERWEG 16, 9723 JC GRONINGEN
TEL.: 050 - 36 84 480, FAX.: 050 - 36 84 499
INTERNET: www.kwadrant.com

ART CONSERVATION

► RESTAURATIE & CONSERVERING

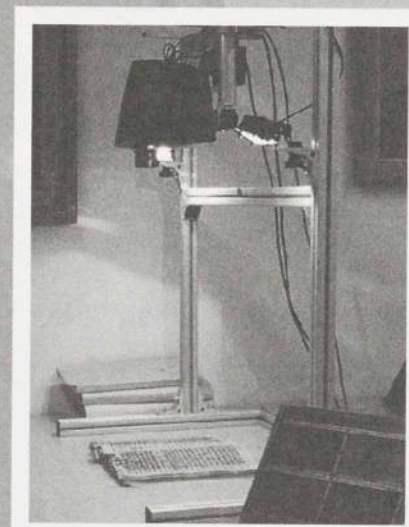

Altaarstuk

Altaarstuk - near Infrared

Het ontdekken van
ondertekeningen met
de ARTIST Camera

Art Conservation BV
Kon. Wilhelminahaven ZZ 19
3134 KG Vlaardingen

Telefoon 010 234 02 91
Fax 010 460 34 37
E-mail info@artconservation.nl

www.artconservation.nl

Van griffel naar pc

Onze automatisering begon uit pure armoede

In 20 jaar kan veel veranderen, ook op het gebied van automatisering. Daarbij gaat het niet alleen om prijzen en mogelijkheden. Ook musea en hun financiers zijn met hun tijd meegegaan. Een van de vele voorbeelden is de introductie en modernisering van het computergebruik bij het Stedsmuseum van Harderwijk.

Walter Lodewijk,
directeur
Stedsmuseum
Harderwijk

Toen wij in de vorige eeuw, we schrijven rond 1985, over de aanschaf van een eerste pc begonnen na te denken, verkeerde ons museum in armoedige omstandigheden. Personeels- en geldgebrek waren aan de orde van de dag. In dat jaar diende zich evenwel een mogelijke oplossing aan om routinematige werkzaamheden 'automatisch' uit te voeren. Er werd ons een HP 850 CPM minicomputer aangeboden. Het beestje was al meer dan 5 jaar oud en kostte f 3.500,- inclusief alle software. En dat was in die jaren een forse aanschaf. Er volgde een subsidieaanvraag bij de gemeente, die gehonoreerd werd. Met veel inzet werd er met vast en vrijwillig personeel op deze ene pc gewerkt. Het werd een uitdaging om de buitenwereld te laten zien dat ons museum zich ook op dit vlak kon laten gelden. En we maakten op eenvoudige wijze nieuwsbrieven waarmee het nut van de pc duidelijk zichtbaar werd.

Mardoc en Q&A

In die jaren startte ook het MARDOC project, onder leiding van Jan van de Voort, met de systematische beschrijving van de maritieme collectie. Het softwarepakket Q&A diende zich aan als de ideale methode om de collectie op een pc te registreren. Maar voor deze software moest je een pc hebben met een MS-DOS besturingssysteem waaraan onze CPM-machine niet voldeed. Er volgde dus een subsidieaanvraag voor 2 pc's (20 en 40 MB), een matrixprinter en de aanschaf van het Q&A softwarepakket. Wonder boven wonder was deze aanvraag veel minder moeilijk dan de eerste. Op vrij eenvoudige wijze kwam de ca. f 12.500,- voor hardware en software beschikbaar. De Q&A-applicatie was nog van voor de tijd van de standaardapplicatie QAhvk (historisch-voorwerpkaart). De tweede pc was voor de bedrijfsadministratie en werd in no time volgepropt met illegale software: je weet maar nooit...

Voor het overzetten van de CPM-bestanden was geen geld, dus die gegevens moesten opnieuw worden ingevoerd. Niet leuk, maar we konden deze gegevens meteen zo aanvullen en/of wijzigen zoals wij het wél wilden hebben. Het gezegde 'een chaos automatiseren wordt een automatische chaos' had zich inmiddels al bewezen. Er werd dus veel zorgvuldiger met het proces en de methodiek van pc-gebruik omgegaan, ingevoerde gegevens moesten eenvoudig(er) opzoekbaar worden

gemaakt. De organisatie van de automatisering werd zorgvuldig in kaart gebracht, een proces dat te vaak wordt overgeslagen bij de invoering van pc's.

Q&A met meerdere applicaties

Zo ontstonden er naast het collectiebestand aparte Q&A-applicaties voor afdelingen als bibliotheek, diatheek, prentencollectie en ansichtkaarten. Om al die applicaties ook door personeel en vrijwilligers te laten gebruiken, was de aanschaf van nog een pc noodzakelijk. Deze kon uit het geld voor vervanging en uitbreiding worden bekostigd.

Het systeem van 'budgetfinanciering' diende zich in 1987 aan. Geen jaarlijks 'geneuzel' meer over individuele posten op de begroting maar slechts één keer in de vier jaar overleg over de hoogte van de subsidie en een jaarlijkse aanpassing van het subsidie op basis van een indexcijfer. Mede als gevolg van de 'kerntakendiscussie' rond 1990 werd het systeem van budgetfinanciering verder verfijnd: er vond alleen nog overleg plaats over nieuwe posten op de begroting! Hoe je de onderlinge posten verdeelde, was voor de gemeente niet meer belangrijk. Verschuivingen binnen de beschikbare budgetten maakten het ook mogelijk om nieuwe pc's aan te schaffen. De vrijwilligers, oud én jong, kwamen spelenderwijs in aanraking met de mogelijkheden van een pc en werden er stapje voor stapje bij betrokken. Angst en weerstand werd bij de meeste vrijwilligers snel overwonnen, sommigen gaven er de voorkeur aan om als 'hulp' te blijven functioneren. Zij zaten niet aan de knoppen, maar leverden de in te voeren gegevens geschreven aan. De organisatie van de automatisering werd steeds belangrijker en het behoud en beheer van de datastromen diende zich aan!

Van één pc naar een netwerk

Zo groeide het aantal naar negen pc's met diverse printers en een tapestreamer en een nieuw besturingssysteem: Windows 95. Onze leverancier attendeerde ons er rond 1995 op dat het tijd werd voor een andere manier van computergebruik: het netwerk. Machines werden met elkaar verbonden om datastromen beter te beheren en pc's onderling uitwisselbaar te maken. Alle data konden naar één 'moedermachine' worden gestuurd, op de overige pc's stond alleen de software die op die pc

gebruikt werd. Ook de controle op het gebruik van de software en de toegankelijkheid per machine was nu beter te regelen. Een grote leverancier uit de regio offereerde ca. f 30.000,- voor de aanleg van een uitgebreid netwerk. Volgens onze installateur kon de installatie ook op eenvoudiger wijze plaatsvinden. Na sanering van alle overbodige zaken bedroegen de kosten uiteindelijk ca. f 3.500,-.

Korter investeren

Inmiddels had internet zich aangediend en bleek Q&A een stervensfase in te gaan. Windows 95 werd vervangen door Windows 98 en Wordperfect 4.2 door Word. Het tijdperk van kortdurende investeringen diende zich aan. Het bedrijfsleven schreef pc's in één jaar af, daar konden wij niet mee uit de voeten. Maar een pc en software afschrijven in drie jaar moest toch mogelijk zijn. Subsidiegevers gingen ermee akkoord, de investering in automatisering was inmiddels al een (automatisch) gegeven in de maatschappij en werd ieder jaar een belangrijkere begrotingspost. De automatisering werd op verschillende terreinen ingezet. Het ging niet alleen om de registratie van de collectie, maar ook om de bedrijfsboekhouding, de voorraadregistratie van de museumwinkel, de gemeenschappelijke agenda met alle afspraken, de lespakketten van de educatieve dienst, de eerste registratie van prenten en ansichtkaarten, de foto's, de dia's, de bibliotheek en de kassamutaties. Het museum werd als een verantwoord bedrijf gezien waarin alles zakelijk werd beoordeeld en op een bedrijfsmatige wijze werd vastgelegd.

Internet, IGEM, ADLiB en meer

Aan het begin van deze eeuw werd de volgende hobbel genomen: internet als verschafter van informatie over het museum! Het project Internet GElderse Musea (IGEM), opgezet door een aantal musea in samenwerking met het museumconsulentschap in Gelderland, diende zich aan met de vraag 'Hoe kun je de museale collectie op internet presenteren?' De overstap van de bestaande apparatuur naar de norm die voor internet en IGEM gold, was een forse: totaal was er ca. f 80.000,- nodig om deze vertaalslag te kunnen maken. In dit bedrag was onder andere de aanschaf van ADLiB Museum en ADLiB Museumplus alsmede de daarvoor te volgen cursussen meegenomen. Mede op basis van de al ingezette en toonbaar gemaakte museale automatisering waren provincie en fondsen bereid om een bedrag beschikbaar te stellen. Voorwaarde was wel dat de gemeente bereid was om de structurele onderhouds- en afschrijvingslasten aan de exploitatiesubsidie toe te voegen. Omdat de noodzakelijke gelden beschikbaar waren, kon dit project al na zo'n half jaar worden gestart. IGEM werd al snel 'gevuuld' met data en plaatjes, waarna het museum de eerste resultaten op internet naar buiten bracht en onder andere de pers en politiek van deze nieuwe ontwikkeling op de hoogte bracht. Op de website van IGEM konden bezoekers naar de website van het museum worden gelinkt, maar wat te doen als je nog geen eigen website hebt? Nu, daar

kon een bedrijf ons wel aan helpen als zij daarna hun bedrijfsvignet maar op de site mochten zetten.

De kabelaan sluiting is achterhaald

En zo gaat het maar door. Aan de digitale snelweg komt naar mijn idee voorlopig nog geen einde. De kabelaan sluiting bij Chello is inmiddels vervangen door ADSL bij een andere provider. Alle analoge (foto)apparatuur wordt stelselmatig vervangen door digitale die meteen op de pc kan worden aangesloten. De illegale software die eens als 'handig om te hebben' was geïnstalleerd, is verwijderd: alleen geregistreerde software is toegestaan op de museale pc's! Ook het onderhoudscontract met de installateur krijgt een andere vorm: de router zorgt er nu voor dat de installateur, op afstand, de pc's op de werkplek kan controleren, repareren, instellingen kan veranderen et cetera. En ook virussen kunnen door hem automatisch worden bestreden!

Het museum als (leer)bedrijf

Werd het museum vroeger wel eens gezien als een stuk hobbyisme, nu wordt het museum steeds meer als een bedrijf beoordeeld. Geen amateuristisch 'knoeien in de automatiseringsmarkt' meer, maar gewoon dezelfde taal spreken als collegiale instellingen die zich ook op de digitale snelweg bewegen. Daarbij werkt het vaak positief als het museum zich aanpast aan de digitale snelweg die de gemeente zelf heeft gerealiseerd. Maak eens een vergelijking van processen die de gemeente zelf in gang heeft gezet en koppel die aan de beweging die je als museum wilt maken. Toon aan dat je op die manier een verantwoord en gezamenlijk doel na kunt streven. En lukt dit niet direct via de ambtenaar of wethouder die het college adviseert, neem dan de tijd en moeite om de fracties van de politieke partijen eens te bezoeken. Als je de politiek duidelijk kunt maken dat je je taak als museum serieus neemt, de kwaliteit wilt vergroten, de openbaarheid van de collectie wilt laten toenemen en de transparantie van de organisatie wilt vergroten, word je serieuzer genomen! Zij kunnen de onwillige ambtenaar en/of wethouder dan benaderen om je doel toch gerealiseerd te krijgen.

Eenzelfde proces kan worden ingezet bij allerlei 'additionele arbeidsplaatsen' waarbij het museum kan opereren als leerbedrijf om (werkloze) personen een praktijkopleiding bij het museum (tegen een dagvergoeding) te laten volgen. De bedrijven die als een verlengstuk van het Centrum voor Werk en Inkomen opereren, zoeken vaak naar zulke werkplekken. Met behulp van de beschikbare subsidie kan een museale investering misschien snel terug worden verdiend.

Een bijkomend voordeel is dat wij nu ook interessant zijn voor allerlei stagiaires die via MBO- en HBO-scholen en via aanverwante instellingen zoals ECABO (zie onderaan) naar ons toe komen.

En wat is de volgende stap?

De ontwikkelingen op de digitale snelweg zijn ook voor ons moeilijk bij te houden, maar de overschakeling van een eigen netwerk naar een internet werkgroep lijkt nu

het meest logisch. Geen dure aanschaf van software meer, maar per werknemer bepalen welke software hij/zij nodig heeft. Deze kan tegen een vast bedrag per maand via internet worden aangeleverd. Ook de aanschaf van pc's zal niet meer nodig zijn. Tegen een vaste vergoeding per maand levert de installateur een machine waarvoor hij verantwoordelijk is. Zegt de machine 'Boem' dan is het zijn taak om op korte termijn een vervangend apparaat te leveren. Dan kan de medewerker snel door met zijn werk. Wil een werknemer vanaf een

andere (werk)plek via internet gegevens aan zijn werkstuk toevoegen? Geen probleem, via internet kan hij 'wereldwijd werken'. Dat dit proces een verdere standaardisering van de automatisering tot gevolg zal hebben, lijkt niet te voorkomen. Het gevolg is wel dat er aan beheersing van kosten kan worden gewerkt.

De in het artikel genoemde sites zijn: www.stadsmuseum-harderwijk.nl en www.igem.nl
ECABO geeft vorm aan de samenwerking tussen het bedrijfsleven en het middelbaar beroepsonderwijs (MBO).

Angst voor digitalisering

Angst is een slechte raadgever. Er is een tijd geweest dat sommige musea bang waren voor de intrede van de computer. Museummensen zijn alert op 'nieuwlichterij', de kaartenbakken vol gegevens geven je toch voldoende houvast? Er zijn mensen expres met pensioen gegaan voordat de automatisering hun bedrijf bereikte. Ze gingen vrijwilligerswerk in een museum doen en dachten van die vernieuwingen verschoond te blijven. Korte tijd later zagen ze tot hun verbijstering dat de eerste pc het museum werd binnengedragen.

Angst blijkt meestal ongegrond, maar onbekend maakt onbemind. Daar kan een museumconsulent wat aan doen: cursussen geven, individuele begeleiding bieden, handleidingen maken. Het zijn voorbeelden van een voorzichtige aanpak die tot goede resultaten kan leiden. Soms verricht de 'digibee' werkzaamheden die het gebruik van de pc tot een aanvaardbaar minimum beperkt. Maar er zijn ook voorbeelden van mensen die bang waren voor een opgelegde automatisering en die nu fluitend achter de museumcomputer de ingewikkeldste trucs uithalen. Over de 'winst' van automatiseren is iedereen het nu wel zo'n beetje eens.

En dan te bedenken dat er rond 1985, dus nog geen twintig jaar geleden, nog zo goed als geen computer in een museum te bekennen was.

Angst voor digitalisering zie je nu vooral op een ander vlak: hoever gaan we met automatiseren en moeten we alle kennis die we in het museum hebben, met plaatjes en al, op internet te grabbel gooien?

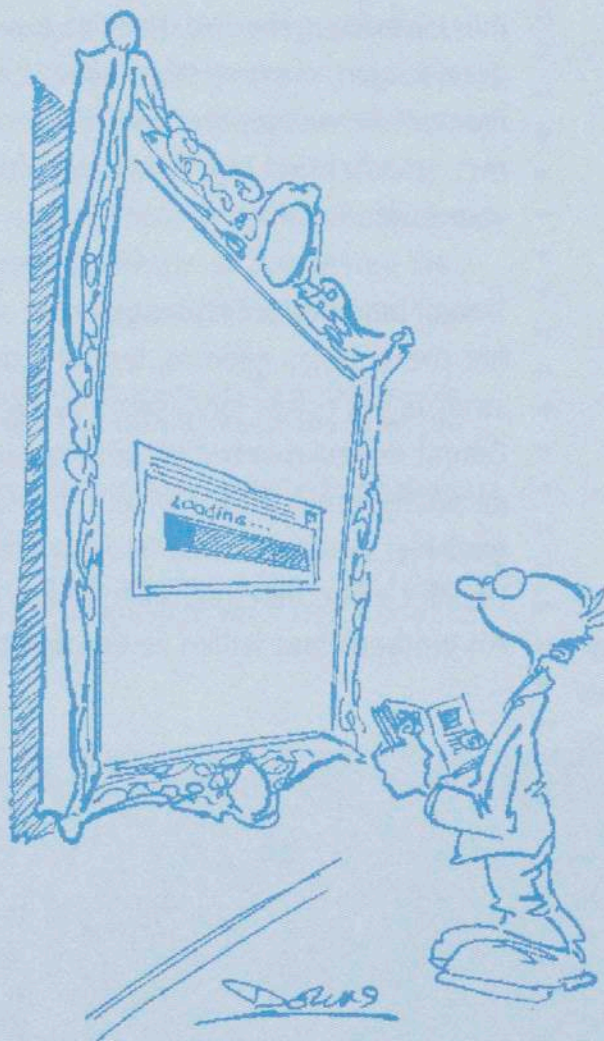
Komen er dan nog wel bezoekers naar ons museum?

Toen - alweer wat langer geleden - de grammofoonplaat werd uitgevonden, was men bang dat de concertzalen voortaan leeg zouden blijven. Niets is minder waar. Zo zal het ook gaan met het plaatsen van informatie over de collectie op internet. Je moet er wel goed over nadenken en een slimme aanpak kiezen, rekening houdend met de vaak beperkte financiële mogelijkheden. Internet is geen vervanging, maar een aanvulling op wat een museum te bieden heeft. Daarnaast is het welbeschouwd niet meer dan fatsoenlijk informatie te verstrekken over bezit dat met gemeenschapsgeld is verworven en in stand wordt gehouden. Juist musea, met veel objecten in depot, kunnen dankzij een presentatie op internet duidelijk maken wat ze allemaal te bieden hebben en waarom die collectie bewaard wordt. En, een beetje museum heeft veel meer te vertellen dan je in een bezoek kunt bevatten. Je kunt je afvragen of een museum met alleen kaartenbakken vol gegevens, die slechts weinigen kunnen raadplegen, nog wel geloofwaardig is.

Met informatie over de collectie op internet is de 'verrassing' van een bezoek aan het echte museum niet weg. Wie gaat er tegenwoordig trouwens nog een eindje toeren naar een museum als je geen flauw idee hebt van wat je te wachten staat? Alsof we niets beters te doen hebben. En de ervaring van een bezoek aan 'the real thing' is van een andere emotionele orde dan het op jouw tijd en in alle rust bekijken van informatie via internet. Het vervangt die emotionele ervaring van een 'echt object' niet.

Eenmaal in het museum zie je wel méér als je goed geïnformeerd bent. Het is dus handig als je je vooraf wat kunt 'inlezen'. De informatie moet dan wel uitnodigend zijn en je prikkelen tot een echt bezoek. Natuurlijk moet er bij een presentatie op internet een plaatje, want 'een plaatje zegt meer dan duizend woorden' en de gemiddelde internet gebruiker is daar nou juist naar op zoek. Als de rechten goed zijn geregeld en plaatjes geen drukwaliteit hebben, zal het misbruik door onverlaten meevallen. Bedenk dat de Nachtwacht weliswaar ontelbare keren is gereproduceerd, tot op dienblaadjes en koektrommels toe, maar dat de rijen bezoekers voor het Rijksmuseum er niet korter door zijn geworden.

Arno Stam, consulent documentatie,
Stichting Gelders Erfgoed

Inhaalslag bij collectieregistratie

Vliegende start bij Stadsmuseum Antwerpen

Jef Vrelust,
Museum aan de
Stroom, Antwerpen

Sinds oktober 2003 loopt in Antwerpen een erg efficiënt registratieproject. Een ploeg van 4 voltijdse registrators werkt deelcollectie na deelcollectie de registratieachterstand in het Volkskundemuseum en het Nationaal Scheepvaartmuseum weg. In de drie laatste maanden van 2003 verwerkte het vierkoppige registratieteam in het Volkskundemuseum 5 deelcollecties, samen goed voor 12.641 records of ruim tien procent van de hele collectie van het Volkskundemuseum.

No Nonsense

In dit project draait het in de eerste plaats droogweg om input: de invoer van naakte feiten. De musea hebben immers een grote registratieachterstand. Vooral in het Volkskundemuseum is de registratie erg summier, niet consequent of gestandaardiseerd verlopen en enkel bijgehouden op papier. Het Scheepvaartmuseum heeft wel een consequent kaartsysteem, maar kampt ook met een ernstige achterstand in de digitalisering. Bovendien is de kennis van de collecties erg beperkt. Behalve de museumdirecteur is er in geen van beide musea een wetenschappelijk medewerker aanwezig. Dit lijkt misschien een weinig hoopgevende situatie voor beide musea, maar er schijnt licht aan het einde van de tunnel. Dat licht komt bovendien angstwekkend snel dichterbij. Binnen een drietal jaren worden de collecties van beide musea namelijk samengevoegd in het Museum aan de Stroom, een stadsmuseum dat nog moet worden gebouwd. Over de bouw maken we ons geen zorgen, maar op het moment dat het zover is, moeten we wel creatief en efficiënt aan de slag kunnen met de collecties. Een solide collectieregistratie is daarvoor onontbeerlijk.

Terwijl ingenieurs zich buigen over de fundamenteën van het toekomstige gebouw, legt een team van vier registrators het echte fundament van de museumwerking. Omdat de resterende tijd en mensen kostbaar zijn, kozen de Antwerpse musea voor een no-nonsense aanpak. Het gaat hier om invoer, een hoogkwalitatieve basisregistratie, niet meer, meestal, maar vooral ook nooit minder. Als eindresultaat willen ze een betrouwbare database

om een effectief en efficiënt collectiemanagement te kunnen bouwen. Ontsluiting via internet is deze keer geen alibi, maar blijft uiteraard een waardevolle optie voor de toekomst.

Registratie

Bij hun aanstelling in oktober hadden de vier registrators geen ervaring met registratie. Ze kregen eerst een grondige kennismaking met de verschillende collecties en depots, een introductie in het hanteren van museumvoorwerpen en een stoomcursus collectieregistratie. Precies omdat er in de betrokken musea geen wetenschappelijke medewerkers aanwezig zijn, werd geopteerd voor vier medewerkers met een universitaire opleiding die enigszins aansluit bij de museumcollecties. Ze hoefden geen vakspecialisten – etnologen of maritieme historici – te zijn, want dat zou de registratie te erg remmen. Anderzijds werd er niet gekozen voor zuivere informatiespecialisten – die ongetwijfeld nog sneller zouden registreren – omdat de inhoudelijke ontsluiting van de collecties nog niet ver genoeg is gevorderd. Het is een voordeel dat beide betrokken musea over een uitgebreide vakbibliotheek beschikken.

De registratie zelf verloopt per deelcollectie. De deelcollecties worden afgebakend als een homogene groep objecten, zoals schilderijen, glaspositieven, poppen en scheepsmodellen. De eerste deelcollectie was een 'instapcollectie'. De optica- en illuminatieprenten vormen een duidelijk afgebakende, erg homogene en gemakkelijk te hanteren deelcollectie. Bovendien werden ze vlak voor het registratieproject nagekeken door papierrestaurateurs en in aangepaste dozen opgeborgen. Gegevens over materiaal, afmetingen en bewaringstoestand waren in de beschikbare conditierapporten voorhanden.

Pilot

De registratie van iedere deelcollectie begint met een pilot. In overleg met de museumdirecteur en de projectbegeleiders wordt een lijst opgesteld van de in te vullen velden. Zoals eerder vermeld, gaat dit project uit van

Fig.1. Registratietijden per deelcollectie

Deelcollectie	Aantal objecten	minuten per object	Werkuren	Doorlooptijd*
Optica- en illuminatieprenten	1001	8	132 u	6 dagen
poppen	426	17,5	124 u	5 dagen
Poesje-poppen	453	10,5	80 u 23 min	5 dagen
Poesjeprogramma's	1079	9	129 u 3 min	8 dagen
Mannekes-bladen	9682	4	555 u 24 min	33 dagen

basisregistratie. In bepaalde gevallen komen er nog enkele velden bij. Sommige objecten lijken immers al te veel op elkaar als enkel de velden van de basisregistratie worden ingevuld. Tijdens de pilot worden er per veld invulinstructies opgesteld met aandacht voor de standaardisering, bronnen en voorbeelden.

Deze werkwijze garandeert een gestandaardiseerde registratie van de verschillende deelcollecties. Registratieproblemen die tijdens de pilot aan het licht komen, krijgen meteen een oplossing. Behalve de oplossing zelf, wordt ook de redenering die er achter zit of de bron waaruit wordt geput, vastgelegd in een logboek van het project. Dit is immers een tijdelijk project mogelijk gemaakt dankzij de steun van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Behalve een kwantitatieve inhaaloperatie moet dit project ook bruikbare kennis, ervaring en best practices opleveren voor de andere Antwerpse musea. Deze pilots zijn cruciaal om zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aspecten van het registratieproject uit te zetten, te monitoren en te evalueren.

Bij de pilot worden alle nodige bronnen voor de registratie van een deelcollectie bij elkaar gebracht. De objecten zelf zijn natuurlijk de belangrijkste bron. De registratie gebeurt dan ook 'van het object zelf'. Daarnaast zijn er hulpmiddelen als cataloguskaarten, 'inkomboeken' of 'stamboeken' van de museumcollectie, lijsten en deelcatalogi.

Iedere pilot eindigt met een steekproef waarbij een aantal voorwerpen wordt geregistreerd aan de hand van de opgestelde instructies en de beschikbare bronnen. Deze registratieproef leidt gewoonlijk tot verdere afstemming van de instructies. De steekproef levert ook een timing op inclusief handling van de voorwerpen, die we naar de gehele deelcollectie extrapoleren.

Tijdens de daadwerkelijke registratie van de deelcollecties blijft er nog ruimte om de instructies of de timing waar nodig bij te stellen (figuur 1).

De doorlooptijd is het aantal dagen dat er aan een deelcollectie is gewerkt. Het is niet het resultaat van het aantal werkuren/vier personen/7,5u per dag.

Figuur 2 maakt duidelijk hoe de registratieprestaties per dag kunnen fluctueren. De optica- en illuminatieprenten waren de eerste deelcollectie die aan bod kwam. Op dinsdag 14 oktober hebben de vier registrators gedurende twee uur geregistreerd. Op twee uur voerden ze negentien objecten in. Dit was hun eerste ervaring met registratie. Naarmate ze de volgende dagen beter gewend waren aan de software, de deelcollectie en de museumomgeving, kwam de ploeg tegen het einde van de week echt op dreef.

Museumbreed

Dit registratieproject blijft niet beperkt tot de twee musea waarin het team daadwerkelijk wordt ingezet. Er is ook een museumbrede dimensie aan verbonden waarvan alle dertien Antwerpse stedelijke musea de vruchten kunnen plukken. De taak van de projectregistrators

bestaat voor 80 procent uit registratiewerk en voor 20 procent uit 'overkoepelend' werk. Ook dat verklaart de doorlooptijd uit fig. 1. Gemiddeld één dag per week besteden ze aan het bijhouden van een logboek, het uitwerken van een vademecum met invoerinstructies, de problematiek van standaardisering en het gebruik van thesauri. 'Museumbreed' geldt zelfs breder dan enkel de Antwerpse stedelijke musea. De registrators volgen ook de evolutie van het MovE!-project in de provincie Oost-Vlaanderen en een van hen zetelt in de stuurgroep van de ADLiB Gebruikersgroep Vlaanderen.

Museumbreed werkt dit project emancipatorisch voor de registratie in het algemeen en voor de registrators in het bijzonder. De vier registrators bewijzen dat een efficiënte aanpak per deelcollectie en een goed uitgewerkte voorbereiding of pilot indrukwekkende resultaten oplevert. Op deze manier werkt het project stimulerend voor de collega's die in de andere musea aan de registratie werken. In het Rubenhuis lag de collectie munten en penningen bijvoorbeeld al jaren te wachten op registratie, maar altijd waren er andere prioriteiten. Uit een korte pilot bleek dat de basisregistratie van deze collectie op enkele dagen kon worden afgewerkt. Intussen is de registratie in het Rubenhuis voltooid.

Registreren of 'invoeren' was voor veel registrators altijd iets dat erbij kwam, bovenop honderd en één andere administratieve en organisatorische taken. Door de registratie op een gestructureerde manier aan te pakken, wordt registreren een belangrijk onderdeel van hun job, dat ook duidelijke en enthousiasmerende resultaten oplevert. Het werd overigens tijd, want het moreel van de Antwerpse registrators was in de voorbije jaren erg ondermijnd door een vervreemdende lijdensweg langs verschillende softwaresystemen, telkens met bijhorende opleidingen, conversies, bugs...

Voor de kwantitatieve resultaten die het registratieteam momenteel in het Volkskundemuseum boekt, zijn ook een eye-opener voor de museumdirecteuren. Naarmate de database groeit, groeit ook het besef dat een registratieprogramma een machtig en cruciaal beheersinstrument van de museumcollectie is. Dat wisten die directeurs uiteraard al, maar nu ondervinden ze het ook.

Het hele project wordt gestuurd vanuit de afdeling Collectiebeleid, een overkoepelende dienst voor de dertien stedelijke musea van Antwerpen. De concrete registratie wordt begeleid vanuit het Rubenianum, het Museum aan de Stroom en het Museum Plantin-Moretus/Prentenkabinet.

Voor vragen of opmerkingen kunt u terecht bij Dr. Elsje Janssen, coördinator collectiebeleid stedelijke musea Antwerpen, p/a Hessenhuis, Falconrui 53, B-2000 Antwerpen, Tel. (+32) 03 206 03 50, Fax (+32) 03 206 03 62, e-mail: elsje.janssen@cs.antwerpen.be

Fig. 2. Registratie van optica- en illuminatieprenten per dag

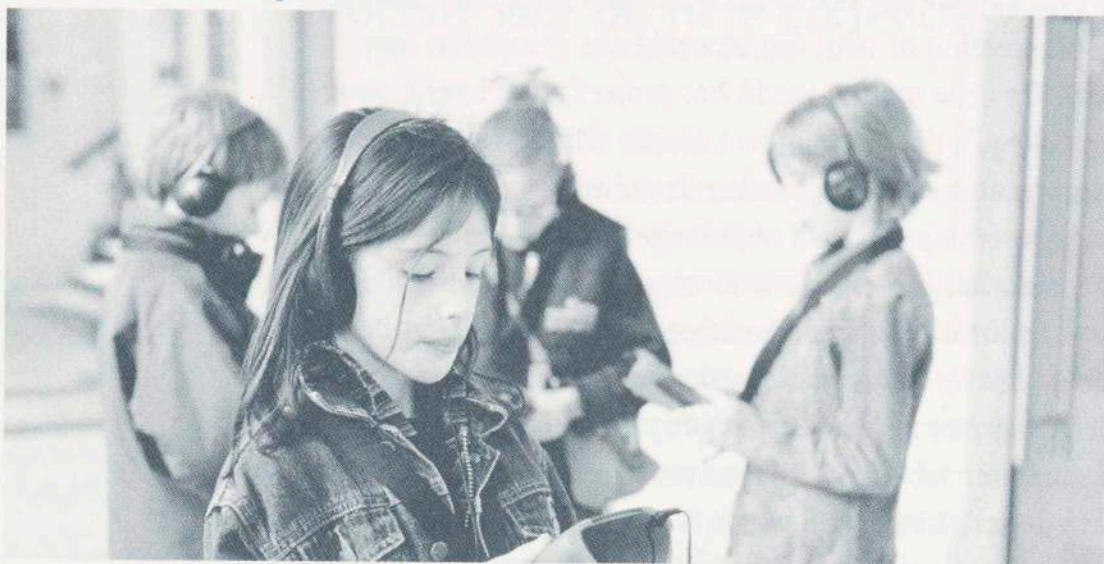
Datum	aantal obj/dag	aantal uren	aantal personen /dag
di 14.10	19	2	4
Woe 15.10	96	8	4
Do 16.10	118	4	4
Vrij 17.10	255	8	4

Hightech-museumgidsen

Cultureel erfgoed wordt een belevenis

Girbe Buist
Stichting Kunst &
Cultuur Overijssel

Steeds meer Nederlandse musea maken gebruik van multimediale rondleidingen als presentatietechniek. Multimediale tours maken een (letterlijk) aansprekende presentatie van collectie of tentoonstelling aan het publiek mogelijk. Door gebruikmaking van geluidseffecten en achtergrondmuziek kan zo'n tour zelfs een extra dimensie aan de ervaring van de gebruiker toevoegen.

Kleinere musea die nog geen rondleiding kunnen garanderen, biedt dit medium de mogelijkheid op elk gewenst tijdstip tekst en uitleg aan het publiek te geven. In de 60'er en 70'er jaren begonnen de eerste musea met audioguiding via walk- en diskman. Deze audiotours maakten de bezoekers weliswaar onafhankelijk van een rondleider en voegden een extra dimensie aan de expositie toe, maar hadden ook diverse nadelen. Ze waren weinig interactief. De museumbezoeker kreeg uitsluitend een afgerond verhaal te horen. Door het gebruik van koptelefoons werd de museumbezoeker bovendien afgesneden van contact met medebezoekers. Het museumbezoek kreeg zo een erg solistisch karakter.

De laatste 25 jaar

In de 80'er en 90'er jaren kwamen er door de voortschrijdende techniek systemen op de markt, die een aantal van deze nadelen ophieven. Door deze nieuwe audioguides worden de museumbezoekers meer op maat bediend. Zij kunnen die delen van het museum die hen minder interesseren, overslaan. Bovendien wordt de informatie in meer lagen aangeboden en kan de bezoeker extra informatie opvragen. Deze apparaten hebben de vorm van een grote mobiele telefoon, zodat de museumbezoeker met anderen kan blijven communiceren. Toonaangevende firma's in deze branche zijn Acoustiguide International, Antennaudio, ESPRO en Sennheiser. Deze organisaties werken niet alleen voor musea, maar ook voor andere instellingen in de culturele of vrijetijdssector. De techniek van deze audioguides wordt verder ontwikkeld, waardoor er nieuwe toepassingsmogelijkheden ontstaan.

ExSite™

Van alle audiosystemen is de ExSite van ESPRO een van de meest geavanceerde, met taalselectie, verbinding met internet, infrarood sensoren voor het doorschakelen van het programma, een interactieve functie en dergelijke. Bovendien gaat het om een lichtgewicht, ergonomisch apparaat. In de zeven musea van Brugge worden op dit moment door ESPRO audiotours geïnstalleerd, waarbij men heeft gekozen voor het systeem exSite dat veel extra mogelijkheden biedt. Spraakmakend in Nederland was de audiotour die ESPRO ontwikkelde bij de tentoonstelling 'Farao's van de Zon' in het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden. De voorloper van dit paradepaardje van ESPRO is de MyGuide™, het eerste audiosysteem op basis van een chip. Daarvan zijn wereldwijd inmiddels meer dan 30.000 exemplaren in gebruik.

Allison-project

Een logische vervolgstap bij het audiosysteem is de combinatie van een audiotour met foto's en videobeelden. Die technologie wordt onder meer gebruikt in het Allison-project te Gent. Dit project is in 2003 van start gegaan, compleet met merchandising in de vorm van stripboeken, boekenleggers, spelletjes en veel meer. Kennen veel musea al het systeem van individuele rondleidingen met geluidsapparatuur, in de Sint Pieters Abdij in Gent is daaraan, met de monnik Allison, die ooit echt bestond, een heuse speelfilm toegevoegd. En dat is toch wel vrij uniek.

Bezoekers aan de abdij worden door de monnik meegenomen op een virtuele tocht door het klooster, de kerk en de tuinen. Hoewel in de eerste plaats bedoeld voor kinderen, is Allison minstens zo leuk en informatief voor volwassenen. Die moeten echter wel goed ter been zijn, want er worden heel wat trappen beklommen en afgedaald. Daarbij kom je op de vreemdste plaatsen, zoals op de zolder boven de refter en in de vroegere wijnkelder. De tocht lijkt soms onbehaaglijk. Men moet in z'n eentje die lange trap afdalen naar het onbekende duister en krijgt griezelige opdrachten: 'Steek je hoofd door dat ronde gat, toe nou maar', moedigt Allison aan. Wie dat, al dan niet na enig aarzelen doet, hoort de guillotine suizen en ziet in een spiegel zijn eigen bebloede hoofd.

Het Allisonproject vormt niet alleen de afronding van een vijf jaar durende renovatie van het abdijcomplex, het maakt het bezoek aan het abdijmuseum vooral extra aantrekkelijk. En dat is geen overbodige luxe, want de Sint Pietersabdij ligt in een minder fraai stadsdeel dat niet op de route van de gemiddelde toerist ligt, en zeker op een druilerige herfst dag weinig uitnodigend oogt. Het project trekt zoveel extra bezoekers dat in navolging van de Sint Pieters-Abdij ook kasteel Gravensteen in het oude centrum van de stad een rondleiding à la Allison krijgt, die het voor bezoekers interessanter moet maken de harnassen, wapens, gebruiksvoorwerpen en huiveringwekkende folterwerktuigen te bekijken.

Handcomputers.

Op dit moment werkt een aantal groepen en firma's aan de ontwikkeling van een nieuwe generatie hightech museumgidsen. Met deze systemen hebben museumbezoekers hun museumroute en informatiestroom letterlijk zelf in de hand. In ontwikkeling zijn interactieve systemen die aansluiten op de persoonlijke (informatie) wensen van de bezoekers. Vanuit de Europese Commissie wordt sinds 2002 gewerkt aan Scalex. Dit onderzoeksproject heeft 14 partners waaronder het Nederlandse Lost Boys en de Universiteit van Amsterdam. De eerste modelpresentatie vond begin december 2003 plaats in het Technologisch Museum van Wenen. Het Tate Modern Museum in Londen werkt al met een proefopstelling: de Tate Multimedia Tour.

Beide projecten hebben een handcomputer die in eerste instantie informatie verschaft. Het idee heeft veel weg van een kruising tussen een soort internet en een navigatiesysteem. Want de computer volgt je persoonlijk en weet via een ingenieus systeem precies hoe lang je stilstaat bij een werk. Pas als je bij het volgende werk bent aangekomen, verspringt het beeld en geeft het nieuwe informatie. Daarnaast kun je op je computer allerlei zaken opvragen over het werk waar je voor staat. Je kunt chatten met anderen in de zaal, je kunt informatie e-mailen en er zijn filmpjes en games over kunstenaars en hun werken. Maar wat Tate niet doet en Scalex wel, is het aanmaken van een persoonlijk profiel, zegt professor Tan van de Universiteit van Amsterdam, betrokken bij Scanex in het blad Spits. Dat beaamt ook een medewerker van Tate Modern: 'We leggen ons toe op informatieverstrekking, maar inderdaad slaan wij geen informatie op in een database en maken we ook geen persoonlijk profiel aan het begin van de tentoonstelling'. Juist dat profiel maakt Scalex zo interessant.

Bij de entree van het museum bepaalt de computer op basis van vier vragen jouw persoonlijke interesse. Aan de hand daarvan berekent hij een route voor je en verschaft de benodigde informatie: droge achtergrond en feiten of emotionele informatie als roddels over bepaalde kunstenaars. Feitelijk is de handcomputer net een webpagina waarop je virtueel kunt shoppen en naar informatie surfen. Op je scherm heb je ook een winkelwagentje. Alle informatie die je onderweg tegenkomt,

kun je daarin opslaan en naar huis e-mailen, of bij het verlaten van het museum printen.

Scalex

De Europese Commissie heeft het onderzoeksproject van Scalex geïnitieerd omdat zij het museumbezoek onder jonge mensen wil bevorderen. De Europese Commissie betaalt alleen de ontwikkelkosten. Het project moet zelf zijn commerciële exploitatie regelen. Musea die Scalex willen installeren, moeten de kosten van al snel twee ton zelf opbrengen.

De software van Scalex werkt nog niet optimaal en moet worden verfijnd. Daarnaast moeten musea hun hele systeem digitaliseren en dat kost tijd en geld. Het systeem is het snelst te installeren voor kleinere musea. Maar die hebben niet snel een sponsor geregeld. Een groot museum heeft zo'n grote database nodig dat het al snel ingewikkeld wordt, maar zal wel sneller sponsoring vinden. Professor Tan schat dat Scalex in de ultieme vorm pas over tien jaar af zal zijn. En waarschijnlijk duurt het een hele generatie voordat de techniek ook sociaal is geïntegreerd. Los van het Scalexproject hebben het Kröller-Müllermuseum in Otterlo, het Frans Halsmuseum in Haarlem en Museum Boijmans van Beuningen in Rotterdam ook vergevorderde plannen voor pilotprojecten met handcomputers die informatie op maat geven.

Het Limburgs Museum in Venlo volgt reeds een aantal jaren met grote belangstelling deze technische ontwikkeling rond multimedia-tours, maar is tot de conclusie gekomen dat de beeldschermen van deze handcomputers vaak te klein zijn om een multimediapresentatie van goede kwaliteit te garanderen. Bovendien hebben vooral ouderen problemen met het bedienen van deze handheld computers met behulp van een pennetje. Venlo experimenteert daarom met zogenaamde tablet pc's, zeer platte computers met een scherm van ca. 12 inch aan een draagriem (gewicht 1 kilogram) en touch screen bediening. Momenteel wordt dit medium gebruikt in de expositie Flint en Stones over experimentele archeologie. Volgens systeembeheerder Floris de Jong van het museum zijn de ervaringen tot nu toe bemoedigend.

Ook Nico Halbertsma van de Reinwardt Academie vindt dat het gebruik van multimediasystemen vele voordelen heeft. Zij zorgen voor een betere ontsluiting van de museale collecties en ander cultureel erfgoed. Door gebruik te maken van speciale effecten en achtergrondmuziek kunnen zij een extra dimensie aan de ervaring van de gebruiker toevoegen. Ook kan gezorgd worden voor op verschillende doelgroepen toegesneden informatie en is de informatie in meerdere talen af te spelen. Wellicht kunnen de musea met deze nieuwe media nieuwe doelgroepen in huis halen. Halbertsma waarschuwt tenslotte dat je bij de keuze voor deze presentatietechnieken moet afvragen wat de meerwaarde ervan is voor de collectie of tentoonstelling en of de investeringen opwegen tegen de verwachte effecten. Ook blijft de gebruiksvriendelijkheid een belangrijk eis om in de gaten te houden.

Ename

Een archeologisch park met (tijdvenster)technologie

Marie-Claire
Van der Donckt,
conservator
Ename

Ename974 omvat een rijkdom aan cultureel erfgoed: een archeologisch park met resten van een benedictijnenabdij, een unieke Ottoonse kerk, sporen van een burcht met handelsnederzetting, een archeologisch museum en een historisch bos met ecologische waarde.

- Ename ligt in Oost-Vlaanderen, ongeveer vijftientig kilometer ten zuiden van Gent, aan de Schelde. Het is een dorp met een lokale geschiedenis, maar met universele ambities. Om het geheel voor het publiek aantrekkelijk en begrijpelijk te maken, ontwikkelde men de zgn. tijdvenstertechnologie.
- Op alle mogelijke manieren wordt duidelijk dat een steeds groter publiek belang hecht aan zijn verleden. Het succes van deze initiatieven hangt nauw samen met nieuwe presentatietechnieken en het verhaal achter het voorwerp en het monument, namelijk de mens zelf.
- Het Tijdvenster in Ename, dat in 1997 zijn première beleefde, heeft ondertussen internationaal weerklank gevonden. Vanuit een 'kiosk' ziet men op een beeldscherm de opgegraven abdijsfunderingen live gepresenteerd. Via het scherm kan de bezoeker kiezen uit verschillende periodes waarvan het door de computer gereconstrueerde beeld bovenop de bestaande beelden wordt geprojecteerd. Zo krijgt men een mooi beeld hoe de gebouwen die hier ooit stonden, eruit zagen. Het systeem kreeg meerdere prijzen waaronder de Nederlandse Gouden Scarabee en de Vlaamse Monumentenprijs.

Tijdvensters

- Inmiddels kent Ename twee bijkomende soorten tijdvensters: het ene bevindt zich in de museumtuin en zal het globale Ename-project belichten, het andere staat in de Sint-Laurentiuskerk. Bij deze laatste versie brengt men een virtueel bezoek aan de bidplaats die zoveel mogelijk

in haar oorspronkelijke toestand van rond het jaar 1000 werd teruggebracht. Via het Tijdvenster kan men de latere bouwfasen, de verwijderde bouwelementen en de opgravingen die er plaats vonden, bekijken.

1000 jaar geschiedenis

In het museum wordt de 1000-jarige geschiedenis gekoesterd. Ook hier wordt gebruik gemaakt van hoogtechnologische middelen. Zo is er de Tijdslijn waarin voorwerpen uit tien eeuwen op een interactieve manier gelinkt worden aan hun virtuele realiteit. Het verhaal achter een potscherf krijgt een context. Waar werd deze gevonden? Uit welke periode dateert hij? Het zijn vragen die visueel beantwoord worden. Hoogtepunt van het museum vormt zeker 'Het Feest van 1000 jaar', een feesttafel waaraan vierentwintig levensecht uitgewerkte figuren uit allerlei eeuwen en sociale klassen eten en drinken. Elk figuur wordt in relatie gebracht met een voorwerp. Na een druk op een knop komt de uitgelichte figuur op het scherm tot leven en vertelt deze zijn of haar verhaal. Belangrijk is dat de gebruikte media nooit als doel op zich bedoeld zijn, maar wel om het verleden beter, gevarieerder en dynamischer te kunnen begrijpen. Het systeem helpt met succes mee om zoveel mogelijk mensen, jong en oud, bewust te maken van het (plaatselijke) erfgoed en verleden.

Expertisecentrum

Het Ename Expertisecentrum werkt de tijdvenstertechnologie steeds verder uit. Het is een studie- en onderzoekscentrum op het gebied van publieksarcheologie en ontsluiting van het erfgoed, met nadruk op het gebruik van hoogtechnologische middelen, en wordt uitgebouwd door de Provincie Oost-Vlaanderen en het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap. Het speelt een coördinerende rol voor andere (nationale en internationale) archeologische en historische sites en stelt zijn expertise ter beschikking van soortgelijke projecten. Algemeen aanvaarde richtlijnen voor de ontsluiting van erfgoed worden echter noodzakelijk. Ename wenst dit concreet te maken in een Charter, ondersteund door de internationale erfgoedinstelling ICOMOS.

Meer informatie: Provinciaal Archeologisch Museum (pam) Ename
Lijnwaadmarkt 20, B-9700 Oudenaarde-Ename
Tel.: (+32) 055 30 90 40
E-mail: museum@ename974.org, Website: www.ename974.org

An engraving depicting a scene of study or research. A man is seated at a large desk, writing in a book. A woman stands behind him, holding a large open book. Above them is an archway with the text "DE LUMINE LUMEN". The room is filled with books and a large lamp.

Projectleiding digitaliseringsprojecten

Ingressus bv,
Weenapoint B,
Kruisplein 25,
Postbus 2341,
3000 CH Rotterdam
Tel: 010 206 02 60
Fax: 010 206 02 61
www.ingressus.nl

Educatieve programma's

Cultureel erfgoed via internet de klas in

Elisabeth Wiessner,
Samenwerkende
Erfgoedkoepels
Nederland

Het succes van educatieve programma's binnen musea en andere erfgoedinstellingen is vaak afhankelijk van een intensief contact tussen het onderwijs en de instelling. Scholen dienen op de hoogte te zijn van dit educatieve aanbod. Als ze niet weten wat er allemaal te doen is, komen ze ook niet. De website DatBewarenWe.nl vergemakkelijkt het leggen van deze contacten: het is de portal van het cultureel erfgoed voor de drie hoogste klassen van het basisonderwijs.

Een nieuwe weg via internet

Veel musea hebben lesmateriaal voor het onderwijs ontwikkeld, dat door musea op verschillende manieren, waaronder via internet, wordt aangeboden. Scholen kunnen het downloaden. Een groot deel van de bestaande museumwebsites meldt slechts over welk lesmateriaal het museum beschikt en hoe men dit kan aanvragen. Daarnaast bestaat er nog een groep, voornamelijk kleine, musea die nog geen eigen website heeft en scholen via andere kanalen op dit lesmateriaal moet wijzen. Veelal beperkt men zich enkel tot scholen in de directe omgeving. Museumcollecties sluiten echter vaak ook aan bij lesprogramma's op basisscholen in andere delen van het land. Deze scholen zijn op die manier lang niet altijd op de hoogte van een museumcollectie buiten hun eigen regio. Via de nieuwe website DatBewarenWe.nl behoren deze problemen spoedig tot het verleden. De site is ontwikkeld door de erfgoedkoepels voor musea (NMV), archeologie (SNA), archieven (DIVA) en monumenten (NCM), in nauwe samenwerking met de vereniging Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) en de rijksdiensten. De website biedt verschillende lessen over cultureel erfgoed, die leerlingen klassikaal, in groepjes of zelfstandig kunnen uitvoeren. Bovendien hebben erfgoedinstellingen zelf de mogelijkheid om kostenlos lessen over hun eigen instelling toe te voegen.

Tientallen internetlessen

De website is al goed gevuld met een tiental lessen over cultureel erfgoed. In de eerste twee weblessen leren leerlingen wat erfgoed inhoudt, hoe ze er zelf mee te maken hebben en wat het belang van bewaren is. De eerste les vertelt het verhaal over Mo, Iris en Sven van de Erfgoedbrigade. Het verhaal over hun avontuur wordt afgewisseld met opdrachten. In de tweede les leren we de hoofdpersonen beter kennen en gaan de leerlingen op bezoek bij hen thuis. In deze les staat het belang van bewaren en verzamelen centraal.

Deze lessen kunnen in de klas door tweetallen met een computer worden gemaakt, maar van les één is ook een

printversie beschikbaar om klassikaal te behandelen. Naast de weblessen zijn er Doe-lessen en Op-Staplessen. De Doe-lessen bevatten opdrachten die door de leerlingen zelfstandig gemaakt kunnen worden. De Op-Staplessen kunnen meegenomen worden op excursie. Voor elke sector is er door het projectteam van de website al één algemene Op-Staples gemaakt: museum, monument, archief en opgraving. De invulopdrachten van de Op-Staplessen bieden een handreiking voor excursies. De website beschikt verder nog over een woordenboek met meer dan 200 woorden, een bibliotheek met allerlei onderwerpen die met erfgoed te maken hebben, een agenda met evenementen en activiteiten rondom cultureel erfgoed in Nederland, en adressen van musea, archieven, opgravingen en monumenten.

Een mooie kans: eigen internetlessen maken

De drie types lessen kunnen door erfgoedinstellingen zelf ook gemaakt worden. Ze sluiten aan bij de rest van de website. Alhoewel het toevoegen van een les aan DatBewarenWe.nl kostenlos is, dient de erfgoedinstelling wel tekstmateriaal te leveren. Dit is echter een kleinere inspanning vergeleken bij het zelf maken van lesmateriaal. Het invoersysteem voor de lessen is bovendien zeer gebruiksvriendelijk. Wie weinig verstand heeft van computers, kan toch een les van hoge kwaliteit produceren. De invoeromgeving heeft dezelfde vormgeving als het uiteindelijke resultaat. Op de website zijn uitgebreide handleidingen voor elk soort les te vinden. Komt men problemen tegen, dan kan contact worden opgenomen met de beheerder van de website.

Bij het maken van een webles wordt tevens gevraagd informatie te leveren over een aantal afbeeldingen die men in de les gebruikt. Van deze informatie worden door DEN artikelen gemaakt. Dit zijn de zogenaamde leslinks en kunnen door leerlingen die meer interesse hebben in het onderwerp voor bijvoorbeeld werkstukken of sprekeburten gebruikt worden. De leslinks krijgen tevens een plek in het bibliotheekgedeelte en op de websites Cultuurwijs en Cultuurwijzer. Als extra kan men een toets

aan het einde van de webles toevoegen, waarvan de resultaten naar de docent verzonden worden. De toets is een goede stimulans voor de leerlingen om de informatie uit de les op te nemen.

Testles

Femke Hameetman heeft voor haar toenmalige werkgever, Museum het Rembrandthuis, als testinstelling een les gemaakt voor DatBewarenWe.nl. Op 30 januari 2004 sprak zij tijdens de studiedag 'Erfgoed, onderwijs en internet' over haar ervaringen dat de manier waarop de site is gemaakt met extra plek voor tips, weetjes, en zo en door de mogelijkheid om de manier van vragen af te wisselen zeer inspirerend werkt. Zij heeft ongeveer vier werkdagen nodig gehad om een webles te maken. Tevens wees zij op het voordeel over digitaal beeldmateriaal van het museum te beschikken, want de weblessen lenen zich in het bijzonder voor het plaatsen van allerlei afbeeldingen.

Vaak bezit een museum al een speciale rondleiding voor kinderen, die makkelijk kan worden omgezet tot een Op-Staples, waarvoor opdrachten uit workshops voor kinderen kunnen worden gebruikt.

Promotie en bereik

Door het plaatsen van een les op DatBewarenWe.nl, bereikt een culturele instelling, dankzij het landelijke karakter van de website, een breder publiek en vooral veel meer scholen. Bovendien is de waardering voor de website hoog, wat blijkt uit positieve reacties van docenten: 'Fantastisch, deze website. Dit is precies wat ik nog nodig had!' Een aantal Pabo's heeft al aangegeven de website onder de aandacht van hun studenten te brengen. Het is misschien een idee om Pabo-studenten uw lessen te laten maken op DatBewarenWe.nl. Kennisnet heeft DatBewarenWe.nl inmiddels tot Knettertipp uitgeroepen.

De website is als link op veel onderwijssites opgenomen. Bij het uitkomen van een nieuwe les wordt een digitale nieuwsbrief verzonden, waar al meer dan 200 mensen zich via de website op hebben geabonneerd. Een les plaatsen op DatBewarenWe.nl brengt voor de instelling ook zo extra promotie.

Voor meer informatie over de website kunt u terecht bij SNA, Elisabeth Wiessner, info@datbewarenwe.nl, (+31) 020-422 79 79.

Het Virtuele Land

De geschiedenis van Landbouw en Voeding op internet

'Het Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) wil, samen met andere geïnteresseerden, het verleden van landbouw en voeding bestuderen, bewaren en toegankelijk maken voor een groot publiek.' Zo omschrijft het CAG, dat sedert 2001 actief is, zijn opdracht. Het centrum profileert zich als een wetenschappelijk onderzoekscentrum, een steunpunt voor initiatieven rond het agrarisch en alimentair erfgoed, en een centrum voor informatie, educatie en animatie.

Begin 2002 startte het CAG het project 'Het Virtuele Land'. Met dit project wil het centrum de geschiedenis van landbouw en voeding in de 19de en 20ste eeuw via internet vertellen en de interesse van het publiek voor dit onderwerp stimuleren. Daarenboven wil het CAG de aandacht vestigen op de rijke, maar dikwijls bedreigde deelcollecties van het agrarisch erfgoed, in een groot aantal Vlaamse musea.

Het Virtuele Land (HVL) positioneert

zich binnen de lopende overkoepelende ICT-projecten in het Vlaamse culturele veld door een specifieke aanpak. Basis is een thematische aanpak in plaats van een geografische (MOVE) of sectorgebonden (ODIS) benadering. HVL gaat naar het niveau van het individuele object en is meer dan een publieke inventaris. Op basis van een thematische databank levert HVL voor diverse doelgroepen toegevoegde waarde middels themaspecifieke ontsluitingssystemen en verhalen. Via www.HetVirtueleLand.be worden historische verhalen verteld over de verschillende aspecten van landbouw en voeding, zoals de geschiedenis van de zuivel, de aardappel, de vleesverwerking. Daarnaast wordt er op de website, door middel van een zoekstelsel, een databank ontsloten met daarin enerzijds een digitale versie van de agrarische collecties van verschillende erfgoedinstellingen en anderzijds de gegevens over de instellingen zelf.

Op de website staat de relatie tussen de historische verhalen en de informatie in de catalogus centraal. Via links in de verhalen wordt zowel doorverwezen naar de beschrijving

en naar foto's van individuele stukken erfgoed (onder andere voorwerpen, documenten en affiches), als naar de adresgegevens van de instellingen waar deze stukken worden bewaard. Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Zo wordt in het verhaal over de geschiedenis van de zuivel de uitvinding van de mechanische ontromer besproken. In de tekst van het verhaal is de term 'ontromer' aangeduid als link. Als deze wordt aangeklikt, krijgt de gebruiker een verduidelijking van de werking van de ontromer, een beknopte historische beschrijving van dit object en de mogelijkheid om uit de databank alle beschrijvingen van ontromers te halen en een lijst van alle verschillende objecten en van de instellingen waar deze zich in bevinden. Op die manier worden deze instellingen, die anders te weinig aandacht krijgen, in de kijker gesteld en komen de bezoekers in contact met uniek erfgoedmateriaal.

Voor het verzamelen van de gegevens in de databank, werkt het CAG nauw samen met allerlei beheerders van agrarisch erfgoed. Dit zijn zowel grote en kleine professionele

instellingen als kleine erfgoedverenigingen die louter werken met vrijwilligers. Samen met verschillende beheerders werd reeds een aantal projecten opgezet, waarbij een deel van hun collectie geïnventariseerd werd en de verzamelde gegevens digitaal in een databank werden opgeslagen.

Als technisch platform voor de opslag wordt gebruikt gemaakt van de software van ADLib Information Systems. Tijdens het inventarisatieproces staat het CAG de instelling bij met raad en daad (bijvoorbeeld voor thesauri en informatica). Momenteel verwijst het webadres

www.HetVirtueleLand.be naar de eerste versie van de site die eind 2002 werd gelanceerd. Deze site, die gemaakt werd onder de werktitel 'Virtueel Museum voor Landbouw en Voeding' was vooral bedoeld als proefapplicatie om de gebruikte technologie (ADLib Internet Server) uit te testen.

Voor het bepalen van de structuur van de website werd uitgegaan van de structuur die ook een 'reëel museum' kenmerkt. Zo is er een tentoonstellingsruimte, een documentatiecentrum met verschillende catalogi, een infobalie, een shop en een educatieve ruimte.

De site werd door het CAG in eigen beheer ontwikkeld. Medewerkers van het CAG voerden vormgeving en programmeerwerk uit. Het oorspronkelijk ontwerp werd in 2003 wat bijgestuurd en er kwamen een nieuwe lay-out en een systeem om aan de bezoeker ook andere media dan statische beelden en tekst aan te bieden.

Zo kan de bezoeker ook filmfragmenten, grafieken en geluidsfragmenten raadplegen. Het nieuwe ontwerp is vanaf juni van dit jaar toegankelijk voor het grote publiek.

Jo Bekaert, Centrum Agrarische Geschiedenis

Een van de ontromers, met diverse hulpmiddelen uit de collectie In het Virtuele Land

Prins Bernhard Cultuurfonds goes digital

De culturele omwenteling van een vechtfonds

Van de aanschaf van Spitfires om tegen de Duitsers te vechten, tot digitalisering van museumcollecties, het ontwikkelen van websites bij een tentoonstelling of de financiering van webcams bij archeologische opgravingen. Het Prins Bernhard Cultuurfonds ontwikkelde zich na de Tweede Wereldoorlog van vechtfonds tot een fonds voor de financiële ondersteuning van culturele projecten in Nederland.

Astrid Waltmans,
afdeling
Pers & Publiciteit,
Prins Bernhard
Cultuurfonds.

Na zijn 'culturele omwenteling' in 1946 legde het fonds zich toe op 'het herstel van de schade die oorlog en bezetting op cultureel gebied teweeg hadden gebracht'. Voor de fondsenwerving werden in iedere provincie en de drie grote steden Anjerfondsen gesticht. Van de gelden die zij ophaalden, ging een deel naar de landelijke organisatie; het andere deel hielden de afdelingen zelf voor subsidies aan muziekgezelschappen, koren, dorps-huizen en verenigingen van allerlei pluimage in de eigen regio. Deze structuur bestaat tot op de dag van vandaag.

Met de groei van het budget – sinds 1960 krijgt het fonds een deel van de opbrengst van de voetbalpool en sinds 1974 een deel van de opbrengst van de BankGiro-Loterij – nam niet alleen het aantal aanvragen toe, maar veranderden ook aard en omvang van de verzoeken. Zo wordt steeds vaker een beroep op het fonds gedaan voor computers of digitale foto- of videocamera's. Ook de digitalisering van archieven is een topper. De projecten van het Nationaal Glasmuseum en het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap zijn kenmerkende voorbeelden van wat het Prins Bernhard Cultuurfonds op digitaal gebied ondersteunt.

Het Nationaal Glasmuseum - digitalisering collectie tekeningen

Het Glasmuseum diende in 2003 een subsidieverzoek in voor het toegankelijk maken van de collectie ontwerp- en werktekeningen van de Glasfabriek Leerdam, bij wiens 75-jarig bestaan in 1953 het Glasmuseum werd opgericht. De collectie omvat ongeveer 33.000 tekeningen van uitgevoerde en niet-uitgevoerde ontwerpen en is (kunst)historisch van belang. Zij omvat werken van kunstenaars als Copier, De Bazel, Berlage en Frank Lloyd Wright. Veel van de tekeningen zijn uiterst kwetsbaar. De wijze waarop ze worden bewaard (in ordners in een niet-geklimateerde ruimte), maakt digitalisering noodzakelijk. Het museum zal in nauwe samenwerking met het Instituut Collectie Nederland de collecties tekeningen en glaswerk inventariseren, registreren en digitaal voor een breed publiek ontsluiten. De gedigitaliseerde gegevens vormen de basis voor een database en digitale beeldbank die via de website toegankelijk wordt. De informatie zal worden gebruikt voor 'collectietours' en

virtuele tentoonstellingen. Via de site, met het onderdeel 'stukken op zaal', kunnen bezoekers zich oriënteren op hun bezoek aan het museum en een aantal topstukken uit de collectie bekijken. In het museum komt een computer waarop bezoekers gericht naar objecten en tekeningen kunnen zoeken.

Een website bij de tentoonstelling 'Met kapmes en kompas'

'Tot vermeerdering der kennis van de Aardbol', luidde de doelstelling van het in 1873 opgerichte Aardrijkskundig Genootschap. Om dit doel te bereiken, organiseerde het genootschap tussen 1875 en 1958 meer dan zestig expeditieën. Bij zijn 130-jarig bestaan organiseerde het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap in samenwerking met het Koninklijk Instituut voor de Tropen in het Tropenmuseum in Amsterdam de tentoonstelling 'In kaart gebracht met kapmes en kompas'. De expositie toont naast historische foto's, kaarten en dagboekfragmenten, maskers, trommels en andere objecten, die de ontdekkingsreizigers hebben verzameld. De nadruk ligt op de exploratiereizen naar Indonesië en Suriname. Om de collectie ook na de tentoonstelling zichtbaar te kunnen houden, heeft het KNAG met steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds een website ontwikkeld (www.knag-expeditie.nl) waarop vanuit verschillende invalshoeken naar de koloniale periode en de expeditieën onder andere Midden-Sumatra, Noord-Amerika, Zuidwest-Afrika, Suriname en Nieuw-Guinea kan worden bekeken.

Het Prins Bernhard Cultuurfonds geeft cultuur de kans

Het Cultuurfonds stimuleert cultuur en natuurbehoud in Nederland met subsidies, opdrachten, prijzen en beurzen. Jaarlijks worden meer dan 3600 projecten en personen ondersteund. Dat maakt ons het grootste particuliere cultuurfonds in Nederland.

Literatuur
Verheul, J. en J. Dankers: Tot stand gekomen met steun van..... Vijftig jaar Prins Bernhard Fonds. 1940-1990. Zutphen, 1990.

Meer informatie over een subsidie of een donateurschap vindt u op www.cultuurfonds.nl

Museumconsulenten in Vlaanderen

OOST-VLAANDEREN

Anneke Lippens
T (+32) 09 267 72 52
E anneke.lippens@oost-vlaanderen.be
Mieke Van Doorselaer
T (+32) 09 267 72 85
E mieke.van.doorselaer@oost-vlaanderen.be
Provincie Oost-Vlaanderen, 9de directie-musea
Bram Ghyoot
T (+32) 09 378 67 01
E bram.ghyoot@oost-vlaanderen.be
Provincie Oost-Vlaanderen

WEST-VLAANDEREN

Reinoud Van Acker
T (+32) 050 40 35 70
E reinoud.van_acker@west-vlaanderen.be
Dienst Cultuur, Provinciehuis Boeverbos

ANTWERPEN

Annemie Adriaenssens
T (+32) 03 240 64 29
E anna-maria.adriaenssens@admin.provant.be
Dienst Algemeen Cultuurbeleid

LIMBURG

Anne Milkens
T (+32) 011 23 75 80
E amilkens@limburg.be
Provinciaal Centrum voor Cultureel erfgoed

(PCCE)

VLAAMS-BRABANT

Rebecca Schoeters
T (+32) 016 26 76 19
E rebecca.schoeters@vl-brabant.be
Dienst Cultuur

VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

Peggy Voesterzoons
T (+32) 02 208 02 94
E peggy.voesterzoons@vgc.be
Coördinator Musea Brussel, Directie Cultuur

CULTURELE BIOGRAFIE VLAANDEREN VZW.

Leon Smets, consultant behoud en beheer
T (+32) 03 224 15 47
E leon.smets@erfgoednet.be
Steven Leman, consultant ICT
T (+32) 03 224 15 44
E steven.leman@erfgoednet.be
Hildegard Van Genechten,
consultant publiekswerking
T (+32) 03 224 15 48
E hildegard.vangenechten@erfgoednet.be

LCM-bestuur

GRONINGEN

Roeli Broekhuis
Federatie van Musea in de
provincie Groningen
T (+31) 050 313 00 52
E r.broekhuis@museumhuisgroningen.nl

FRIESLAND

Mirjam Pragt
Federatie van Friese Musea
en Oudheidkamers
T (+31) 058 213 91 85
E r.consulent@friesmuseum.nl

DRENTHE

Pim Witteveen
Drents Plateau
T (+31) 0592 30 59 34
E p.witteveen@drentsplateau.nl

OVERIJSSSEL

Girbe Buist
Stichting Kunst & Cultuur Overijssel
T (+31) 038 422 50 30
E kco@kco.nl

GELDERLAND

Jacobus Trijsburg
Stichting Gelders Erfgoed
T (+31) 0575 51 18 26
E j.trijsburg@gelderserfgoed.nl

UTRECHT

Annelies Jordens
Erfgoedhuis Utrecht
T (+31) 030 234 38 80
E a.jordens@erfgoed-utrecht.nl

NOORD-HOLLAND

Birgitta Fijen
Stichting Museaal & Historisch
Perspectief Noord-Holland
T (+31) 023 531 91 39
E fijen@mhp-nh.nl

ZUID-HOLLAND

Judith Tegelaers
Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland
T (+31) 071 513 37 39
E tegelaers@erfgoedhuis-zh.nl

ZEELAND

Leo Andriaanse
Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland
T (+31) 0118 67 08 70
E lcm.adriaanse@scez.nl

NOORD-BRABANT

Jules Verschuuren
Brabantse Museumstichting
T (+31) 073 615 62 62
E info@erfgoedbrabant.nl

LIMBURG

Agnes Vugts
Centrum voor Amateurkunst Limburg
T (+31) 046 420 81 29
E agnes.vugts@symbiose.nl

SECRETARIAAT

Stichting Landelijk Contact
van Museumconsulenten
T (+31) 010 551 29 17
E lcm@museumvereniging.nl

Zoekt en gij zult vinden

ADLIB | Museum
Fotobestelmodule

ADLIB | Bibliotheek
Bestelmodule
Uitleenmodule
Tijdschriftenmodule

ADLIB | Internet Server

ADLIB | Archief
Uitleenmodule

- Flexibel informatiebeheer
- Zeer uitgebreid & gebruiksvriendelijk
- Webportalen
- Full Text zoekmogelijkheid
- Real time interactie gebruikers,
zoals on-line reserveren
- Geavanceerd thesaurusbeheer
- Cross domain ondersteuning

ADLIB | Information Systems

Telefoon: 030 - 241 18 85

E-mail: info@nl.adlibsoft.com

www.adlibsoft.com

Straks heb je alleen nog dit soort schilderkunst

278

NAT

Ons land kent vele toneelgezelschappen. Miljoenen landgenoten maken muziek. Daarnaast zijn er talloze monumenten die bezocht, bewoond en bewonderd kunnen worden. Zo'n kleurrijke cultuur moet gekoesterd worden. En dat lukt niet alleen met overheidsgeld. Gelukkig springt het Prins Bernhard Cultuurfonds vaak bij. Per jaar steunen wij 3500 culturele projecten, groot en klein. Onze donateurs zorgen dat cultuur toekomst heeft. Word ook donateur en geef cultuur de kans. Kijk op www.cultuurfonds.nl of geef direct op Giro 500900.

Het Prins Bernhard Cultuurfonds geeft cultuur de kans. U ook?

Prins Bernhard
Cultuurfonds